

Den Haag

► **Onderzoeksrapport**

DSO / Programmamanagement, Strategie en Onderzoek
OCW / Onderzoek, Strategie & Projecten (OS&P)

**MONITOR AANSLUITING
ONDERWIJS ARBEIDSMARKT,
TUSSENMETING 2015**

COLOFON

Uitgave

Gemeente Den Haag

DSO / Programmamanagement, Strategie en Onderzoek

OCW / Onderzoek, Strategie & Projecten (OS&P)

oktober 2015

Inlichtingen

OS&P / Onderzoek Strategie & Projecten

Andrea Romijn (06 22883256 / andrea.romijn@denhaag.nl)

Henk van Andel (070 3535565 / henk.vanandel@denhaag.nl)

Anita van der Velden (070 3535373 / anita.vandervelden@denhaag.nl)

DSO / Programmamanagement, Strategie en Onderzoek

Carla Rothuizen (070 35 34874 / carla.rothuizen@denhaag.nl)

De Gemeente Den Haag aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid inzake het gebruik en toepassing van de gepresenteerde gegevens. Afwijkingen in absolute aantallen en % kunnen worden veroorzaakt door afronden. Bij gebruik van cijfers is bronvermelding verplicht.

► **Onderzoeksrapport**

DSO/Programmamanagement, Strategie en Onderzoek
OCW/Onderzoek, Strategie & Projecten (OS&P)

MONITOR AANSLUITING ONDERWIJS ARBEIDSMARKT, TUSSENMETING 2015

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	7
Inleiding	13
1 Speerpunt 1: Leren en werken in de techniek aantrekkelijker maken	15
1.1 Banen in de techniek	15
1.2 Vacatures in de technische sector.....	16
1.3 Aantal leerlingen dat een technische opleiding volgt.....	17
1.4 Aansluiting aanbod op de verwachte vraag naar technisch personeel.....	24
1.5 Imago technische sector.....	26
2 Speerpunt 2: Leren en werken in de zorg aantrekkelijker maken	29
2.1 Banen in de zorg	29
2.2 Vacatures in de zorgsector.....	30
2.3 Aantal leerlingen dat zorgvakken volgt.....	31
2.4 Aansluiting aanbod op de verwachte vraag naar zorgpersoneel.....	35
3 Speerpunt 3: Personeelstekorten in het onderwijs aanpakken	39
3.1 Banen in het onderwijs	39
3.2 Vacatures in de onderwijssector.....	41
3.3 Aantal afgestudeerden HBO Lerarenopleidingen	41
3.4 Aansluiting aanbod op de verwachte vraag naar onderwijspersoneel.....	42
4 Speerpunt 4: Kansrijke clusters Vrede & Recht en Veiligheid versterken via onderwijs	45
4.1 Banen in Vrede & Recht en Veiligheid	45
4.2 Vacatures binnen Openbare Orde en Veiligheid	49
4.3 Aantal studierichtingen in de sector Vrede & Recht	49
4.4 Aantal studenten HBO/WO in de sector Veiligheid.....	50
5 Speerpunt 5: Ondernemerschap stimuleren via onderwijs	51
5.1 Aantal startende ondernemers	51
5.2 Aantal ondernemers dat stopt/verdwijnt	52
5.3 Aantal studenten Ondernemerschap.....	54
6 Speerpunt 6: Jongeren helpen met een goede loopbaanstart	57
6.1 Niet werkende werkzoekende jongeren (NWW).....	57
6.2 Stageplaatsen	59
6.3 Leerbanen	64
6.4 Uitval na 1 jaar studie.....	65
6.5 Tevredenheid over studievoorlichting.....	66
7 Speerpunt 7: Leren en werken in de ICT aantrekkelijker maken	67
7.1 Werkgelegenheid binnen de ICT	67
7.2 Vacatures in de ICT.....	70
7.3 Opleidingen in de ICT.....	70
7.4 Aansluiting aanbod op de verwachte vraag naar ICT-personeel.....	71
8 Speerpunt 8: Leren en werken in de Greenport aantrekkelijker maken	73
8.1 Werkgelegenheid in de Greenport.....	73
8.2 Greenport Onderwijs	74
8.3 Aansluiting aanbod op de verwachte vraag naar personeel in de Greenports	77
Epiloog	79

Bijlagen

I	Afkortingen	81
II	Doelstellingen en bronvermelding per speerpunt	83
III	Toelichting onderwijssectoren	89
IV	Vestigingen MBO, HBO, WO in Den Haag, Haaglanden en buiten de regio	92
V	Toelichting op de gehanteerde begrippen bij de Regiometer	93
VI	SBI-codes binnen de clusters techniek, ICT, Greenports, zorg en onderwijs	95
VII	Omschrijving van beroepsniveaus.....	99

Samenvatting

Na de actieagenda 'Geslaagd in het vak, onderwijs en arbeidsmarkt verbinden' 2012-2015 was het tijd voor een update. Om input te hebben om de voortgang van de acties te kunnen volgen is aan de onderzoeksafdelingen van de gemeente Den Haag gevraagd om een monitor samen te stellen. De eerste monitor is aangeboden in 2012 en beschrijft de situatie in 2012 en voorgaande jaren. Dit is de eerste vervolgmonitor (2015) en beschrijft zoveel mogelijk de ontwikkelingen van 2010-2014.

De huidige actieagenda kent acht speerpunten:

1. Leren en werken in de techniek aantrekkelijker maken
2. Leren en werken in de zorg aantrekkelijker maken
3. Personeelstekorten in het onderwijs aanpakken
4. Kansrijke clusters Vrede & Recht en Veiligheid versterken via onderwijs
5. Ondernemerschap stimuleren via onderwijs
6. Jongeren helpen met een goede loopbaanstart
7. Leren en werken in de ICT aantrekkelijker maken
8. Leren en werken in de Greenports aantrekkelijker maken

Voor deze 8 speerpunten zijn indicatoren benoemd om de ontwikkelingen in de tijd te volgen met behulp van bestaande bronnen. We geven per speerpunt een samenvatting van de ontwikkelingen rond banen, vacatures en onderwijs, voor regio Haaglanden en gemeente Den Haag.

Speerpunt 1: Leren en werken in de techniek aantrekkelijker maken

Doelen:

1. Bedrijven en instellingen beschikken over voldoende en kwalitatief, toekomstbestendig opgeleid personeel in technische beroepen;
2. Jongeren en volwassenen kunnen breed kennismaken met de techniek.

Het aantal banen in de techniek laat een teruggang zien sinds 2009, zowel in regio Haaglanden als in Den Haag. Het gaat dan om banen bij bedrijven die in de sector Techniek actief zijn, dus niet alleen om banen van technici maar ook van het overige personeel. Het aantal banen in de techniek in regio Haaglanden is met ruim 4.000 afgenomen sinds 2009. In 2014 zijn er nog ruim 20.000 banen in de techniek over in regio Haaglanden. Voor Den Haag zien we een stabilisering in de jaren 2010-2012 maar daarna gaat de daling van het aantal banen weer door. In Den Haag was de afname van het aantal banen bijna 2.300. Den Haag heeft in 2014 nog ruim 10.000 banen in de techniek over.

Het aantal vacatures binnen sector techniek stijgt in 2014 met ruim een kwart ten opzichte van 2013. Na de daling in oktober 2014 is het aantal vacatures tot op heden alleen nog maar gestegen. In 2015 zijn er in het eerste kwartaal al meer vacatures dan in de eerste kwartalen van 2013 en 2014.

Nog een positieve ontwikkeling is de stijging van het aantal techniekleerlingen en studenten binnen alle niveaus. Deze stijging wordt met name veroorzaakt door een groei van het aantal vrouwelijke jongeren dat voor techniek kiest.

Het aantal MBO, HBO en WO-ge diplomaerden binnen de sector techniek daalde de afgelopen jaren, maar de cijfers van 2013 en voorlopige cijfers van 2014 laten weer een lichte stijging zien.

Het imago van de sector Techniek is o.a. af te leiden uit de instroom van eerstejaars (vooral het aandeel vrouwen) en het oordeel van afgestudeerden over hun opleiding. Jongeren uit Haaglanden die hun BBL, BOL of VMBO opleiding in de richting Techniek hebben afgerond, zijn in het algemeen niet erg tevreden over de voorlichting over studiemogelijkheden. Het oordeel van afgestudeerden over de mogelijkheden om te starten op de arbeidsmarkt verschilt per opleidingsniveau. De meerderheid van de HBO'ers (57%) vindt dat de studie bijdraagt aan het vinden van een baan, terwijl maar 12% van de VMBO'ers dat vindt. BBL'ers en BOL'ers nemen een middenpositie in. Dezelfde uitkomst zien we bij het oordeel over de bijdrage van de studie aan het verder ontwikkelen van kennis en vaardigheden.

Maar de verschillen per richting zijn hier kleiner en in het algemeen zijn de afgestudeerden hier positiever over.

Speerpunt 2: Leren en werken in de zorg aantrekkelijker maken

Doel:

Voldoende kwantitatief en kwalitatief personeel in de sector Zorg en Welzijn

Regio Haaglanden heeft in 2014 ruim 67.000 banen in de zorg. Dit aantal is goed voor een kleine 14% van alle werkgelegenheid in deze regio. Het aantal banen in de zorg is de laatste jaren iets afgenomen, vooral na 2012. Sinds 2009 zijn er bijna 1.800 banen verloren gegaan in de regio waarvan ca. 1.200 in Den Haag. Dat is een krimp van 2,6% in regio Haaglanden en 3,3% in Den Haag. De krimp heeft vooral plaatsgevonden in de maatschappelijke dienstverlening, zoals bijvoorbeeld de Thuiszorg. Deels heeft dit te maken met de bezuinigingen van de overheid op deze sector (vooral in welzijnswerk en kinderopvang).

Het aantal vacatures liet in 2013 een maandelijkse fluctuatie zien; in de loop van 2014 en aanhoudend in 2015 lijkt dit zich te stabiliseren. Er is zelfs een gestage stijging te zien. Wel past hier voorzichtigheid. Voor verpleging en verzorging op niveau 1 en 2 is vrijwel geen vraag.

Het beleid is erop gericht dat meer jongeren kiezen voor zorgonderwijs. Als dat beleid slaagt, zal het aantal leerlingen in die richting toenemen. We zien echter een terugloop in het aantal VMBO-leerlingen Zorg en Welzijn in regio Haaglanden. Ook het leerlingaantal binnen het MBO is na een stijging weer terug op het niveau van 2010. Binnen het HBO is een kleine stijging te zien tussen 2010-2014, met name binnen de richting gezondheidszorg. Het aandeel WO-studenten dat kiest voor de sector Gezondheidszorg is in een periode van 5 jaar iets gedaald.

Speerpunt 3: Personeelstekorten in het onderwijs aanpakken

Doel:

Alle leerkrachten in en op scholen in Den Haag hebben in 2018 de juiste lesbevoegdheid en profileren zich via het lerarenregister. Andere gemeenten en schoolbesturen kunnen zich aansluiten

Het aantal banen in het onderwijs in regio Haaglanden fluctueert iets, maar is ten opzichte van vijf jaar geleden (2009) toch met ongeveer 1000 banen afgenomen. In 2014 zijn er bijna 33.000 banen in regio Haaglanden (waarvan ca. 15.000 in gemeente Den Haag). Dit aantal is goed voor een kleine 7% van alle werkgelegenheid in de regio. Het onderwijs is bij uitstek een sector met veel parttimers waardoor het arbeidsvolume een stuk lager zal zijn. De meeste banen zijn in 2012 te vinden in het basisonderwijs (ca. 11.000). Dit wordt gevolgd door het aantal banen in het voortgezet onderwijs (ca. 8.500) en het hoger en universitair onderwijs (ca. 6.000).

Het aantal vacatures in regio Haaglanden is in 2014 en 2015 meer dan verdubbeld ten opzichte van 2013.

Gemeente Den Haag wil meer mensen via een opleiding toe leiden naar werk in de onderwijssector. In Den Haag kunnen HBO studenten kiezen uit een drietal opleidingen die opleiden tot leraar. In het schooljaar 2013/2014 volgden bijna 1.500 HBO studenten de opleiding voor leraar basisonderwijs en bijna 700 studenten de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs 1e graad in de lichamelijke opvoeding. Ten opzichte van het schooljaar 2010/2011 is dit aantal licht toegenomen. In heel regio Haaglanden worden geen HBO 2e graad lerarenopleidingen aangeboden. Veel leraren die werkzaam zijn in het voortgezet onderwijs zijn opgeleid in aangrenzende regio's, zoals Rotterdam.

Speerpunt 4: Kansrijke clusters Vrede, Recht & Veiligheid versterken via onderwijs

Doelen:

Vrede en Recht

Internationale werkgevers in Den Haag weten de onderwijsinstellingen in de regio te vinden. Er vindt uitwisseling plaats van organisaties die werkzaam zijn op het terrein van Vrede & Recht met stagiaires en personeel uit andere sectoren (communicatie, facilitaire dienstverlening, financiën, et cetera)

Veiligheid

Nieuw en bestaand onderwijsaanbod sluit aan bij recente ontwikkelingen in de groeiende en dynamische veiligheidssector in de Haagse regio

Vrede & Recht en Veiligheid zijn twee kansrijke sectoren in de Haagse economie. Vooral het cluster Veiligheid biedt veel economische potentie. In geografische zin is het cluster gevestigd in de regio Haaglanden, Noordwijk en Leiden. Regio Haaglanden, Noordwijk en Leiden kent 369 vestigingen die binnen het cluster Vrede & Recht vallen. In 2012 waren er 19.500 fte's bij internationale organisaties in de regio Haaglanden. 65 procent van deze banen zijn bij organisaties in Den Haag, de overige 35 procent in de rest van regio Haaglanden. De werkgelegenheid in directe fte's is in dit cluster de afgelopen jaren fors toegenomen.

The Hague Security Delta (HSD) heeft zich de afgelopen jaren ontwikkeld tot het landelijk veiligheidscluster en is het grootste veiligheidscluster van Europa. In dit Nederlandse cluster – waarvan Den Haag het centrum is – werken bedrijven, overheden en kennisinstellingen samen aan nieuwe innovatieve oplossingen op het gebied van veiligheid. De kern bevatte in 2014 naar schatting 12.700 banen (bedrijven en instellingen die zich bezig houden met national security, cyber security, critical infrastructure, urban security, forensics en education & research). Daaromheen zit een schil van bedrijven bestaand uit gerelateerde onderdelen van ministeries, overige HSD partners en veiligheidsgerelateerde organisaties. In deze schil zijn naar schatting ook nog eens ruim 13.000 mensen werkzaam. In totaal omvat het cluster Vrede, recht & veiligheid ongeveer 25.800 banen. Waarvan ca. 70% in Den Haag. Veel van deze banen zitten ook in de ICT. Hier is sprake van een zekere overlap, zeker wanneer het gaat om cyber security.

De groei van het aantal vacatures in 2014 ten opzichte van 2013 gaf een optimistisch beeld. In 2015 lijkt dit beeld weer wat pessimistischer door te zakken naar het niveau van 2013.

Tot op heden zijn er geen opleidingen die 100 procent gericht zijn op het cluster Vrede & Recht. In die zin is het dus moeilijk te voorspellen hoeveel mensen in de nabije toekomst een baan zullen vinden in dit cluster. De HBO-bachelor bestuurskunde / overheidsmanagement heeft raakvlakken met het thema Vrede en Recht. Het aantal ingeschreven studenten voor deze opleiding schommelt in de periode 2010-2014 rond de 600. In het kader van 'Den Haag, Stad van Internationale Vrede en Recht' is in 2011 een lectoraat voor Internationale Vrede, Recht en Veiligheid ingesteld die studenten in de gelegenheid stelt masterclasses en minors over dit onderwerp te volgen. Het aantal studenten die deze minors volgen is niet beschikbaar. Sinds 2013 ligt er een plan voor een brede opleiding Veiligheids- onderwijs in het MBO die aan moet sluiten op de HBO-opleiding Integrale Veiligheidskunde. MBO studenten kunnen worden opgeleid in de beveiligingsbranche, ordehandhaving of openbaar toezicht en veiligheid of kunnen kiezen voor een vooropleiding van Defensie. Na 2011 zien we een daling in het aantal studenten Beveiliging, maar zowel de opleidingen Toezicht en Veiligheid als Veiligheid en Vakmanschap trekt steeds meer studenten aan. Voor hoger opgeleiden is binnen het vernieuwende multidisciplinaire opleidings- en activiteitenaanbod het programma Cyber Security ontwikkeld. Per 1 januari 2015 hebben 25 studenten zich hiervoor ingeschreven. Het aantal studenten HBO en WO dat een opleiding volgt dat raakvlakken heeft met cluster Veiligheid stijgt sinds 2010 ieder jaar.

Speerpunt 5: Ondernemerschap stimuleren via onderwijs

Doelen:

1. Meer jongeren komen tijdens hun schoolloopbaan in aanraking met ondernemerschap als optie voor een loopbaan,
2. Meer jongeren kiezen voor zelfstandig ondernemerschap

Het aantal startende ondernemers in Den Haag is de afgelopen jaren toegenomen. Als percentage van alle bij de Kamer van Koophandel ingeschreven bedrijven, schommelt het aantal starters al jaren rond de 10%. De grootste groep starters is tussen de 25 en 35 jaar oud.

In 2000 had Den Haag ca. 7.500 ZZP'ers en in 2014 is dat aantal gestegen tot 21.800, dat is bijna 9% van alle banen in Den Haag. In regio Haaglanden zijn in 2014 ruim 38.000 ZZP'ers gevestigd. Zij staan voor 52% van alle ondernemingen in de regio en ca. 8% van alle banen. Inmiddels maken ZZP ondernemingen 56% uit van alle ondernemingen.

In de loop van 2011 verdwenen er minder ondernemingen dan in de loop van 2010 en ieder jaar hierna verdwenen er minder ondernemingen. Deze ondernemingen zijn niet allemaal gestopt of opgeheven. Zij kunnen ook verhuisd zijn naar een gebied buiten regio Haaglanden. Naast het totaal van de ondernemingen dat verdwenen is uit de regio is er ook sprake van faillissementen. Het aantal faillissementen in Den Haag is nogal wisselend per jaar maar 2014 is met 229 faillissementen wel het jaar met de meeste bedrijfsbeëindigingen. In de rest van Haaglanden was 2013 het jaar met de meeste faillissementen (349).

Aandacht voor het ondernemerschap moet een belangrijke plaats krijgen binnen het onderwijs. Als het onderwerp dat krijgt, zal het aantal studenten dat vakken in ondernemerschap of een minor 'ondernemen' volgt, toenemen. Dit is op de MBO-opleidingen helaas niet het geval. Het aantal leerlingen dat een studierichting volgt dat opleidt tot zelfstandig ondernemer, neemt vanaf 2010 jaarlijks drastisch af. Bij het HBO is wel jaarlijks een lichte stijging te zien.

Speerpunt 6: Jongeren helpen met een goede loopbaanstart

Doelen:

1. Jongeren kiezen beter onderbouwd voor een bepaalde studie en loopbaan
2. Jongeren hebben goed zicht op (regionale) arbeidsmarktperspectieven

De werkloosheid onder jongeren tot 27 jaar is sterk toegenomen vanaf eind 2012. Begin 2015 was het aantal niet-werkende-werkzoekenden (NWW) onder de 27 jaar in Haaglanden ruim 6.000. Het merendeel daarvan woont in Den Haag (4.800). Daarmee is het aantal weer iets afgenomen ten opzichte van het absolute maximum dat bereikt werd in Den Haag in februari 2014 (5.600). Voor het Haagse NWW werkloosheidspercentage betekent dit een stijging tot 14% van de Haagse beroepsbevolking jonger dan 27 jaar. In Den Haag zien we dat de grootste relatieve groei van NWW-ers heeft plaatsgevonden bij de hoogste opleidingsniveaus. Het aantal jeugdige NWW-er met een WO opleiding is sinds 2011 meer dan vijf keer zo groot geworden (van 20 naar 104 jongeren). Overigens zitten deze hoogopgeleide jongere NWW-ers nog steeds in een heel goede uitgangspositie.

Voldoende stage- en leerwerkplekken zijn ook belangrijk voor een goede loopbaanstart. De opleidingen signaleren vooral een tekort aan stageplaatsen op alle niveaus binnen de beroepsgroep Bouw en Infra. Verder in de branches: Bloemen en tuincentra, Dierverzorging, Groene ruimte, Plantenteelt en Voedingsindustrie.

Ruim een kwart van de Haaglandse MBO-studenten die de BOL volgen geeft aan moeite te hebben met het vinden van een stageplek. In 2010 gold dit nog voor evenveel Haagse jongeren als voor het totaal aantal jongeren in Nederland. In 2012, en nog meer in 2014 is te zien dat dit probleem in Den Haag zelfs groter is dan de landelijke trend. Hulp vanuit school bij het vinden van een stageplek is zeer gewenst. Driekwart van de MBO-studenten is tevreden over het leereffect dat een stageplek heeft. Hierbij is wel een dalende trend te zien in de afgelopen vijf jaar.

Voor jongeren tot 27 jaar zonder of met weinig werkervaring is het moeilijk om een (leer)baan te vinden. Aan de andere kant blijkt het voor werkgevers lastig te zijn om gemotiveerde jongere medewerkers binnen te halen. De leerwerkcheque of startersbeurs bieden hiervoor een oplossing. In 2014 zijn er in Den Haag 107 aanvragen gedaan voor de leerwerkcheques. Hiervan zijn er 83 toegekend en 24 afgewezen. Jongeren met een leerwerkcheque gaan vooral aan de slag bij garagebedrijven, in de detail- en groothandel, gezondheidszorg, zakelijke dienstverlening of de audio-visuele wereld. Werkgevers in de bouw of installatietechniek, beveiligingsbedrijven en culturele instellingen kwamen naar verhouding in 2014 juist weinig voor. Gemeente Den Haag heeft in 2014 ongeveer 200 startersbeurzen ter beschikking gesteld voor hoogopgeleide Haagse jongeren die werkervaring willen opdoen. Hiervan zijn er in datzelfde jaar 74 daadwerkelijk gebruikt. Met deze beurs kunnen jonge starters op de arbeidsmarkt gedurende zes maanden werkervaring opdoen in het bedrijfsleven.

Van het totaal aantal studenten in Nederland rondt 75% de HBO-opleiding af met een bachelorsdiploma. Eén op de zes Haaglandse studenten in het HBO stopt in het eerste jaar of verandert van studierichting. Het HBO verwacht dat er winst te halen valt met een betere aansluiting van het voortgezet onderwijs op het HBO. Als jongeren goed geïnformeerd en bewust een profiel- en opleidingskeuze maken, zullen zij minder snel stoppen met hun studie en overstappen op een andere studie. Als het beleid van de gemeente slaagt, zullen dus minder studenten in hun eerste jaar afhaken en van studie veranderen. Uit de onderzoeken van de afgelopen jaren komt naar voren dat zo'n 30 tot 50% van de afgestudeerden (zeer) tevreden is over de voorlichting. De cijfers fluctueren licht van jaar tot jaar. Een duidelijke trend is niet te onderkennen.

Speerpunt 7. Leren en werken in de ICT aantrekkelijker maken

Doelen

1. Ontwikkelen van aansprekende opleidingen met de telecomsector
2. Verbetering aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt in de ICT-sector

De ICT sector omvat in de regio Haaglanden zo'n 4.000 vestigingen waarvan bijna 1.900 in Den Haag gevestigd zijn. In totaal heeft de sector in de regio ruim 27.000 banen, 6% van alle banen in de regio Haaglanden. Hoewel Den Haag als grootste gemeente ook de meeste ICT-banen heeft, heeft Zoetermeer naar verhouding de meeste banen in deze sector. In deze gemeente omvat het ICT-cluster 10% van alle banen, in Den Haag is dat 5,6%. In de sector ICT worden vier sub-clusters onderscheiden.

1. Telecommunicatie. Dit is in Den Haag het grootste subcluster. De telecom is een krimpende sector. In de eerste jaren van dit decennium ging de ontwikkeling van het aantal banen nog met ups en downs maar vanaf 2004 is er eigenlijk alleen nog maar sprake van krimp. Door de economische crisis daalde het aantal telecombedrijven in vijf jaar tijd met 12%. Deze daling komt volledig op het conto van eenmansbedrijven en bedrijven met 2 tot 10 werknemers. Het aantal bedrijven in de top van de markt (meer dan 100 werknemers) is vrij stabiel. Het aantal middelgrote bedrijven in Nederland is zelfs met een derde gestegen. Hierdoor steeg de concentratiegraad in de branche. In Den Haag heeft de telecom sinds 2000 ruim 1.000 banen verloren (14% krimp).
2. ICT-diensten. Dit is binnen de regio het grootste subcluster. Deze dienstensector heeft zich in Den Haag in gunstige zin ontwikkeld sinds het dieptepunt van 2005. Inmiddels omvat dit sub-cluster ca. 5.000 banen in Den Haag. De groei bij de ICT-diensten in Den Haag compenseert het verlies aan banen bij de Telecom sinds 2000.
3. ICT-industrie staat met 1.600 banen op de derde plaats binnen het ICT-cluster van Den Haag. De ontwikkeling volgt een grillig patroon maar is duidelijk neerwaarts gericht.
4. ICT-handel is het kleinste ICT subcluster. In de regio gaat het hierbij om ongeveer 3.000 banen waarvan ruim 1.100 in Den Haag. Het gaat vooral om groothandels in computers, randapparatuur en software spelen. Er is sprake van een stijgende lijn van 2013 naar 2014 in Den Haag, op conto van AT&T Global Network Services.

Ondanks de krimp heeft naar verwachting 43% van de bedrijven moeite met het invullen van ICT-vacatures in 2013. Vooral in de HR-dienstverlening, gezondheidszorg en industrie. Uit de Spanningsindicator arbeidsmarkt (van het UWV) blijkt dat ook in de eerste twee kwartalen

van 2015 de krapte op de arbeidsmarkt voor ICT functies nog groot tot zeer groot is. Dit gaat vooral om functies op HBO niveau. Naar functies op MBO-niveau is minder vraag. Het belang van ICT in alle sectoren neemt toe. Sinds 2013 is het aantal vacatures binnen de ICT explosief gegroeid. Doordat steeds minder jongeren kiezen voor een ICT-opleiding worden de vacatures vaak niet vervuld. Het aantal HBO-leerlingen bij de opleidingen Informatica en Information security management groeit de laatste jaren, terwijl bij de overige opleidingen juist een afname van aantal leerlingen te zien is. Op het MBO is de totale animo onder leerlingen voor ICT-richtingen met de jaren afgenomen. Dit is met name te wijten aan minder interesse in de opleiding ICT- en mediabeheer. Het aantal leerlingen bij de opleiding applicatie- en mediaontwikkeling is de afgelopen 5 jaar juist verdriedubbeld.

Speerpunt 8. Leren en werken in de Greenports aantrekkelijker maken

Doelen:

1. Sterke agenda's in Westland, Oostland (Lansingerland en Pijnacker-Nootdorp) en Barendrecht voor een sterke Greenport Horti Campus
2. Aanpak MBO-HBO door nauwe samenwerking van INHolland, Lentiz en Edudelta met landelijke instanties
3. Opzetten stageloket voor bedrijven en MBO-HBO-instellingen
4. Verbetering imago Greenport bij jongeren van 4-18 jaar

Er zijn in Nederland zes Greenports aangewezen waarvan Zuid-Hollands glasdistrict (Westland en Oostland, inclusief Zuidplaspolder) er één is.

In de regio Haaglanden gaat het vooral om de gemeente Westland waar 75% van de banen in de land- en tuinbouw zijn gevestigd.

De werkgelegenheid in de Greenport is de afgelopen jaren met 10% afgenomen.

In 2015 hebben vier partijen op hoofdlijnen overeenstemming bereikt over de uitgangspunten van de nieuwe Greenport Horti Campus Westland.

Gemeente Westland ondersteunt de ontwikkeling in de opstartfase. De partijen gaan met elkaar 26.000 m² inrichten op het terrein tegenover de bloemenvelding FloraHolland, waar het scholencomplex, een kassencomplex (onderzoekscentrum glastuinbouw) en een expositiecentrum een plek krijgen.

In 2015 zijn er in totaal 14 Groene Lycea verspreid over Nederland. Het Groene Lyceum is een landelijk onderwijsconcept voor voortgezet onderwijs en is een alternatief voor leerlingen met hoog werk en denkniveau en een praktische instelling. In een vijfjarig traject gaan theorie en praktijk hand in hand. Na deze vijf jaar hebben leerlingen een volwaardig MAVO-diploma en een MBO-4 diploma en hebben hiermee een startbewijs voor het HBO. In augustus 2012 is het Groene Lyceum in Naaldwijk gestart. Het aantal leerlingen op het Groene Lyceum Naaldwijk en het MBO Greenport Naaldwijk stijgt licht, terwijl het aantal studenten HBO Greenport Delft juist afneemt.

INLEIDING

Na de actieagenda 'Geslaagd in het vak, onderwijs en arbeidsmarkt verbinden' 2012-2015, waarvan de Monitor Aansluiting Onderwijs-Arbeidsmarkt Startmeting 2012 een aanzet was voor tweejaarlijkse monitoring en evaluatie, was het tijd voor een update.

De economische crisis heeft de afgelopen jaren voor veel onrust gezorgd. Afnemende werkgelegenheid, stijgende werkloosheid, faillissementen of bedrijfsovernames. Iedereen heeft iets van gemerkt. Daarom is het goed dat de actieagenda Geslaagd in het vak is aangepast aan de nieuwe werkelijkheid. Bestaande speerpunten zijn aangepast aan de beleidsmatige ontwikkelingen die in sommige gevallen een verandering op de arbeidsmarkt teweeggebracht hebben. Andere speerpunten hebben al veel resultaten geboekt en gaan nu de tweede fase in. De ontwikkelingen op de arbeidsmarkt binnen Haaglanden rondom ICT en de Greenport hebben bijgedragen tot twee nieuwe speerpunten die zijn toegevoegd aan de actieagenda. Het gaat om speerpunt 7: 'Leren en werken in de Greenport aantrekkelijker maken via de Greenport Horti Campus' en speerpunt 8: 'Leren en werken in de ICT aantrekkelijker maken'. In die sectoren valt de komende jaren flinke groei te verwachten; daarom is het belangrijk om verbindingen te maken tussen bedrijfsleven en onderwijs.

De actieagenda 2.0 'Geslaagd in het vak, onderwijs en arbeidsmarkt verbinden in Haaglanden' 2014-2017 is in maart 2014 door 46 partners ondertekend. De gemeente Den Haag zorgt wederom voor monitoring (afdeling onderzoek) en evalueert de actieagenda (beleidsafdeling). Ieder hoofdstuk behandelt een speerpunt. Daarin wordt eerst aangegeven welke concrete doelen worden nagestreefd. Het doel van deze monitor is inzicht geven in de stand van zaken van de verschillende doelstellingen, waarmee de beleidsafdeling van gemeente Den Haag de resultaten van de actiepunten kan volgen.

De gemeente Den Haag wil samen met de 46 partners bereiken dat sectoren met personeelstekorten meer (jonge) mensen aan zich weten te binden, dat opkomende sectoren kunnen groeien (dankzij passend onderwijs), dat meer mensen de stap naar ondernemerschap zetten, dat de in- en doorstroming op de arbeidsmarkt groter wordt, dat meer jongeren succes hebben op hun route naar hun eerste baan en dat meer mensen die nog buiten het arbeidsproces staan, succesvol worden bijgeschoold en een baan verwerven. Het resultaat moet zijn dat meer mensen bekwaam en gemotiveerd een vak uitoefenen dat bij hen past. Daarin hebben werkgevers, werknemers en het onderwijs allemaal een rol te vervullen.

De eerste monitor is aangeboden in 2012 en beschrijft de situatie in 2012 en voorgaande jaren. Dit is de eerste vervolgmonitor (2015) en beschrijft zoveel mogelijk de ontwikkelingen van 2010-2014. De insteek was dat de data uit de actieagenda zouden worden geactualiseerd. Echter, door het tussentijds aanpassen

van de acties en doelstellingen is dat niet voldoende en niet altijd mogelijk. Zo is het onderdeel re-integratie, door verandering van de wet vervallen. Nieuw zijn de nieuwe speerpunten 7 ICT en 8 Greenports.

Bij de opzet van de startmonitor 2012 is afgesproken dat er geen aparte data worden verzameld, maar dat alleen gebruik gemaakt wordt van bestaande data die periodiek beschikbaar komen. In bijlage II is per speerpunt weergegeven hoe de bijbehorende doelstellingen zijn omgezet in meetbare indicatoren. Vervolgens is de bronvermelding van de gebruikte data weergegeven. Ten tijde van het maken van dit rapport (na de fase van dataverzameling) zijn er voor sommige onderwerpen nieuwe data beschikbaar gekomen. Deze hebben we niet altijd meer mee kunnen nemen.

Binnen de regio Haaglanden vallen de volgende gemeenten: Den Haag, Delft, Leidschendam-Voorburg, Midden Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Zoetermeer, Wassenaar en Westland (zie figuur 1). In de monitor wordt niet gekeken naar de afzonderlijke gemeenten, maar naar Haaglanden als geheel met specifieke aandacht voor de gemeente Den Haag.

Figuur 1 Deelnemende gemeenten in de regio Haaglanden

1

LEREN EN WERKEN IN DE TECHNIEK AANTREKKELIJKER MAKEN

Doelen:

1. Bedrijven en instellingen beschikken over voldoende en kwalitatief, toekomstbestendig opgeleid personeel in technische beroepen;
2. Jongeren en volwassenen kunnen breed kennismaken met de techniek.

Het eerste speerpunt is het leren in de techniek aantrekkelijker maken. De vraag naar technisch personeel in Haaglanden neemt toe, doordat veel oudere werknemers uitstromen en de vraag naar technisch personeel groeit. Tegenover deze groeiende vraag staat een gering aanbod van technici, want de instroom in het techniekonderwijs is zeer laag. Bedrijven kunnen daardoor steeds moeilijker aan goed personeel komen, waardoor het risico groot is dat het lokale aanbod aan technische dienstverlening in gevaar komt. Een opleiding in deze sector biedt veel jongeren meer kans op een attractieve baan dan sommige, nu populaire “schone handen” studierichtingen.

Bij de sector Techniek hebben we het over o.a. metaalvervaardiging en -bewerking en de vervaardiging van elektrische en elektronische apparatuur. Ook gaat het om de bouw van schepen en auto's en om medische apparatuur. In de bijlage ziet u een overzicht van de sectoren die in dit rapport onder de techniek worden gerekend.

Er is sprake van een verschil tussen de bedrijfstakken die onder techniek vallen en de technische beroepen. Bij de banen in de techniek kijken we naar de totale werkgelegenheid bij bedrijven die met hun hoofdactiviteiten in de categorie techniek vallen. In bijlage IV is een overzicht gegeven van de branches die in de sector Techniek vallen. Uiteraard werken bij dit soort bedrijven ook mensen die niets met techniek te maken hebben (administratief personeel, management e.d.). Daarnaast zullen er ook technisch geschoolde mensen werkzaam zijn bij ander soortige bedrijven, bijvoorbeeld in de gezondheidszorg. Deze zijn in het aantal banen in de techniek niet meegerekend.

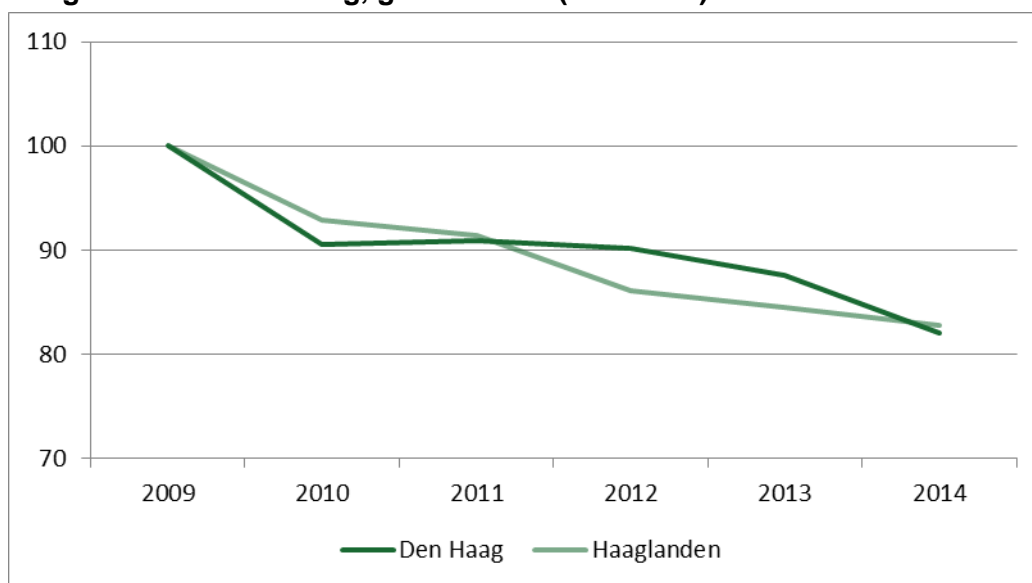
1.1 BANEN IN DE TECHNIEK

Afname van het aantal banen

De banen in de techniek laten een teruggang zien sinds 2009. Het gaat dan om banen bij bedrijven die in de sector Techniek actief zijn, dus niet alleen om banen van technici maar ook van het overige personeel. Voor Den Haag zien we een stabilisering in de jaren 2010-2012 maar daarna gaat de daling van het aantal banen weer door. Voor Haaglanden totaal blijft er een dalende trend. Het aantal banen in de techniek in de regio is met ruim 4.000 afgenomen sinds 2009. Een

krimp van 17%. In 2014 zijn er nog ruim 20.000 banen in de techniek over in Haaglanden. In Den Haag was de afname van het aantal banen bijna 2.300, een krimp van 18%. Den Haag heeft in 2014 nog ruim 10.000 banen in de techniek over.

Figuur 1.1 Ontwikkeling van het aantal banen bij bedrijven in de techniek, in de regio Haaglanden en Den Haag, geïndexeerd (2009=100)

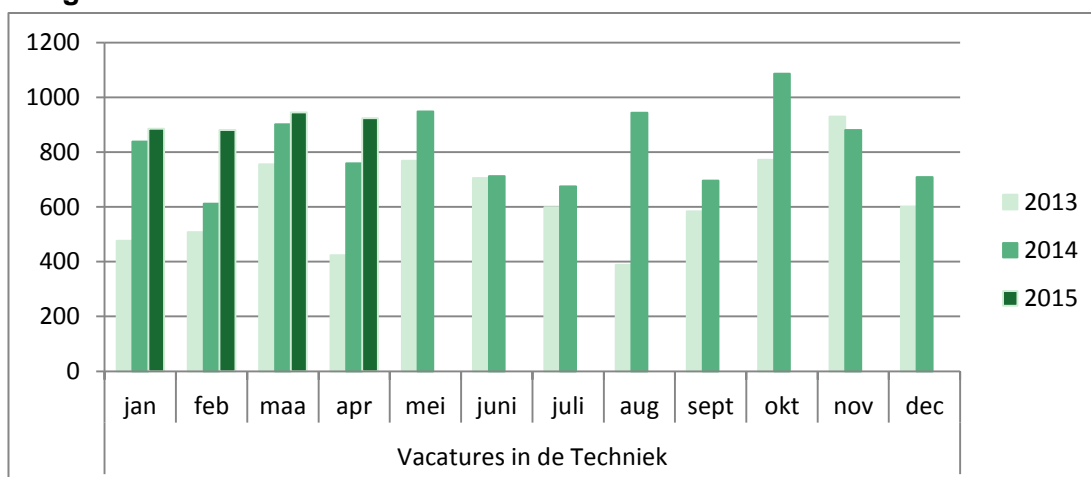
Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking DSO/PSO

1.2 VACATURES IN DE TECHNISCHE SECTOR

Toename van het aantal vacatures

In onderstaande figuur is te zien dat de markt ten opzichte van 2013 weer aantrekt. In 2014 was er een vacaturestijging van ruim 25%. Na de daling in oktober 2014 is het aantal vacatures tot op heden alleen nog maar gestegen. In 2015 zijn er in het eerste kwartaal al meer vacatures dan in de eerste kwartalen van 2013 en 2014. Een positieve ontwikkeling!

Figuur 1.2 Ontwikkeling van het aantal vacatures bij bedrijven in de techniek, in de regio Haaglanden

Bron: UWV www.arbeidsmarkt cijfers.nl

1.3 AANTAL LEERLINGEN DAT EEN TECHNISCHE OPLEIDING VOLGT

Stijging aantal VMBO leerlingen in intersectorale techniekopleidingen

Het VMBO is onderverdeeld in vier sectoren: Economie, Techniek, Zorg & Welzijn en Landbouw (de groene sector). Bovendien zijn er opleidingsprogramma's die breder zijn dan één sector. In het eerste en tweede leerjaar volgen VMBO leerlingen de basisvorming waarna zij voor een sector kiezen of voor een opleiding breder dan één sector. In de onderstaande tabel zijn de aantallen derde en vierdejaars VMBO leerlingen exclusief de theoretische leerweg (VMBO-TL) weergegeven.

In oktober 2014 stonden 6.063 leerlingen in het 3e en 4e leerjaar van het VMBO (exclusief VMBO-TL) in de regio Haaglanden ingeschreven. Hiervan volgden er 1.046 leerlingen onderwijs in de sector Techniek; dit is een aandeel van 17,3%. Ten opzichte van 2010 is het aantal leerlingen met een technische VMBO opleiding met 257 leerlingen gedaald. Het aantal leerlingen dat een intersectorale opleiding met techniek volgt is in de periode 2010-2014 met 304 jongeren gestegen. In totaal is het aandeel Haaglandse VMBO jongeren met een opleiding in de richting Techniek bijna 3% gestegen.

Ook in leerjaar 3 en 4 van het Haagse VMBO (exclusief VMBO TL) daalt het aantal jongeren in de sector Techniek en stijgt het aantal jongeren in een gecombineerde opleiding met techniek. Hierdoor blijft het aandeel jongeren dat kiest voor een technische opleiding in de periode 2010-2014 redelijk stabiel.

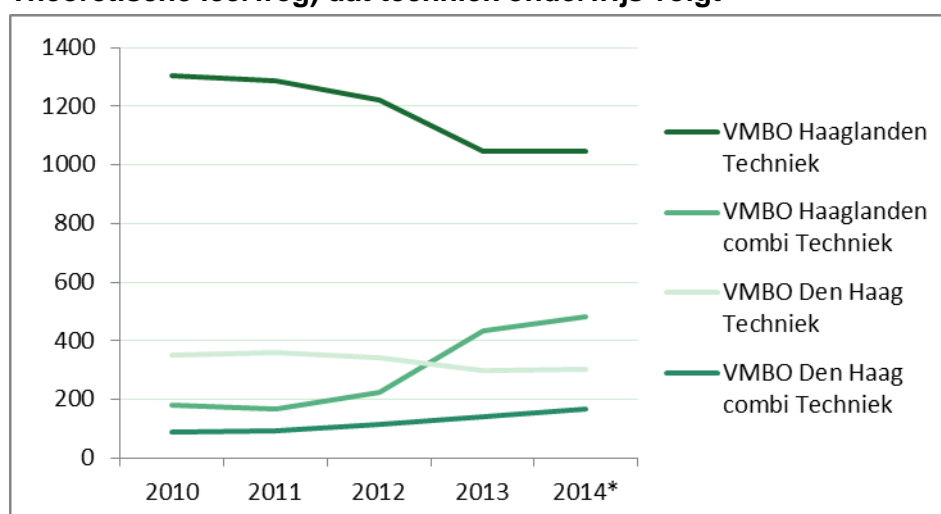
Tabel 1.1 Aantal leerlingen in het 3e en 4e leerjaar van het VMBO (exclusief Theoretische leerweg)

VMBO in Haaglanden	2010	2011	2012	2013	2014*
Totaal aantal leerlingen	6.534	6.285	6.229	5.860	6.063
aantal leerlingen sector Techniek	1.303	1.285	1.221	1.046	1.046
% leerlingen sector Techniek	19,9%	20,4%	19,6%	17,8%	17,3%
aantal leerlingen combinatie opleiding met Techniek	180	166	224	434	484
% leerlingen combinatie opleiding met Techniek	2,8%	2,6%	3,6%	7,4%	8,0%
VMBO in Den Haag					
Totaal aantal leerlingen	2.719	2.559	2.617	2.559	2.684
aantal leerlingen sector Techniek	352	358	344	299	303
% leerlingen sector Techniek	12,9%	14,0%	13,1%	11,7%	11,3%
aantal leerlingen combinatie opleiding met Techniek	90	93	114	142	166
% leerlingen combinatie opleiding met Techniek	3,3%	3,6%	4,4%	5,5%	6,2%

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopige cijfers

In figuur 1.3 zijn de ontwikkelingen weergegeven.

Figuur 1.3 Ontwikkeling van het aantal 3^e en 4^e jaars VMBO leerlingen (exclusief Theoretische leerweg) dat techniek onderwijs volgt

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopige cijfers

Toename vrouwelijke technieklerlingen in het MBO

In oktober 2014 stonden 25.701 leerlingen uit de regio Haaglanden ingeschreven in het MBO. Hiervan volgden 5.809 leerlingen Techniek onderwijs; dit is een aandeel van 22,6%. Ten opzichte van 2010 is dit aandeel met 0,2 procentpunten gedaald. Het aandeel vrouwen is ongeveer 20% van het totaal aantal MBO Techniek leerlingen. In de afgelopen 5 schooljaren is het aantal vrouwen met een technische MBO opleiding met 12% gestegen en het aantal mannen met 11% gedaald.

Ongeveer 50% van de jongeren in Haaglanden in het MBO en 60% van de Haagse jongeren in het MBO volgt hun opleiding bij één van de vestigingen van het ROC Mondriaan. Ongeveer 15% van de leerlingen bij Mondriaan volgt een technische

opleiding. In de periode 2010-2013 is het aantal techniekleerlingen gedaald waarna in 2014 het aantal weer is gestegen. Het aantal autochtone techniekleerlingen in een technische opleiding is in de afgelopen vijf schooljaren met 8% gedaald en het aantal allochtone leerlingen is met 4% gestegen. Ongeveer 90% van de vrouwen in de sector Techniek bij ROC Mondriaan volgt de opleiding in de richting Mode/Maatkleding en Design.

In bijlage III wordt ingegaan op de sectoren binnen het MBO-onderwijs en de sector Techniek in het bijzonder.

Tabel 1.2 Aantal leerlingen in het MBO

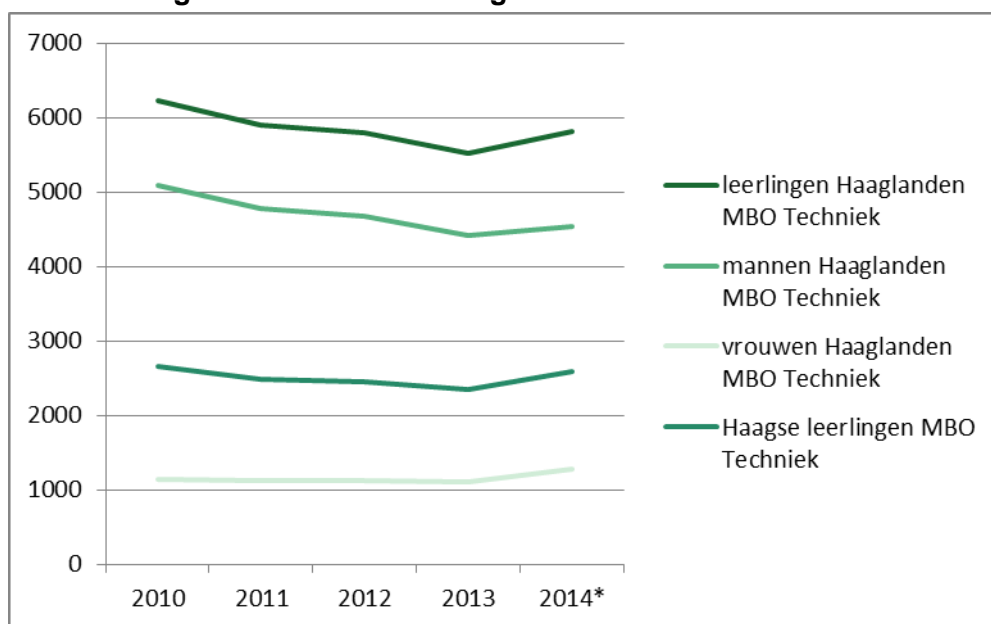
Leerlingen Haaglanden	2010	2011	2012	2013	2014*
aantal leerlingen Haaglanden MBO	27.364	26.985	27.143	26.394	25.701
aantal leerlingen Haaglanden MBO Techniek	6.229	5.896	5.798	5.520	5.809
% leerlingen Haaglanden MBO Techniek	22,8%	21,8%	21,4%	20,9%	22,6%
aantal mannen Haaglanden MBO Techniek	5.086	4.774	4.682	4.414	4.529
aantal vrouwen Haaglanden MBO Techniek	1.143	1.122	1.116	1.106	1.280
Haagse leerlingen					
aantal Haagse leerlingen MBO	13.435	13.385	13.494	13.203	12.793
aantal Haagse leerlingen MBO Techniek	2.649	2.492	2.451	2.346	2.585
% Haagse leerlingen MBO Techniek	19,7%	18,6%	18,2%	17,8%	20,2%
ROC Mondriaan**					
aantal leerlingen	17.012	16.820	16.664	16.724	16.347
aantal leerlingen Techniek	2.810	2.595	2.525	2.317	2.547
% leerlingen Techniek	16,5%	15,4%	15,2%	13,9%	15,6%
aantal autochtone leerlingen Techniek	1.722	1.567	1.510	1.386	1.419
aantal allochtone leerlingen Techniek	1.084	1.024	1.015	930	1.128

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopige cijfers

** Alle vestigingen ROC Mondriaan (Den Haag, Delft, Naaldwijk, Voorburg, Leiden en Zoetermeer)

In figuur 1.4 zijn de ontwikkelingen weergegeven.

Figuur 1.4 Ontwikkeling van het aantal leerlingen MBO in de sector Techniek

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopige cijfers

Tabel 1.3 Aantal gediplomeerden Techniek ROC-Mondriaan

MBO Sector Techniek	2010	2011	2012	2013	2014*
Aantal mannen	786	729	682	558	572
Aantal vrouwen	128	117	125	115	119
Totaal	914	846	807	673	691

Bron: DUO, *2014 voorlopige cijfers

Daling afgestudeerden Techniek laat koerswijziging zien

Binnen het MBO daalde na 2010 het aantal afgestudeerden binnen de sector Techniek. De voorlopige cijfers van 2014 laten voor het eerst weer een lichte stijging zien.

Flinke stijging van vrouwelijke HBO-techniekstudenten

In de periode 2010-2014 steeg het aantal HBO studenten uit de regio Haaglanden van 27.963 naar 29.209 studenten; een stijging van 4%. Het aantal techniekstudenten steeg in dezelfde periode met 22%. Bij vrouwen is de stijging verhoudingsgewijs groter dan bij mannen; respectievelijk 49% en 16%.

Ook het aantal Haagse jongeren dat kiest voor een technische opleiding in het HBO is gestegen; in de afgelopen 5 schooljaren zijn ruim 300 jongeren ofwel een stijging van 16%. Ook bij de Haagse vrouwen is de stijging naar verhouding hoger dan bij de mannen; respectievelijk 37% en 10%.

Ongeveer 50% van de HBO studenten uit de regio Haaglanden staat ingeschreven bij één van de vestigingen van de Haagse Hogeschool. Het aantal inschrijvingen steeg in de periode 2010-2014 met 20%. Bijna een kwart van de studenten op de Haagse Hogeschool kiest voor een opleiding in de Techniek. Het aantal HBO

techniekstudenten steeg in deze periode met 24%; bij de mannen 18%, bij de vrouwen 63%, bij autochtonen 24% en bij allochtone studenten 24%.

Tabel 1.4 Aantal Techniekstudenten in het HBO

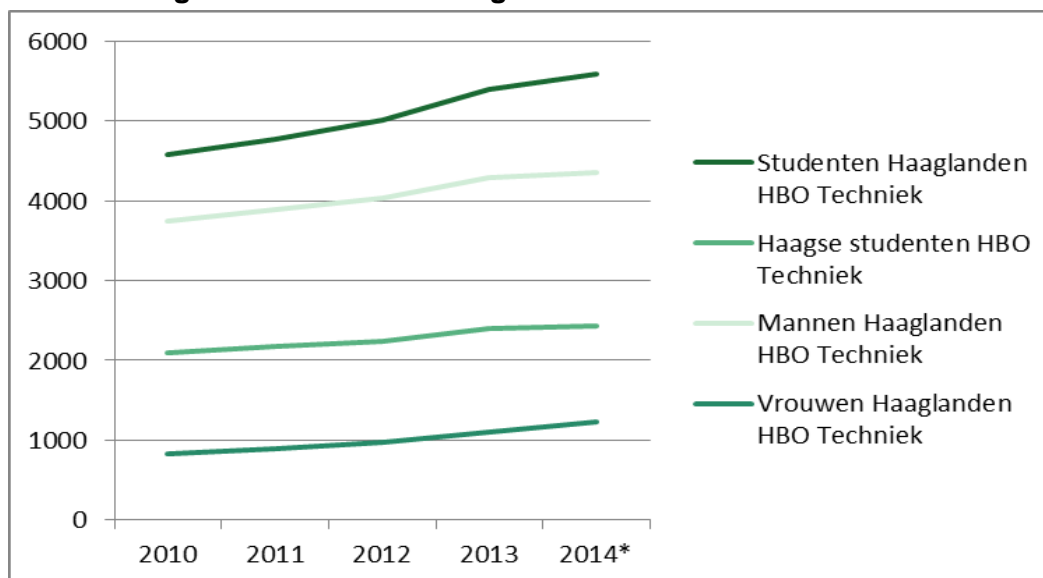
Studenten Haaglanden	2010	2011	2012	2013	2014*
Totaal aantal studenten HBO	27.963	28.560	28.400	29.257	29.209
aantal studenten HBO Techniek	4.571	4.774	5.002	5.396	5.584
% studenten HBO Techniek	16,3%	16,7%	17,6%	18,4%	19,1%
aantal mannen HBO Techniek	3.744	3.887	4.029	4.294	4.351
aantal vrouwen HBO Techniek	827	887	973	1.102	1.233
Haagse studenten					
Totaal aantal Haagse studenten HBO	15.663	16.166	16.001	16.349	16.103
aantal Haagse studenten HBO Techniek	2.091	2.175	2.238	2.402	2.432
% Haagse studenten HBO Techniek	13,3%	13,5%	14,0%	14,7%	15,1%
Haagse Hogeschool**					
Totaal aantal studenten	21.036	22.387	22.965	24.731	25.274
aantal studenten Techniek	4.912	5.187	5.484	5.990	6.105
% studenten Techniek	23,4%	23,2%	23,9%	24,2%	24,2%
aantal autochtone studenten Techniek	3.360	3.578	3.789	4.046	4.182
aantal allochtone studenten Techniek	1.552	1.609	1.695	1.944	1.923

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopige cijfers

**alle vestigingen van de Haagse Hogeschool (Den Haag, Delft en Zoetermeer)

In de volgende figuur zijn de ontwikkelingen weergegeven.

Figuur 1.5 Ontwikkeling van het aantal leerlingen HBO in de techniek sector

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopige cijfers

In het schooljaar 2013/2014 zijn 2877 HBO studenten afgestudeerd aan de Haagse Hogeschool waarvan 753 in de sector Techniek. Dit is een aandeel van ruim 26%.

Ten opzichte van 2009 is zowel het aantal als het aandeel behaalde Techniekdiploma's gestegen.

Tabel 1.5 Aantal behaalde diploma's sector Techniek Haagse Hogeschool

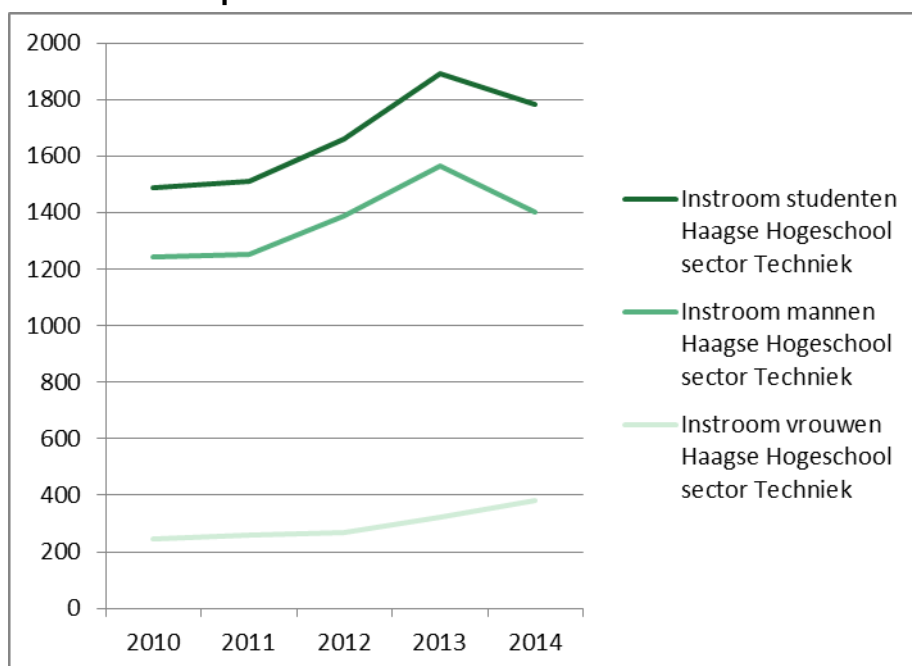
Schooljaar	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014
Totaal aantal behaalde HBO diploma's	2.887	2.804	2.950	2.863	2.877
Aantal behaalde HBO diploma's Techniek	716	681	655	693	753
Aandeel behaalde diploma's HBO Techniek	24,8%	24,3%	22,2%	24,2%	26,2%

Bron: website HBO Raad, april 2015

Flinke groei eerstejaars vrouwelijke techniekstudenten Haagse Hogeschool

Het aantal studenten dat begon met een technische HBO-opleiding bij de Haagse Hogeschool nam in de periode 2010–2013 jaarlijks toe. In 2014 daalde het aantal inschrijvingen bij de eerstejaars en is te danken aan de daling van het aantal mannen. Het aantal vrouwen dat in de afgelopen 5 schooljaren is ingestroomd in een technische opleiding groeide met 55% en het aantal mannen met 13%. In de volgende figuur is deze ontwikkeling weergegeven.

Figuur 1.6 Ontwikkeling van de instroom bij de Haagse Hogeschool in de sector Techniek in de periode 2009 – 2014

Bron: website HBO Raad, mei 2015

Stijging technische studenten TU Delft

In oktober 2014 zijn ruim 24.000 jongeren uit de regio Haaglanden ingeschreven bij een universiteit waarvan bijna 14.000 een studie in de Techniek; een aandeel van 57%. Bijna al deze jongeren volgt deze studie bij de Technische Universiteit in Delft.

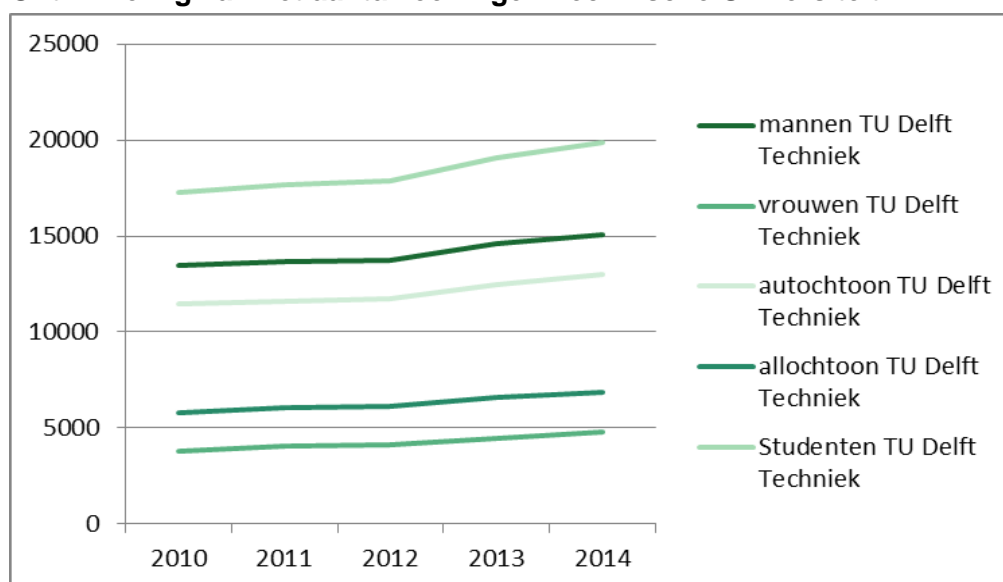
De Technische Universiteit in Delft telde in oktober 2014 19.874 ingeschreven Techniekstudenten. Ten opzichte van het aantal in 2010 is dit een stijging van 15%. Ongeveer driekwart van de studenten zijn mannen en twee derde van de studenten is autochtoon. Verhoudingsgewijs is de groei bij vrouwen groter dan bij mannen en bij allochtone studenten groter dan bij autochtone studenten.

Tabel 1.6 Aantal WO studenten Technische Universiteit Delft

	2010	2011	2012	2013	2014*
Totaal aantal studenten Techniek	17.250	17.669	17.864	19.078	19.874
aantal mannen Techniek	13.477	13.639	13.744	14.600	15.050
aantal vrouwen Techniek	3.773	4.030	4.120	4.478	4.824
aantal autochtone studenten Techniek	11.461	11.615	11.725	12.488	12.988
aantal allochtone studenten Techniek	5.774	6.053	6.138	6.588	6.885

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopige cijfers

Figuur 1.7 Ontwikkeling van het aantal leerlingen Technische Universiteit

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopige cijfers

Tabel 1.7 Aantal gediplomeerden Techniek TU Delft

WO Sector Techniek	2009	2010	2011	2012	2013
Aantal mannen	2466	2999	3386	3084	3191
Aantal vrouwen	776	937	1133	1043	1142
Totaal	3242	3936	4519	4127	4333

Bron: DUO

Stijgende lijn aantal afgestudeerden Techniek

In 2012 was het aantal afgestudeerde techniekstudenten binnen het WO lager dan de jaren daarvoor. In 2013 is dit aantal weer gestegen.

1.4 AANSLUITING AANBOD OP DE VERWACHTE VRAAG NAAR TECHNISCH PERSONEEL

Overschot in cluster Techniek houdt komende jaren aan

Het Tympaan Instituut heeft de zogenaamde Regiometer ontwikkeld. Daarin wordt de verwachte (vervangings-)vraag afgezet tegen het verwachte aanbod op basis van het aantal leerlingen dat een bepaalde onderwijsrichting volgt, waarbij rekening wordt gehouden met het opleidingsniveau. Het schattingsmodel is gebaseerd op de ontwikkeling van het aantal arbeidsplaatsen, het aantal leerlingen dat een bepaalde studierichting volgt en aannames over het aantal mensen dat uittreedt in verband met pensionering, slaagt voor een examen etc.

In deze monitor gaan we uit van de prognose voor Haaglanden met betrekking tot het cluster Techniek. In bijlage III en IV wordt het model nader toegelicht en wordt tevens aangegeven wat onder het cluster Techniek valt.

In bedrijven die tot het cluster Techniek gerekend worden, is de werkgelegenheid door de economische crisis de afgelopen 5 jaar gedaald, waardoor de vraag voor het komende jaar negatief is. Dat wil zeggen dat er meer mensen hun baan kwijt raken dan dat er vacatures zijn. In tabel 1.6 is te zien dat het overschot het grootst is op MBO4-niveau en HBO/WO (resp. 38 en 37 mensen). Van een deel van de vraag is het opleidingsniveau onbekend.

Daarnaast studeren er komend jaar veel studenten af. Per saldo ontstaat hierdoor een overschot van 1.084 mensen. Het overschot is het grootst op HBO/WO niveau, namelijk 776 mensen. De verwachting is dat dit overschot de komende vier jaar nog aanhoudt (1.035 in 2018).

Dat er op dit moment geen tekort is in het cluster Techniek wil niet zeggen dat er geen tekorten zijn aan technisch personeel in andere sectoren. Ook kan er wel een tekort zijn aan specifieke beroepen. Bovendien wil een overschot niet zeggen dat deze mensen geen werk hebben. Veelal zullen zij in andere sectoren werken.

Tabel 1.8 Schatting vraag en aanbod in Haaglanden voor het cluster Techniek, in 2014 en 2018, naar opleidingsniveau (in aantal personen)

	Vraag	Aanbod	Saldo
VMBO/MBO1	-22	30	52
MBO2/3	-26	101	127
MBO4	-38	69	107
HBO/WO	-37	739	776
Overig ¹	-23	-	-126
Totaal 2014	-145	939	1084
Prognose 2018	-132	886	1018

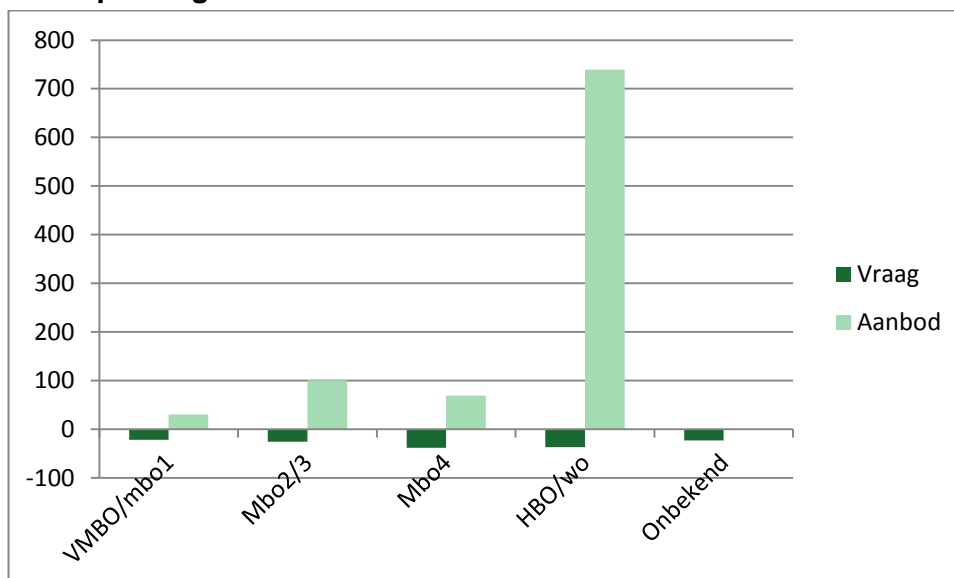
Bron: Regiometer Tympaan Instituut

¹ 'Overig' is de som van: basisonderwijs; avo-onderbouw; havo, vwo; onbekend.

Vmbo en mbo1 zitten bij de vraagkant in één categorie, omdat het CBS hierover geen afzonderlijke cijfers heeft. Het vmbo wordt niet meegenomen in het aanbod van arbeidskrachten vanuit het onderwijs, omdat bijna alle leerlingen vanuit het vmbo (zo'n 95%) doorstromen naar een vervolgopleiding. Bij de aanbodkant zijn gegevens in het model opgenomen over mbo 1-4, hbo en wo (en niet over vmbo, havo en vwo).

Onderstaande figuur visualiseert de cijfers van tabel 1.8 en laat duidelijk zien dat het overschot op HBO/WO-niveau het grootst is.

Figuur 1.8 Schatting vraag en aanbod in Haaglanden voor het cluster Techniek in 2014, naar opleidingsniveau

Bron: Regiometer Tympaan Instituut

Deze uitkomsten staan op gespannen voet met enkele signalen uit de praktijk dat het heel lastig is om 'goede' technici te krijgen. Dat heeft te maken met het feit dat het model naar het cluster Techniek kijkt en het totale aanbod vanuit het onderwijs, dus niet alleen mensen met een technische opleiding. Daarom willen we nog de volgende kanttekeningen plaatsen:

1) Binnen de bedrijven die in het cluster Techniek vallen, heeft 51% van de werkzame personen een opleiding binnen de Techniek. Dit percentage wordt toegepast op de instroom in het cluster vanuit het onderwijs. Dat er genoeg aanbod is vanuit het onderwijs wil dus niet per se zeggen dat er genoeg studenten uitstromen met een techniek opleiding. Bijna de helft (49%) heeft immers een opleiding in een andere richting. Het model kijkt naar het totale aanbod vanuit verschillende opleidingsrichtingen.

2) Niet alle personen met een techniek opleiding werken binnen het cluster Techniek zoals het gedefinieerd is in het model. Volgens de landelijke cijfers werkt ongeveer 21% van alle mensen met een techniekopleiding binnen dit cluster (zie bijlage IV voor de gebruikte SBI-codes).

3) Het model geeft dus geen beeld over een tekort in technische beroepen, maar zegt iets specifiek over het cluster bedrijven in de techniek. Tekorten bij het cluster techniek betekenen niet hetzelfde als tekorten binnen de beroepen techniek. Technische beroepen zijn te vinden in allerlei clusters en sectoren, ook bijvoorbeeld in de gezondheidszorg, ICT, Greenports etc.

4) Tot slot kunnen tekorten binnen het cluster techniek ook op kwalitatieve tekorten duiden of tekorten in specifieke beroepen. Dat wordt in het model niet duidelijk gemaakt.

1.5 IMAGO TECHNISCHE SECTOR

Het imago wisselt

De gemeente en de 46 partners willen het techniekonderwijs ontdoen van zijn negatieve imago. De toename van het aantal studenten dat voor een studierichting in de techniek kiest, is een indicatie dat het beleid slaagt. Hetzelfde geldt voor een positiever oordeel van studenten.

Het imago van de sector Techniek is af te leiden uit a) instroom eerstejaars (vooral het aandeel vrouwen) en b) het oordeel van afgestudeerden over de opleiding. Voor wat betreft a) is er een positieve ontwikkeling gaande; het aandeel vrouwelijke studenten neemt steeds meer toe.

Voor wat betreft b) zouden we eigenlijk willen weten welk beeld een jongere die nog op school zit, heeft van het werken in de Techniek, maar daarover zijn geen gegevens voorhanden. Ook over het imago van Techniekopleidingen bij bedrijven is geen informatie voorhanden. Hieronder geven we wel de beoordeling van afgestudeerden over diverse onderdelen van de techniekopleidingen weer.

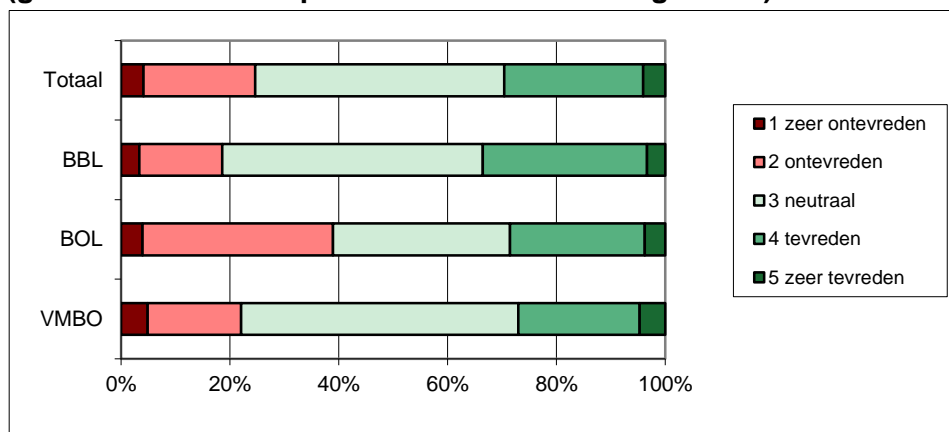
Schoolverlaters niet heel tevreden over voorlichting

Het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) voert sinds het begin van de jaren negentig in vrijwel alle sectoren van het Nederlandse onderwijsstelsel onderzoek uit onder schoolverlaters. Sinds 1996 is dit schoolverlatersonderzoek in belangrijke mate op elkaar afgestemd en geïntegreerd in het zogenoemde Schoolverlatersinformatiesysteem (SIS). Dit systeem beoogt een monitoringsinstrument van de transitie van school naar werk over de volle breedte van het onderwijs.

In het schoolverlaters onderzoek wordt o.a. gevraagd in hoeverre men tevreden is over de voorlichting over studiemogelijkheden en in hoeverre men het eens is met de stelling dat (gevolgde) opleiding een goede basis is om te starten op de arbeidsmarkt en goede kansen biedt op de arbeidsmarkt.

Jongeren uit Haaglanden die hun VMBO opleiding of hun MBO opleiding BBL of BOL in de richting Techniek hebben afgerond, zijn in het algemeen niet erg tevreden over de voorlichting over studiemogelijkheden. Bijna 30% is tevreden (waarvan 4% zeer tevreden), een kwart is ontevreden en de rest is neutraal. Jongeren die hun MBO BOL-opleiding hebben afgerond, zijn het minst tevreden (39% is ontevreden).

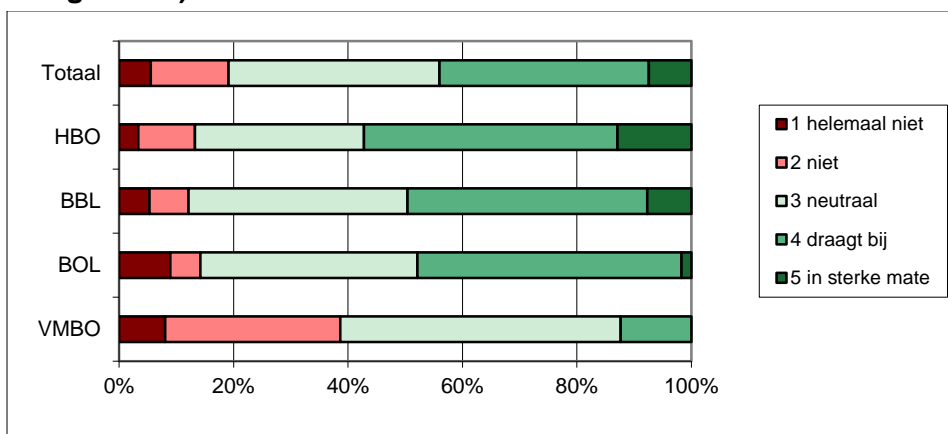
Figuur 1.9 Oordeel over voorlichting over studiemogelijkheden sector Techniek (gemiddelde over de periode 2009-2013 in Haaglanden)

Bron: ROA Schoolverlatersonderzoek

Als we kijken naar het oordeel van afgestudeerden in de sector Techniek over de mogelijkheden om te starten op de arbeidsmarkt, dan is er een groot verschil in niveau. De meerderheid van de HBO'ers (57%) vindt dat de studie bijdraagt aan het vinden van een baan, terwijl maar 12% van de VMBO'ers dat vindt. BBL'ers en BOL'ers nemen een middenpositie in. Onderstaande figuur laat de verschillen goed zien.

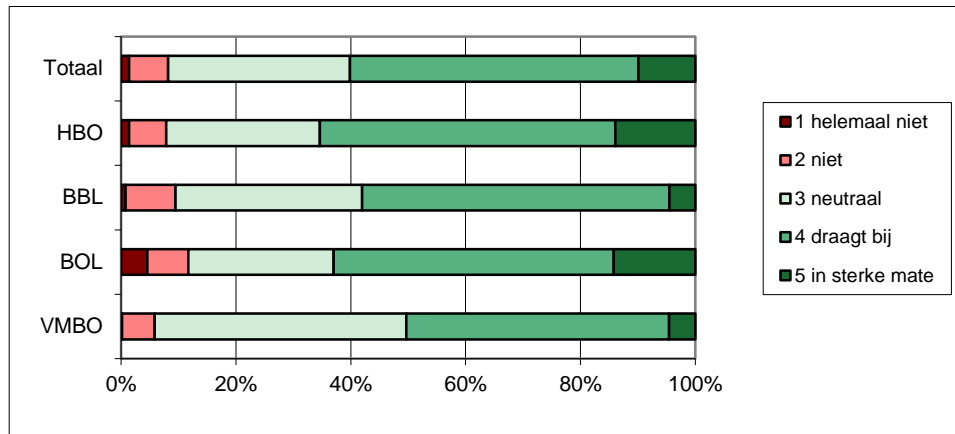
Figuur 1.10 Oordeel over bijdrage van gevolgde opleiding bij het starten op arbeidsmarkt, uitgesplitst naar opleidingsniveau (gemiddelde over de periode 2009-2013 in Haaglanden)

Bron: ROA Schoolverlatersonderzoek

Dezelfde uitkomst vinden we als het gaat om het oordeel over de bijdrage van de studie aan het verder ontwikkelen van kennis en vaardigheden. Maar de verschillen per richting zijn hier kleiner en in het algemeen oordeelt men er positiever over (6% vindt dat de opleiding niet bijdraagt). Figuur 1.11 laat dat zien.

Figuur 1.11 Oordeel over bijdrage van gevolgde opleiding bij het verder ontwikkelen van kennis en vaardigheden (gemiddelde over de periode 2009-2013 in Haaglanden)

Bron: ROA Schoolverlatersonderzoek

2 LEREN EN WERKEN IN DE ZORG AANTREKKELIJKER MAKEN

Doel:

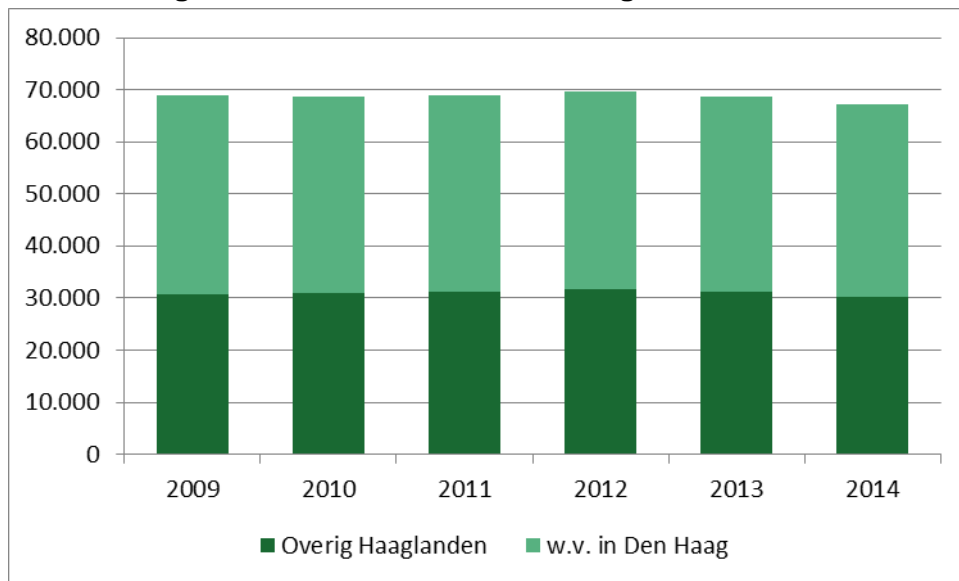
Voldoende kwantitatief en kwalitatief personeel in de sector Zorg en Welzijn

2.1 BANEN IN DE ZORG

Banen in de zorg nemen af

De regio heeft in 2014 ruim 67.000 banen in de zorg. Dit aantal is goed voor een kleine 14% van alle werkgelegenheid in de regio. Den Haag heeft hiervan ca. 37.000 banen. Het aantal banen in de zorg is de laatste jaren iets afgenomen vooral na 2012. Sinds 2009 zijn er bijna 1.800 banen verloren gegaan in de regio waarvan ca. 1.200 in Den Haag. Dat is een krimp van 3,3% in Den Haag en 2,6% in de regio totaal.

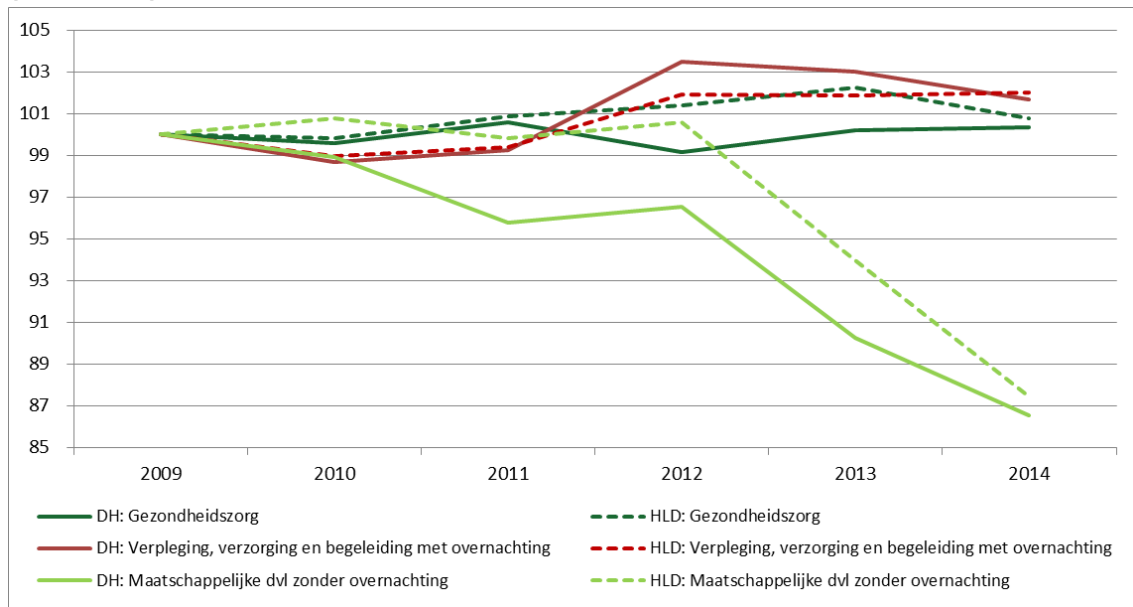
Figuur 2.1 Ontwikkeling van het aantal banen in de zorg

Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking DSO/PSO

De krimp heeft vooral plaatsgevonden in de maatschappelijke dienstverlening. Hierbij moet u denken aan de thuiszorg, kinderopvang, welzijnswerk, buurthuizen e.d. De grootste verliezen kwamen voor in de thuiszorg en het maatschappelijk werk en in iets mindere mate in de kinderopvang.

Figuur 2.2 Ontwikkeling zorgsectoren in Den Haag en Haaglanden totaal, geïndexeerd (2009=100)

Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking DSO/PSO

In directe zin is de sector Zorg niet erg gevoelig voor schommelingen in de conjunctuur omdat de zorg vooral bevolkingsvolgend is. Indirect speelt de conjunctuur wel een rol. Zo heeft de daling van het aantal banen in de maatschappelijke dienstverlening te maken met de bezuinigingen van de overheid op deze sector (vooral in welzijnswerk en kinderopvang).

Daar staat tegenover dat er bij een economische groei sprake kan zijn van concurrentie om arbeidskrachten vanuit andere sectoren. Zeker wanneer werk in andere sectoren beter betaald wordt of betere omstandigheden of secundaire voorwaarden kent, kan het aantrekkelijk zijn voor werknemers in de zorg om van baan en sector te veranderen. Voor de arbeidsmarkt in de zorg leidt dit tot minder instroom en meer uitstroom. Tot nu toe lijkt hier echter nog geen sprake van te zijn.

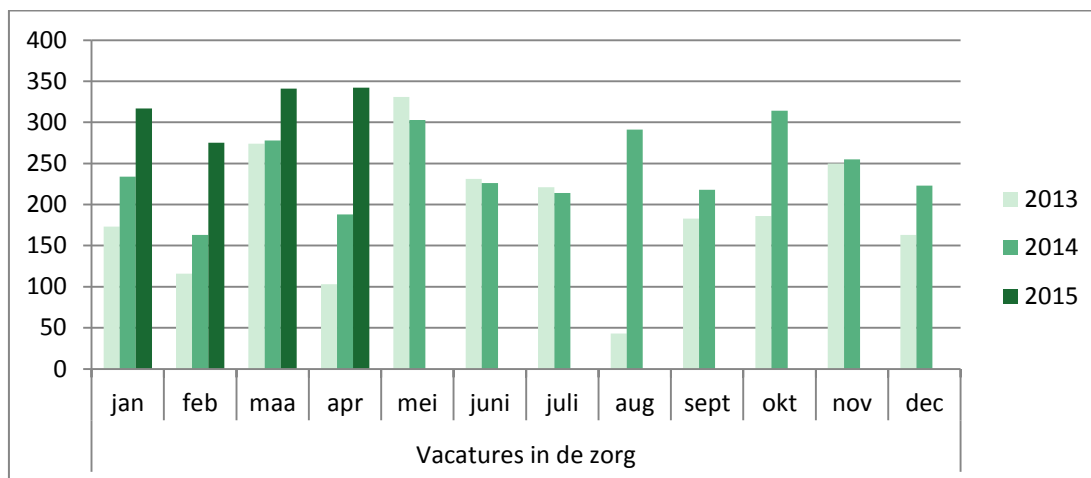
2.2 VACATURES IN DE ZORGSECTOR

Toename in het aantal vacatures in de zorg

Waar in 2013 nog een maandelijkse fluctuatie te zien was in het aanbod van vacatures, lijkt dit zich in de loop van 2014 en aanhoudend in 2015 te stabiliseren. Er is zelfs een gestage stijging te zien.

Wel past hier voorzichtigheid. Voor verpleging en verzorging op niveau 1 en 2 is vrijwel geen vraag. Hier zijn geen vacatures voor.

Figuur 2.3 Ontwikkeling van het aantal vacatures bij bedrijven in de zorgsector, in de regio Haaglanden

Bron: UWV www.arbeidsmarkt cijfers.nl

2.3 AANTAL LEERLINGEN DAT ZORGVAKKEN VOLGT

Het beleid is erop gericht dat meer jongeren kiezen voor zorg onderwijs. Als dat beleid slaagt, zal het aantal leerlingen in die richting toenemen.

Terugloop VMBO-leerlingen Zorg en Welzijn in Haaglanden

In oktober 2014 stonden er 6.063 jongeren ingeschreven in het derde en vierde leerjaar van het VMBO (exclusief de theoretische leerweg) in de regio Haaglanden waarvan 1.314 in de sector Zorg en Welzijn. Het aandeel leerlingen Zorg en Welzijn is hiermee in 5 schooljaren gedaald van 24,3% naar 21,7%. In Den Haag is het aandeel 3^e en 4^e jaars VMBO leerlingen (excl. TL) in de sector Zorg en Welzijn in de periode 2010-2014 juist gestegen; van 17% naar 20%.

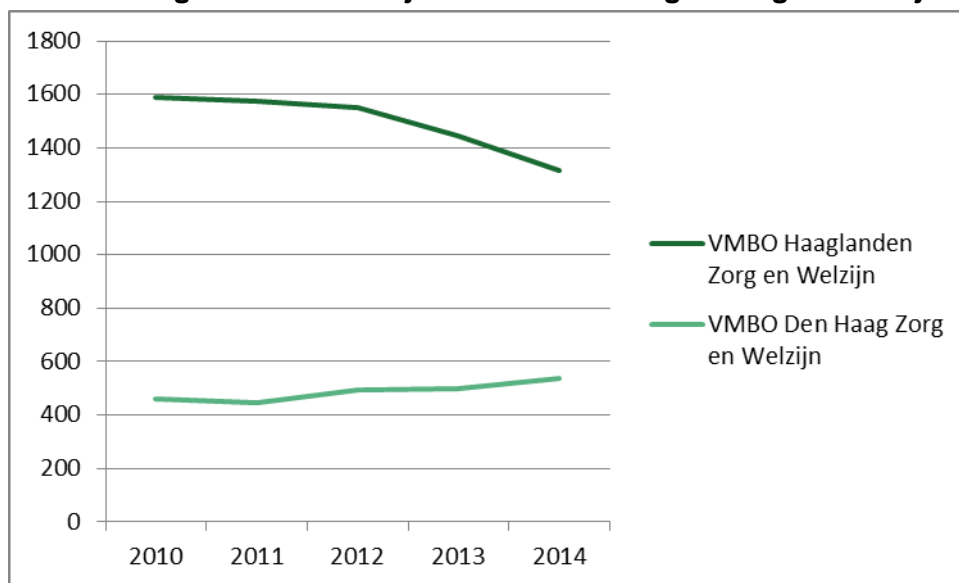
Tabel 2.1 Aantal leerlingen in het 3^e en 4^e leerjaar van het VMBO (exclusief Theoretische leerweg)

VMBO in Haaglanden	2010	2011	2012	2013	2014*
Totaal aantal leerlingen	6.534	6.285	6.229	5.860	6.063
aantal leerlingen sector Zorg en Welzijn	1.591	1.576	1.553	1.447	1.314
% leerlingen sector Zorg en Welzijn	24,3%	25,1%	24,9%	24,7%	21,7%
VMBO in Den Haag					
Totaal aantal leerlingen VMBO Den Haag	2.719	2.559	2.617	2.559	2.684
aantal leerlingen sector Zorg en Welzijn	462	448	492	498	536
% leerlingen sector Zorg en Welzijn	17,0%	17,5%	18,8%	19,5%	20,0%

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopige cijfers

In figuur 2.4 zijn de ontwikkelingen weergegeven.

Figuur 2.4 Ontwikkeling aantal 3^e en 4^e jaars VMBO leerlingen Zorg en Welzijn

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopig

Leerlingaantal MBO na stijging weer terug op niveau 2010

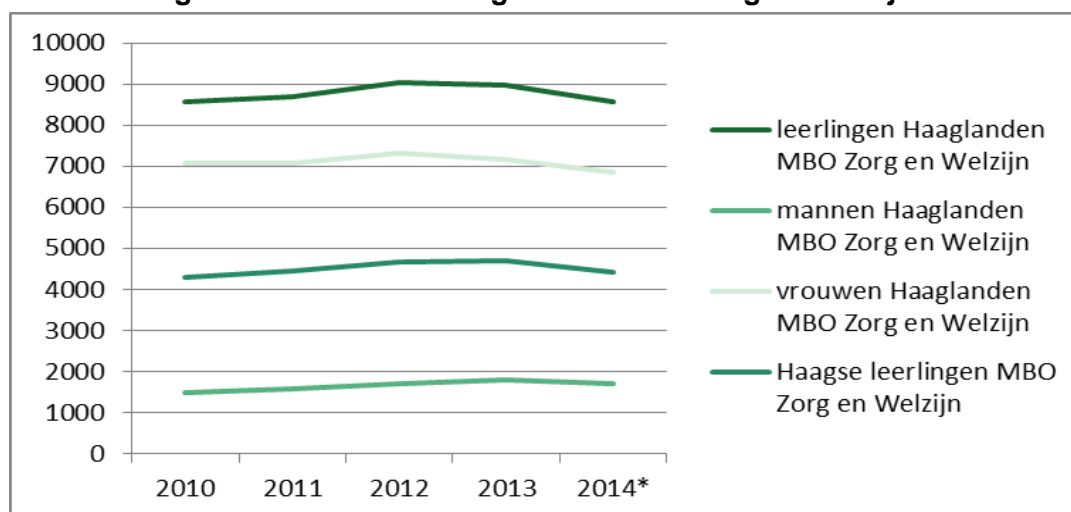
In oktober 2014 stonden 25.701 jongeren uit de regio Haaglanden ingeschreven voor een MBO opleiding waarvan ruim 33% in de sector Zorg en Welzijn. Het aantal Zorg en Welzijn leerlingen is in de afgelopen 5 jaar eerst gestegen en daarna weer gedaald tot op het niveau van 2010. Het aantal mannen is met 15% gestegen ten opzichte van 2010 en het aantal vrouwen gedaald met 3%. Kijken we naar het aantal Haagse jongeren dat op MBO niveau Zorg en Welzijn onderwijs volgt, dan is een toename van 5% te zien. Het aantal Zorg en Welzijn leerlingen bij ROC Mondriaan is na een periode van stijging en daling weer op het niveau van 2010.

Tabel 2.2 Aantal leerlingen in het MBO

Leerlingen Haaglanden	2010	2011	2012	2013	2014
Totaal aantal leerlingen	27.364	26.985	27.143	26.394	25.701
aantal leerlingen Zorg & Welzijn	8.566	8.681	9.028	8.963	8.563
% leerlingen Zorg & Welzijn	31,3%	32,2%	33,3%	34,0%	33,3%
aantal mannen Zorg & Welzijn	1.501	1.592	1.702	1.790	1.719
aantal vrouwen Zorg & Welzijn	7.065	7.089	7.326	7.173	6.844
Haagse leerlingen					
Totaal aantal Haagse leerlingen	13.435	13.385	13.494	13.203	12.793
aantal Haagse leerlingen Zorg & Welzijn	4.293	4.441	4.685	4.707	4.434
% Haagse leerlingen Zorg & Welzijn	32,0%	33,2%	34,7%	35,7%	34,7%
ROC Mondriaan**					
Totaal aantal leerlingen	17.012	16.820	16.664	16.724	16.347
aantal leerlingen Zorg & Welzijn	6683	6795	6962	7.097	6.637
% leerlingen Zorg & Welzijn	39,3%	40,4%	41,8%	42,4%	40,6%
aantal autochtone leerlingen Zorg & Welzijn	3.991	4.006	4.082	4.141	3.942
aantal allochtone leerlingen Zorg & Welzijn	2.692	2.789	2.879	2.955	2.694

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopige cijfers

** Alle vestigingen ROC Mondriaan (Den Haag, Delft, Naaldwijk, Voorburg, Leiden en Zoetermeer)

Figuur 2.5 Ontwikkeling van het aantal leerlingen in MBO in Zorg en Welzijn

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopig

Positieve ontwikkeling aantal HBO-studenten Gezondheidszorg

In oktober 2014 volgden bijna 30.000 jongeren woonachtig in de regio Haaglanden een HBO opleiding waarvan 7,7% in de richting Gezondheidszorg. Ten opzichte van 2010 is dit aantal met 18% gestegen. De stijging in 2014 is minder groot dan in de periode daarvoor. Dezelfde ontwikkeling is te zien bij de Haagse HBO studenten in de sector Gezondheidszorg; in de periode 2010-2014 steeg het aantal met 32%. Het aandeel studenten Gezondheidszorg op de Haagse Hogeschool steeg van 7,3% naar 8,9%. Het aantal allochtone HBO studenten in de Gezondheidszorg steeg verhoudingsgewijs sterker dan het aantal autochtone leerlingen.

Tabel 2.3 Aantal leerlingen in het HBO

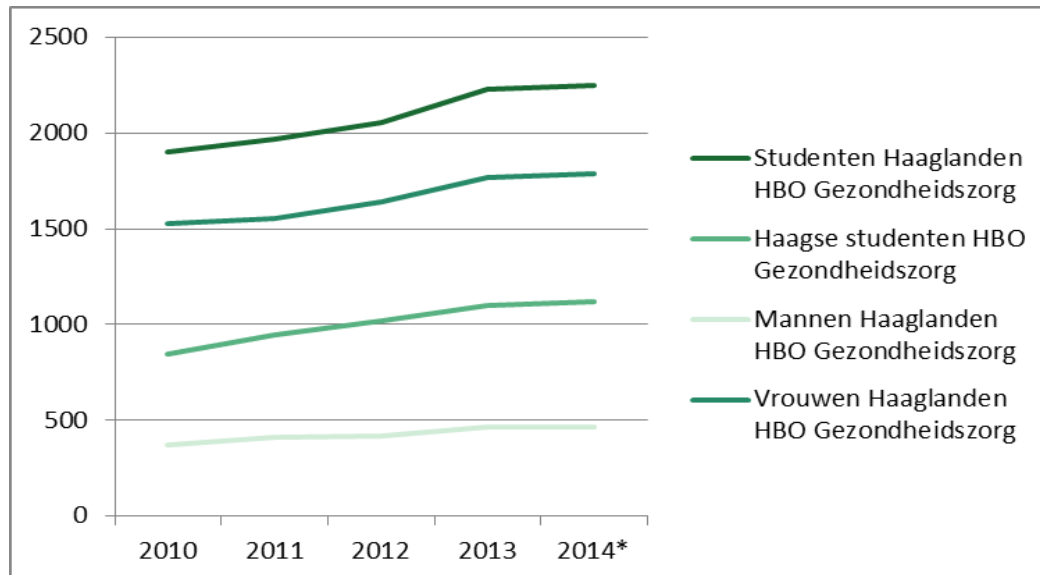
Studenten Haaglanden	2010	2011	2012	2013	2014*
Totaal aantal studenten	27.963	28.560	28.400	29.257	29.209
aantal studenten Gezondheidszorg	1.898	1.968	2.055	2.230	2.249
% studenten Gezondheidszorg	6,8%	6,9%	7,2%	7,6%	7,7%
aantal mannen Gezondheidszorg	373	413	418	463	464
aantal vrouwen Gezondheidszorg	1.525	1.555	1.637	1.767	1.785
Haagse studenten					
Totaal aantal Haagse studenten	15.663	16.166	16.001	16.349	16.103
aantal Haagse studenten Gezondheidszorg	844	947	1.021	1.102	1.118
% Haagse studenten Gezondheidszorg	5,4%	5,9%	6,4%	6,7%	6,9%
Haagse Hogeschool**					
Totaal aantal studenten	21.036	22.387	22.965	24.731	25.274
aantal studenten Gezondheidszorg	1.534	1.705	1.891	2.174	2.251
% studenten Gezondheidszorg	7,3%	7,6%	8,2%	8,8%	8,9%
aantal autochtone studenten Gezondheidszorg	1.082	1.179	1.274	1.455	1.545
aantal allochtone studenten Gezondheidszorg	452	526	617	719	706

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopige cijfers

**alle vestigingen van de Haagse Hogeschool (Den Haag, Delft en Zoetermeer)

In figuur 2.6 zijn de ontwikkelingen weergegeven.

Figuur 2.6 Ontwikkeling van het aantal leerlingen in HBO in Gezondheidszorg

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober (2014 voorlopig)

WO-studenten Gezondheidszorg regio Haaglanden redelijk stabiel

De regio Haaglanden telt ruim 24.000 studenten die zijn ingeschreven in het wetenschappelijk onderwijs. Het aandeel dat kiest voor de sector Gezondheidszorg is in een periode van 5 jaar gedaald van 5,6% naar 5%. Het aantal is rond de 1200 studenten redelijk stabiel gebleven. Deze ontwikkeling is ook te zien bij de studenten woonachtig in Den Haag.

Tabel 2.4 Aantal studenten in het WO

Studenten Haaglanden	2010	2011	2012	2013	2014
Totaal aantal studenten	21.673	21.791	21.761	23.580	24.052
aantal studenten Gezondheidszorg	1207	1162	1174	1.182	1.214
% studenten Gezondheidszorg	5,6%	5,3%	5,4%	5,0%	5,0%
aantal mannen Gezondheidszorg	450	420	432	411	420
aantal vrouwen Gezondheidszorg	757	742	742	771	794
Haagse studenten					
Totaal aantal Haagse studenten	6.517	6.382	6.228	6.999	7.175
aantal Haagse studenten Gezondheidszorg	635	626	611	639	640
% Haagse studenten Gezondheidszorg	9,9%	9,7%	9,7%	9,1%	8,9%

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopige cijfers

2.4 AANSLUITING AANBOD OP VERWACHTE VRAAG NAAR ZORGPERSONEEL

Het tekort in de zorg neemt komende jaren verder toe

De Zorgsector is sterk in beweging. De (vervangings)vraag zal de komende jaren naar verwachting toenemen. Het aanbod blijft daarbij achter. Het aantal afgestudeerden zal de komende jaren zelfs dalen, waardoor het tekort per saldo verder oploopt. Wanneer we inzoomen naar studierichting en opleidingsniveau, ziet het beeld er nog zorgelijker uit.

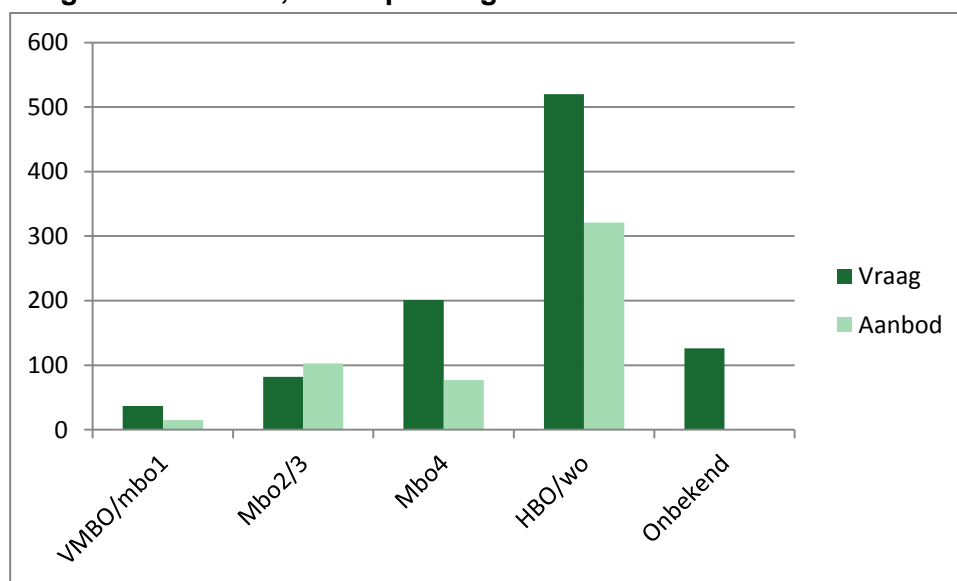
Voor het SBI-cluster Gezondheidszorg is er vooral een tekort op HBO/WO niveau, terwijl er op MBO 2/3 niveau sprake is van een licht overschot.

Tabel 2.5 Schatting vraag en aanbod voor het SBI-cluster Gezondheidszorg in Haaglanden in 2014 en prognoses tot 2018, naar opleidingsniveau

Opleidingsniveau	Vraag	Aanbod	Saldo
VMBO/MBO1	37	15	-22
MBO2/3	82	103	21
MBO4	201	77	-124
HBO/WO	520	321	-199
Overig	126	-	-126
Totaal 2014	967	516	-451
Prognose 2018	1.054	462	-592

Bron: Regiometer Tympaan instituut

Figuur 2.7 Schatting vraag en aanbod voor het SBI-cluster Gezondheidszorg in Haaglanden in 2014, naar opleidingsniveau

Bron: Regiometer Tympaan Instituut

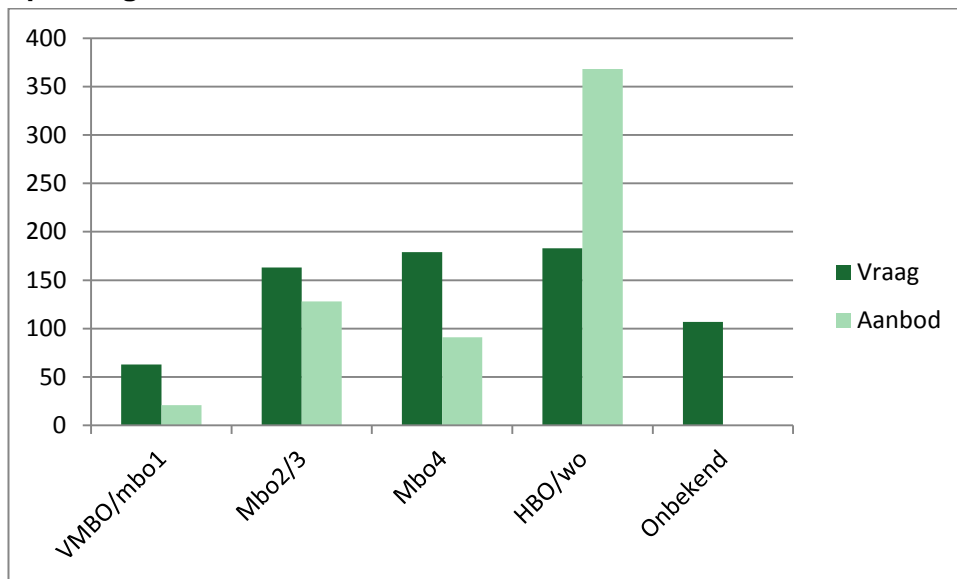
Voor het SBI-cluster Verpleging, verzorging, maatschappelijke dienstverlening ziet het beeld er anders uit. Daar is er een tekort op laag niveau (VMBO/MBO1 en MBO4), terwijl er op HBO niveau sprake is van een overschot. Hierbij moet wel aangetekend worden dat van een betrekkelijk groot deel van de vraag het gewenste niveau niet bekend is, waardoor per saldo sprake is van een tekort (van 88 mensen) dat in 2018 naar verwachting verder zal toenemen (tot 177 mensen). Onderstaande tabel en figuur geven deze ontwikkelingen weer.

Tabel 2.6 Schatting vraag en aanbod voor het SBI-cluster Verpleging, verzorging, maatschappelijke dienstverlening in Haaglanden in 2014 en prognoses tot 2018, naar opleidingsniveau

Opleidingsniveau	Vraag	Aanbod	Saldo
VMBO/MBO1	63	21	-42
MBO2/3	163	128	-35
MBO4	179	91	-88
HBO/WO	183	368	185
Overig	107	-	-107
Totaal 2014	696	608	-88
Prognose 2018	724	547	-177

Bron: Regiometer Tympaan Instituut

Figuur 2.8 Schatting vraag en aanbod voor het SBI-cluster Verpleging, verzorging, maatschappelijke dienstverlening in Haaglanden in 2014, naar opleidingsniveau

Bron: Regiometer Tympaan Instituut

3

PERSONEELSTEKORTEN IN HET ONDERWIJS AANPAKKEN

Doel:

Alle leerkrachten in en op scholen in Den Haag hebben in 2018 de juiste lesbevoegdheid en profileren zich via het lerarenregister. Andere gemeenten en schoolbesturen kunnen zich aansluiten

LESBEVOEGHEID

In schooljaar 2013-2014 werd gemiddeld in heel Nederland op middelbare scholen² 77,4 procent van alle lessen gegeven door docenten met het juiste diploma. 15,9 procent wordt gegeven door leraren zonder diploma en 6,7 procent wordt gegeven door leraren die bijna hun diploma hebben. Het blijkt dat vooral op het vmbo meer onbevoegde docenten voor de klas staan dan op de havo of op het vwo: 74,8 procent van de lessen op het vmbo wordt door een bevoegde docent gegeven, tegenover 77,2 procent op de havo en 81,8 procent op het vwo.

Lessen informatica, filosofie, economie, techniek en natuurkunde worden het vaakst door onbevoegde docenten gegeven. Bij gymnastiek, geschiedenis, Frans, aardrijkskunde en Duits staat er juist vaak een gediplomeerde docent voor de klas.

In Den Haag was in datzelfde schooljaar³ het gemiddeld aantal bevoegde docenten bijna 3% onder het landelijk gemiddelde, nl 74,5% (bron: Ministerie van Onderwijs/IPTO).

3.1 BANEN IN HET ONDERWIJS

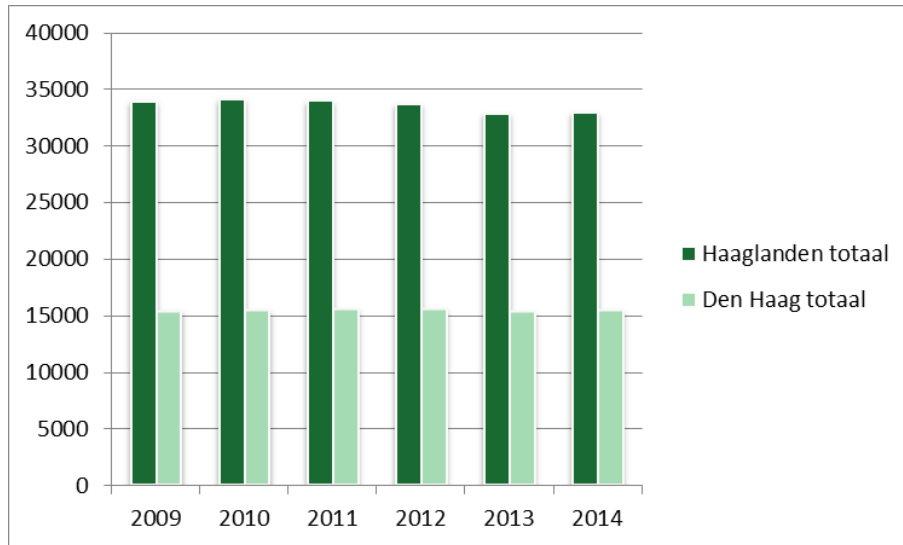
Aantal banen in het onderwijs licht afgenomen

Het aantal banen in het onderwijs in de regio fluctueert iets maar is ten opzichte van vijf jaar geleden (2009) toch met ongeveer 1000 banen afgenomen. In 2014 zijn er bijna 33.000 banen in de regio waarvan ca. 15.000 in Den Haag. Dit aantal is goed voor een kleine 7% van alle werkgelegenheid in de regio. Het onderwijs is bij uitstek een sector met veel deeltijd werkers waardoor het arbeidsvolume een stuk lager zal zijn.

² Exclusief praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs

³ De cijfers van schooljaar 2013-2014 zijn in maart 2015 gepubliceerd

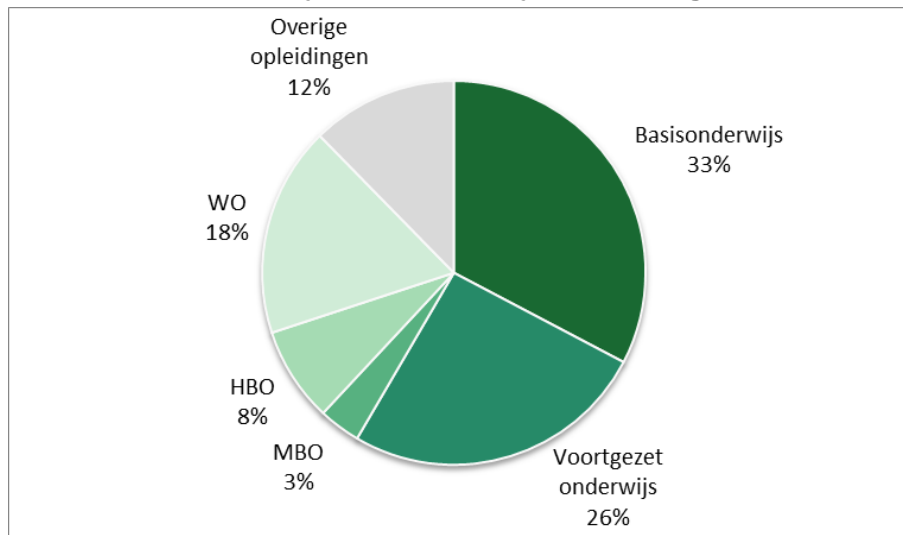
Figuur 3.1 Banen bij bedrijven in de sector Onderwijs in de regio en in Den Haag

Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking DSO/PSO

De meeste banen in de regio komen voor in het basisonderwijs (ca. 11.000). Dit wordt gevolgd door het aantal banen in het voortgezet onderwijs (ca. 8.500) en het universitair onderwijs (ca. 6.000). Kleinere aantallen banen zijn te vinden in het MBO, het HBO en de overige opleidingen. De banen in het WO komen vooral voor in Delft, de banen in het HBO vooral in Den Haag.

Figuur 3.2 Banen in het onderwijs naar onderwijsvorm, Haaglanden 2014

Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking DSO/PSO

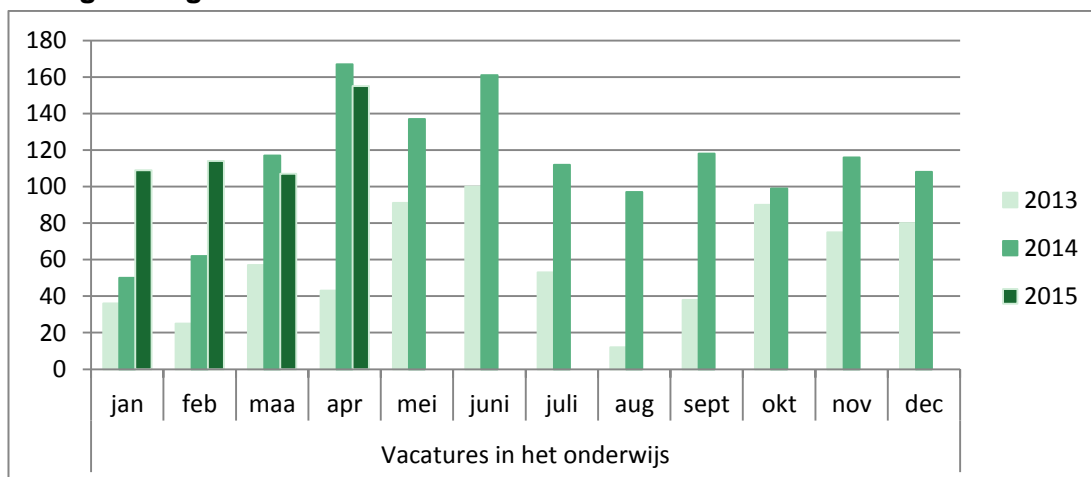
De groei van het aantal banen in het onderwijs komt alleen voor bij de overige opleidingen. De groei komt vooral voor bij de dienstverlening voor het onderwijs (+ 400 banen sinds 2009) en bij sport- en recreatie onderwijs (+250 banen). Onder de overige opleidingen vallen bijvoorbeeld bedrijfsopleidingen en studiebegeleiding maar ook autorijscholen.

3.2 VACATURES IN DE ONDERWIJSSECTOR

Toch in het onderwijs een lichte stijging in aantal vacatures

Zoals in de paragraaf hiervoor al is aangegeven is het arbeidsvolume in het onderwijs een stuk lager dan in andere sectoren. Toch is ook in deze sector een klein optimistisch beeld te schetsen. Het aantal vacatures in 2014 en 2015 is ten minste verdubbeld ten opzichte van 2013.

Figuur 3.3 Ontwikkeling van het aantal vacatures bij bedrijven in de sector Onderwijs, in de regio Haaglanden

Bron: UWV www.arbeidsmarkt cijfers.nl

3.3 AANTAL AFGESTUDEERDEN HBO LERAAROPLEIDINGEN

De gemeente wil meer mensen via een opleiding toe leiden naar werk in de onderwijssector. In Den Haag kunnen HBO studenten kiezen uit een drietal opleidingen die opleiden tot leraar. Deze opleidingen worden aangeboden door de Hogeschool der Kunsten, INHolland Den Haag en de Haagse Hogeschool. In de onderstaande tabel zijn deze aantallen weergegeven. In het schooljaar 2013/2014 volgden bijna 1500 HBO studenten de opleiding voor leraar Basisonderwijs en bijna 700 studenten de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs 1^e graad in de lichamelijke opvoeding. Ten opzichte van het schooljaar 2010/2011 is dit aantal licht toegenomen. In de regio Haaglanden worden geen HBO 2^e graad leraren opleidingen aangeboden. Veel leraren die werkzaam zijn in het voortgezet onderwijs zijn opgeleid in aangrenzende regio's, zoals Rotterdam.

Tabel 3.1 Aantal studenten HBO lerarenopleidingen in Den Haag 2010, 2012, 2013

Opleiding	2010	2012	2013
Docent Muziek	34	37	38
Opleiding leraar Basisonderwijs	1.425	1.373	1.479
Opleiding leraar VO 2e graad Pedagogiek	690	686	693
Opleiding leraar VO 1e graad Lichamelijke Opvoeding	19	0	0
Totaal	2.168	2.096	2.210

Bron: opgave instellingen en website HBO Raad april 2015

De Haagse Hogeschool biedt twee HBO lerarenopleidingen aan zoals te zien in de volgende tabel. Het aantal HBO studenten dat is ingeschreven voor de opleiding leraar basisonderwijs is in 5 jaar tijd met bijna 200 toegenomen. Het aantal gediplomeerden is na 3 jaar achtereenvolgend te zijn gedaald weer op het niveau van 2009. Het aantal studenten voor de opleiding sportleraar in het VO is licht afgenomen. Het aantal gediplomeerden in 2013 vertoont een sterke daling ten opzichte van 2009.

Tabel 3.2 Aantal studenten en gediplomeerden HBO lerarenopleidingen Haagse Hogeschool

Opleiding leraar Basisonderwijs	2009	2010	2011	2012	2013
Aantal studenten	666	738	752	767	861
Aantal gediplomeerden	141	115	129	96	147
Opleiding leraar VO 1e gr. Lichamelijke Opvoeding					
Aantal studenten	725	690	663	686	693
Aantal gediplomeerden	153	147	126	122	94

Bron: website HBO Raad april 2015

3.4 AANSLUITING AANBOD OP DE VERWACHTE VRAAG NAAR ONDERWIJSPERSONEEL

De tekorten in onderwijssector lopen verder op

De (vervangings)vraag in de onderwijssector zal de komende jaren nog iets verder toenemen. Het aanbod blijft daarbij ver achter. Het aantal afgestudeerden zal de komende jaren zelfs dalen, waardoor het tekort per saldo verder oploopt (van 236 tot 308 mensen). Er is vooral een tekort op HBO/WO niveau.

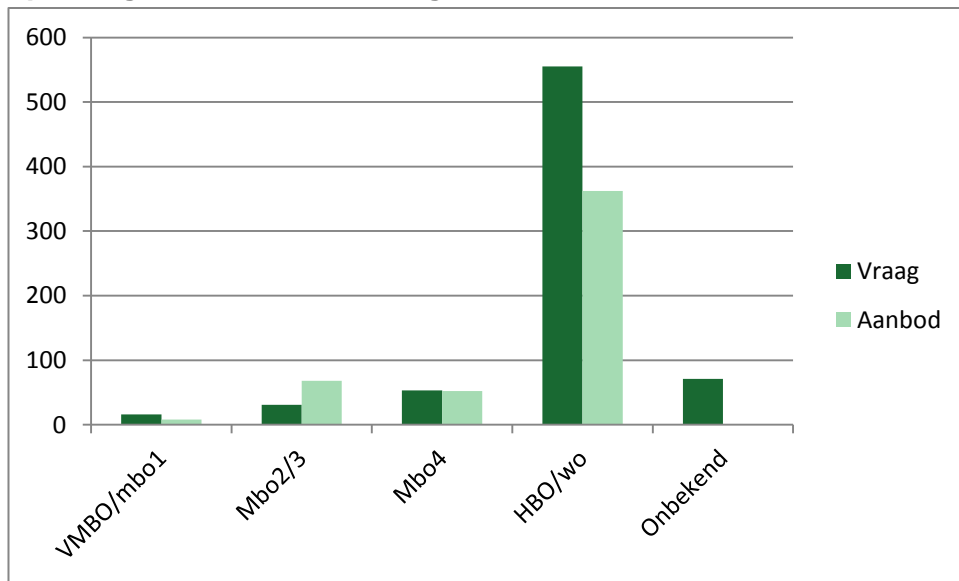
Tabel 3.3 Schatting vraag en aanbod in Haaglanden voor de sector Onderwijs in 2014 en 2018 in Haaglanden, naar opleidingsniveau

Opleidingsniveau	Vraag	Aanbod	Saldo
VMBO/MBO1	16	8	-8
MBO2/3	31	68	37
MBO4	53	52	-1
HBO/WO	555	362	-193
Overig	71	-	-126
Totaal 2014	726	490	-236
Prognose 2018	753	445	-308

Bron: Regiometer Tympaan Instituut

Voor het basis en voortgezet onderwijs is vraag en aanbod redelijk in evenwicht. Wel wordt een tekort verwacht van 2e graads leerkrachten in het VO. Voor het MBO zijn er wel tekorten op korte termijn en dan vooral van praktijkdocenten in het vakonderwijs.

Figuur 3.4 Schatting vraag en aanbod in Haaglanden voor de sector Onderwijs per opleidingsniveau in 2014, Haaglanden

Bron: Regiometer Tympaan Instituut

4

KANSRIJKE CLUSTERS VREDE & RECHT EN VEILIGHEID VERSTERKEN VIA ONDERWIJS

Doelen:

Vrede en Recht

Internationale werkgevers in Den Haag weten de onderwijsinstellingen in de regio te vinden. Er vindt uitwisseling plaats van organisaties die werkzaam zijn op het terrein van Vrede & Recht met stagiaires en personeel uit andere sectoren (communicatie, facilitaire dienstverlening, financiën, et cetera)

Veiligheid

Nieuw en bestaand onderwijsaanbod sluit aan bij recente ontwikkelingen in de groeiende en dynamische veiligheidssector in de Haagse regio

4.1 BANEN IN VREDE & RECHT EN VEILIGHEID

Internationaal cluster goed voor 12.700 banen in Den Haag

Het cluster 'Vrede & Recht' bestaat uit internationale instellingen en organisaties (IO) zoals ambassades en consulaten en aan hen gelieerde organisaties, internationale onderwijs- en kennisinstellingen, intergouvernementele organisaties en non-gouvernementele organisaties. In geografische zin is het cluster gevestigd in de regio Haaglanden, Noordwijk en Leiden. Dit cluster wordt regelmatig onderzocht door onderzoeksbureau Decisio. De laatste keer in 2013. De door Decisio gehanteerde cijfers zijn van 2012 tenzij anders vermeld. Hieronder volgt een beknopte beschrijving van de resultaten⁴.

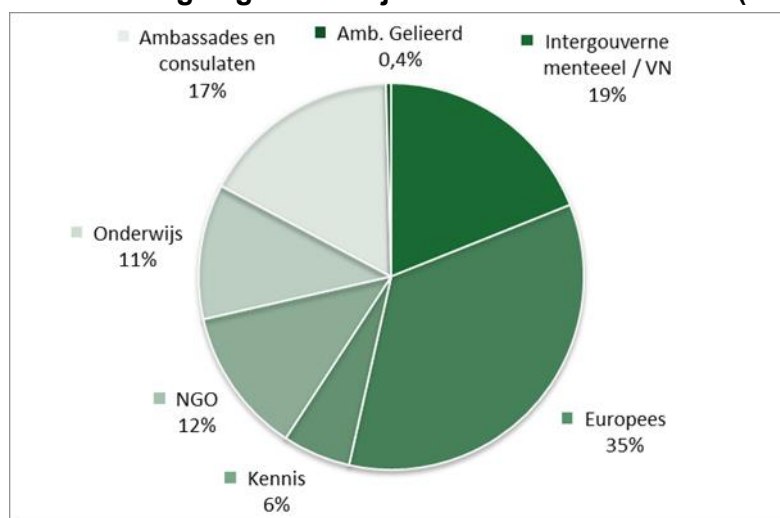
De regio Haaglanden, Noordwijk en Leiden kent 369 vestigingen die binnen het cluster Vrede & Recht vallen. In deze werkgelegenheidsmonitor wordt gekeken naar de directe werkgelegenheid voor de verschillende clusters en sectoren uitgedrukt in banen. In de rapportage van Decisio wordt gebruik gemaakt van fte's. Het aantal banen dat deze fte's opleveren is dus nog iets groter dan hier is aangegeven.

In 2012 waren er 19.500 fte's bij internationale organisaties in regio Haaglanden, Noordwijk en Leiden. Internationale organisaties in de gemeente Den Haag waren goed voor 65 procent van deze banen, de overige 35 procent zijn banen bij organisaties in de rest van regio Haaglanden, Noordwijk en Leiden.

Europese organisaties leveren ruim een derde van de totale werkgelegenheid binnen internationale organisaties.

⁴ Den Haag 'Internationale Stad van Vrede en Recht'. Economische impact internationale organisaties, NGO's, ambassades, internationale scholen en kennisinstellingen, actualisering 2013/2014. Decisio

Figuur 4.1 Directe werkgelegenheid bij de internationale sector (in fte's, 2012)

Bron: Decisio, 2012, bewerking DSO/PSO

De werkgelegenheid in directe fte's is in dit cluster de afgelopen jaren fors toegenomen. In de tabel zijn de cijfers aangevuld tot 2014 op basis van een inschatting van de verdere ontwikkeling.

Het aantal banen in het internationale cluster is volgens Decisio toegenomen met 60%. Wel vlakkt de groeicurve nu af. In de periode 1 januari 2013 - 1 januari 2014 is het aantal directe banen bij vestigingen in dit cluster naar schatting met 0,8% toegenomen. In de periode 2012-2014 (twee jaar) was dat naar schatting 2,2%.

Tabel 4.1 Directe en indirecte werkgelegenheid in fte's in regio Haaglanden Noordwijk en Leiden voor de gemeten jaren (2014 geschat)

	2004	2007	2010	2012	2014
Directe werkgelegenheid	12.000	14.000	18.000	19.500	19.924
Indirecte werkgelegenheid	12.000	14.000	17.500	18.000	18.514
Totaal	24.000	28.000	35.500	37.500	38.438
% t.o.v. voorgaande meting		16,7%	26,8%	5,6%	2,5%
groei directe banen		16,7%	28,6%	8,3%	2,2%

Bron: Decisio, bewerking DSO/PSO

De toename in de werkgelegenheid in het cluster internationaal zit in hoge mate bij de intergouvernementeel en VN instellingen en de Europese instellingen.

CLUSTER VEILIGHEID – “THE HAGUE SECURITY DELTA”

Bijna 26.000 banen in HSD in de regio

The Hague Security Delta (HSD) heeft zich de afgelopen jaren ontwikkeld tot het landelijk veiligheidscluster en is het grootste veiligheidscluster van Europa. In dit Nederlandse cluster – waarvan Den Haag het centrum is – werken bedrijven, overheden en kennisinstellingen samen aan nieuwe innovatieve oplossingen op het

gebied van veiligheid. Op die manier stimuleren zij economische ontwikkeling (meer bedrijvigheid, meer banen) en dragen ze bij aan een veiligere wereld. De speerpunten zijn: national security, cyber security, critical infrastructure, urban security en forensics.

HSD vormt een kennisintensief cluster dat mede groeit door de toenemende vraag naar oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken in binnen- en buitenland. We zien vooral dat cybersecurity een cruciaal thema wordt voor overheden, grote bedrijven, MKB en burgers. Dit is bij uitstek een thema waarmee The Hague Security Delta zich internationaal weet te onderscheiden. Een ander thema is de forensische onderzoeksexpertise, die ook wordt ingezet op financiële frauderecherche; daarbij komt een cross over tussen de werelden van HSD, de financiële en juridische sector tot stand. Een belangrijke opgave vormt het faciliteren en realiseren van het groeipotentieel binnen het cluster.

In 2012 is door Policy Research een onderzoek uitgevoerd naar de economische potentie van "The Hague Security Delta"⁵. In deze paragraaf wordt voortgeborduurd op de door Policy Research verzamelde informatie en worden de cijfers aangevuld tot 2014.

In 2014 heeft HSD naar schatting 12.700 banen in de kern van bedrijven en instellingen die zich bezig houden met national security, cyber security, critical infrastructure, urban security, forensics en education & research. Daaromheen zit een schil van bedrijven bestaand uit gerelateerde onderdelen van ministeries, overige HSD partners en veiligheidsgerelateerde organisaties. In deze schil zijn naar schatting ook nog eens ruim 13.000 mensen werkzaam. In totaal omvat dit cluster ongeveer 25.800 banen. Waarvan ca. 70% in Den Haag. Veel van deze banen zitten ook in de ICT. Hier is sprake van een zekere overlap, zeker wanneer het gaat om cyber security. Ook voor de opleidingen geldt dit. Ook met een algemene ICT opleiding kun je in de HSD instromen.

⁵ Security Delta. Policy Research Corporation, 2014

Tabel 4.2 Banen in de Security Delta, Den Haag en regio, 2014

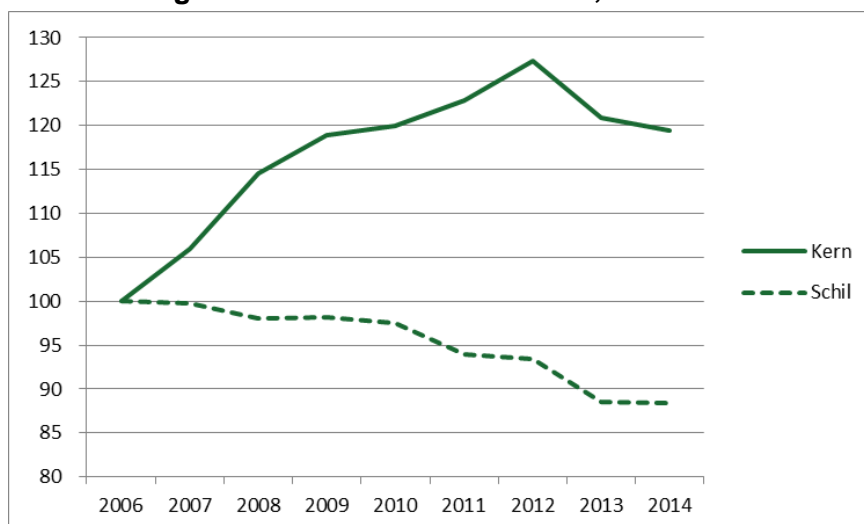
	Den Haag	Overig regio	Totaal
Kern			
National Security	3.360	2.566	5.926
Cyber Security	895	803	1.698
Critical Infrastructure	379	600	979
Urban Security	1.691	1.449	3.140
Forensics	626	106	732
Education & Research	108	72	179
<i>Subtotaal</i>	<i>7.058</i>	<i>5.596</i>	<i>12.654</i>
Schil			
Veiligheidsdiensten	3.388	1.559	4.947
Overheid	7.457	313	7.770
Overig	194	189	383
<i>Subtotaal</i>	<i>11.039</i>	<i>2.061</i>	<i>13.100</i>
Totaal	18.097	7.657	25.754

Bron: Policy Research Corporation, Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking DSO/PSO

Voor de overheid geldt dat deze vrijwel in haar geheel in Den Haag gevestigd is. Van critical infrastructure is twee derde buiten Den Haag gevestigd, vooral in Rijswijk.

Wanneer we kijken naar de ontwikkelingen in de Security Delta zien we dat de kern zich goed heeft ontwikkeld. Vooral tot 2012. Daarna had de cyber security te maken met het vertrek van vestigingen van Alcatel, Deloitte en Eonic. Desondanks heeft de sector te maken met een groei van 19% sinds 2006.

Figuur 4.2 Ontwikkeling van het aantal banen in HSD, 2006-2014

Bron: Policy Research Corporation, Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking DSO/PSO

De verwachting van Policy Research in 2012 was een groei met ca. 25% tot 2020. Concreet komt dat neer op een toename met ca. 4.000 banen in de kern tot ca.

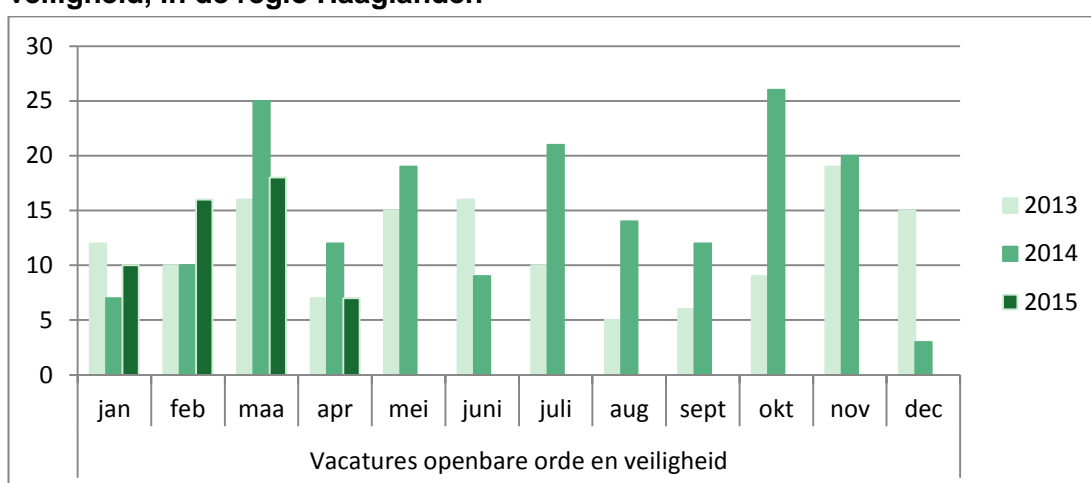
17.000 banen in 2020. In de Agenda Kenniseconomie wordt aan een actieprogramma gewerkt om dit te bereiken.

4.2 VACATURES BINNEN OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID

Wisselend beeld rond vacatures

Gaf 2014 ten opzichte van 2013 een optimistisch beeld door de groei van het aantal vacatures, in 2015 lijkt dit beeld weer wat pessimistischer. Figuur 4.2 geeft deze fluctuatie goed weer.

Figuur 4.2 Ontwikkeling van het aantal vacatures bij bedrijven in openbare orde en veiligheid, in de regio Haaglanden

Bron: UWV www.arbeidsmarkt cijfers.nl

4.3 AANTAL STUDIERICHTINGEN IN DE SECTOR VREDE & RECHT

Geen scherp afgebakende opleidingen

Deze indicator laat het toekomstig aanbod van werknemers in deze sector zien. Tot op heden zijn er geen opleidingen die 100 procent gericht zijn op het cluster Vrede & Recht. In die zin is het dus moeilijk te voorspellen hoeveel mensen in de nabije toekomst een baan zullen vinden in dit cluster.

De Haagse Hogeschool biedt de bachelor Bestuurskunde/Overheidsmanagement aan dat raakvlakken heeft met het thema Vrede en Recht. Zoals te zien in de volgende tabel schommelt het aantal ingeschreven studenten voor deze opleiding rond de 600 in de periode 2010-2014.

Tabel 4.3 Aantal HBO/WO studenten cluster Vrede & Recht 2009-2013

	2010	2011	2012	2013	2014
Aantal studenten Bestuurskunde/Overheidsmanagement	587	599	561	618	588

Bron: website HBO Raad april 2015

In het kader van 'Den Haag, Stad van Internationale Vrede en Recht' heeft de Haagse Hogeschool in 2011 een lectoraat voor Internationale Vrede, Recht en Veiligheid ingesteld die studenten in de gelegenheid stelt masterclasses en minors over dit onderwerp te volgen. Bij Campus Den Haag kan de minor Security, Safety and Justice worden gevolgd waarin veiligheidsvraagstukken centraal staan. Het aantal studenten die deze minors volgen is niet beschikbaar.

4.4 AANTAL STUDENTEN HBO/WO SECTOR VEILIGHEID

Voorzichtige groei van leerlingen opleidingen veiligheid

Sinds 2013 ligt er een plan voor een brede opleiding Veiligheidsonderwijs in het MBO die aan moet sluiten op de opleiding Integrale Veiligheidskunde van de Haagse Hogeschool. ROC Mondriaan biedt een aantal opleidingen op het gebied van orde en veiligheid. MBO studenten kunnen worden opgeleid in de beveiligingsbranche, ordehandhaving of openbaar toezicht en veiligheid of kunnen kiezen voor een vooropleiding van Defensie. In onderstaande tabel is te zien dat er na 2011 een daling is in het aantal studenten Beveiliging, maar dat zowel Toezicht en Veiligheid als Veiligheid en Vakmanschap steeds meer studenten aantrekt.

Tabel 4.4 Aantal leerlingen ROC Mondriaan Orde, Veiligheid en Defensie

	2010	2011	2012	2013	2014*
Beveiliging	401	409	337	333	358
Toezicht en Veiligheid	90	107	97	109	100
Veiligheid en Vakmanschap	133	178	161	195	203

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopige cijfers

Om een vernieuwend multidisciplinair opleidings- en activiteitenaanbod voor hoger opgeleiden aan te kunnen bieden wordt in samenwerking met onder andere de Haagse Hogeschool en Campus Den Haag het programma Cyber Security ontwikkeld. Per 1 januari 2015 hebben 25 studenten zich ingeschreven voor de executive master Cyber Security bij de Campus Den Haag.

In het volgende overzicht is het aantal HBO en WO studenten weergegeven van opleidingen die raakvlakken hebben met de cluster Veiligheid.

Tabel 4.5 Aantal HBO/WO studenten in studierichtingen verwant aan het cluster Veiligheid 2010-2014

Haagse Hogeschool	2010	2011	2012	2013	2014*
Aantal studenten Integrale Veiligheidskunde	466	565	560	634	693
Aantal studenten Information Security Management	78	113	155	187	203
Campus Den Haag					
Aantal studenten Crisis and Security Management	0	0	39	108	192

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopige cijfers

5 ONDERNEMERSCHAP STIMULEREN VIA ONDERWIJS

Doelen:

1. Meer jongeren komen tijdens hun schoolloopbaan in aanraking met ondernemerschap als optie voor een loopbaan,
2. Meer jongeren kiezen voor zelfstandig ondernemerschap

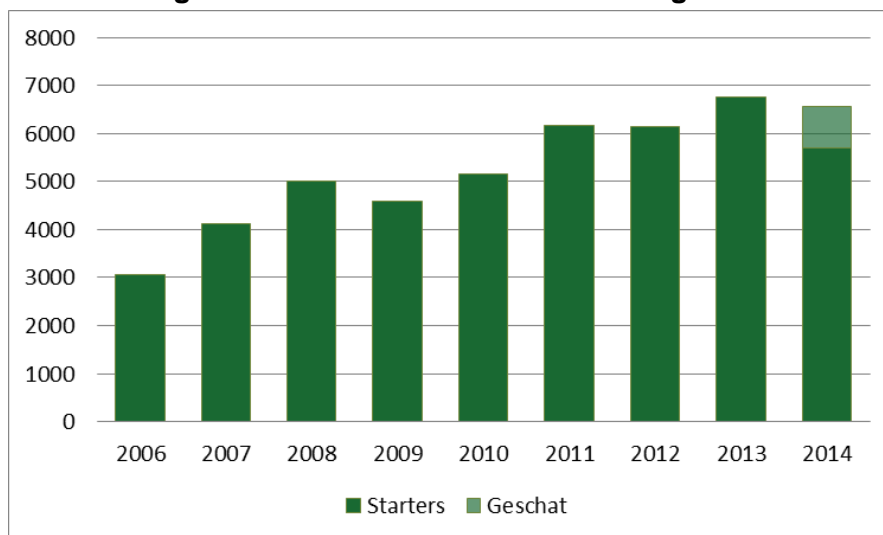
5.1 AANTAL STARTENDE ONDERNEMINGEN

Het aantal starters in Den Haag blijft hoog

Voor de Gemeente Den Haag houdt de Kamer van Koophandel ieder jaar bij hoeveel starters er worden ingeschreven. Voor Haaglanden als totaal beschikken we niet over zo'n tijdreeks. Het aantal starters in Den Haag is de afgelopen jaren toegenomen. Als percentage van alle bij de Kamer van Koophandel ingeschreven bedrijven schommelt het aantal starters al jaren rond de 10%. De grootste groep starters is tussen de 25 en 35 jaar oud. De gemiddelde leeftijd is 38 jaar.

Voor 2014 hebben we het aantal starters tot november. Voor het hele jaar verwachten we uit te komen op ca. 6.600 starters. Daarmee zijn er in 2014 iets minder bedrijven gestart dan in 2013 maar het blijft hoog. Het aandeel starters van alle vestigingen schommelt al een aantal jaren rond de 17%.

Figuur 5.1 Ontwikkeling van het aantal starters in Den Haag

Bron: Kamer van Koophandel, bewerking DSO/PSO

Starters zijn net als ZZP'ers vooral te vinden in de zakelijke diensten, de bouw en de detailhandel.

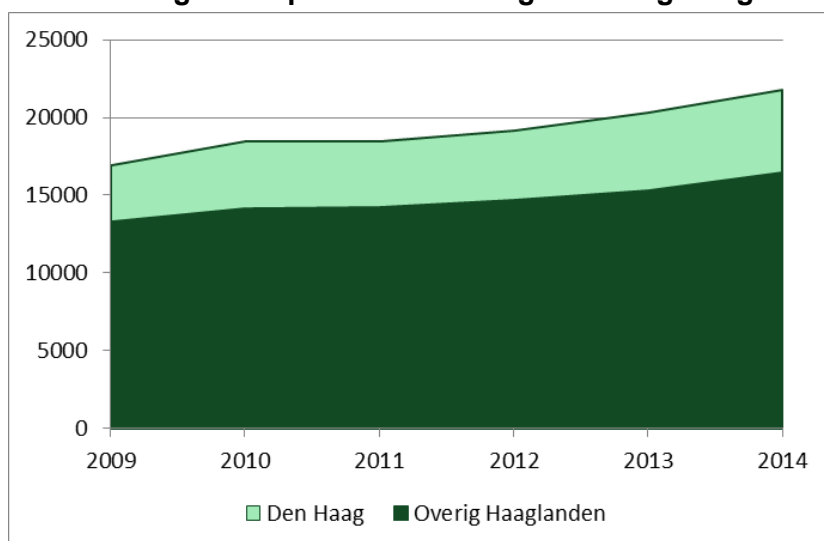
Het aantal zzp'ers blijft toenemen in Den Haag.

Een tweede indicatie van ondernemerschap is het aantal ZZP'ers in de regio. ZZP (zelfstandige zonder personeel) is inmiddels een ingeburgerd begrip maar een sluitende definitie hiervan is niet voorhanden. Wij sluiten daarom aan bij de definitie zoals die wordt geformuleerd door LISA (Landelijk Informatiesysteem Arbeidsplaatsen). Hierbij is een ZZP'er een vestiging met 1 fulltime werknemer die geen deel uitmaakt van een groter concern of een keten.

Het aantal van deze eenpitters is de afgelopen jaren sterk toegenomen. In 2000 had Den Haag ca. 7.500 zzp'ers en in 2014 is dat aantal gestegen tot 21.800. Inmiddels maken ZZP vestigingen 56% uit van alle vestigingen. Zij zijn in totaal goed voor 21.800 banen, dat is bijna 9% van alle banen in Den Haag.

In de regio Haaglanden zijn in totaal ruim 38.000 ZZP'ers gevestigd. Dat is 52% van alle vestigingen en 8% van de banen.

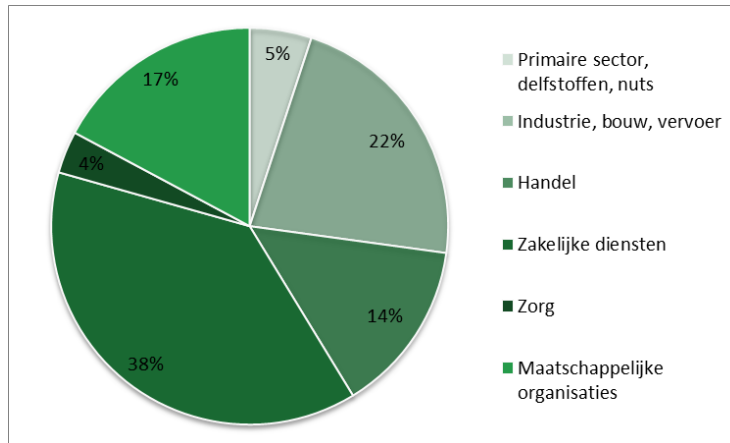
Figuur 5.2 Ontwikkeling van zzp'ers in Den Haag en overig Haaglanden

Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking DSO/PSO

Zzp'ers werken vooral in bepaalde branches. Vooral in de zakelijke dienstverlening zijn zij vaak te vinden. Ook in de bouw vinden we veel zzp'ers. Tenslotte komen ook bij maatschappelijke organisaties (vooral de kunsten) veel zzp'ers voor.

Figuur 5.3 Zzp'ers in Den Haag naar bedrijfstak, 2014

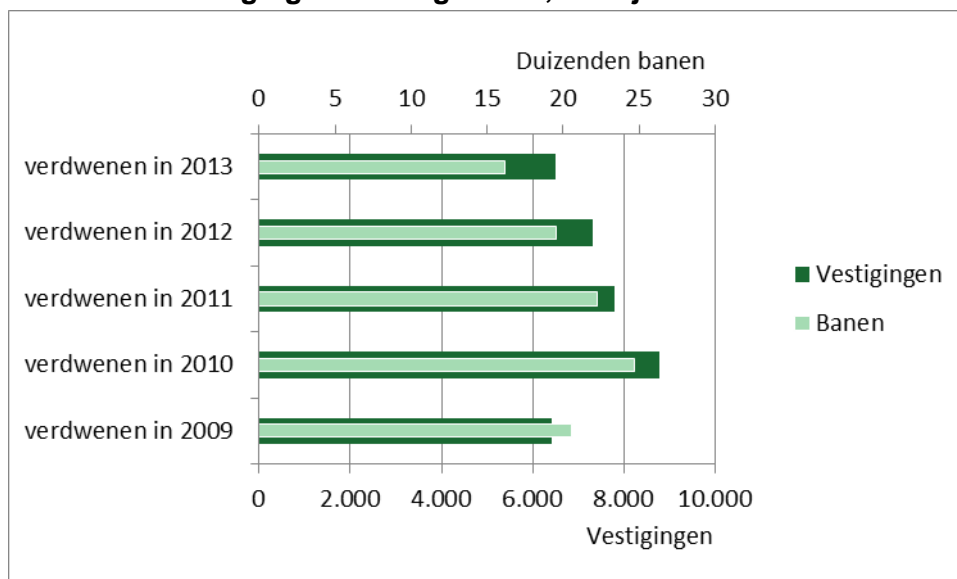
Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking DSO/PSO

5.2 AANTAL ONDERNEMERS DAT STOPT/VERDWIJNT

Aantal verdwenen vestigingen laatste jaar kleiner

Uit het werkgelegenheidsregister van Haaglanden kunnen we afleiden hoeveel vestigingen er in de loop van de jaren verdwenen zijn. Deze zijn niet allemaal gestopt, er zitten ook vestigingen bij die verhuisd zijn naar een andere regio buiten Haaglanden. Wel kunnen we zien dat de oplopende lijn van het begin van de crisis tot 2010 hebben gezien is omgebogen. In de loop van 2011 verdwenen er minder vestigingen dan in de loop van 2010 en ieder jaar hierna verdwenen er minder vestigingen. Ook de hiermee gemoeide banen laten zien dat er ieder jaar minder banen verdwijnen (na 2010).

Figuur 5.4 Verdwenen vestigingen in Haaglanden, naar jaar

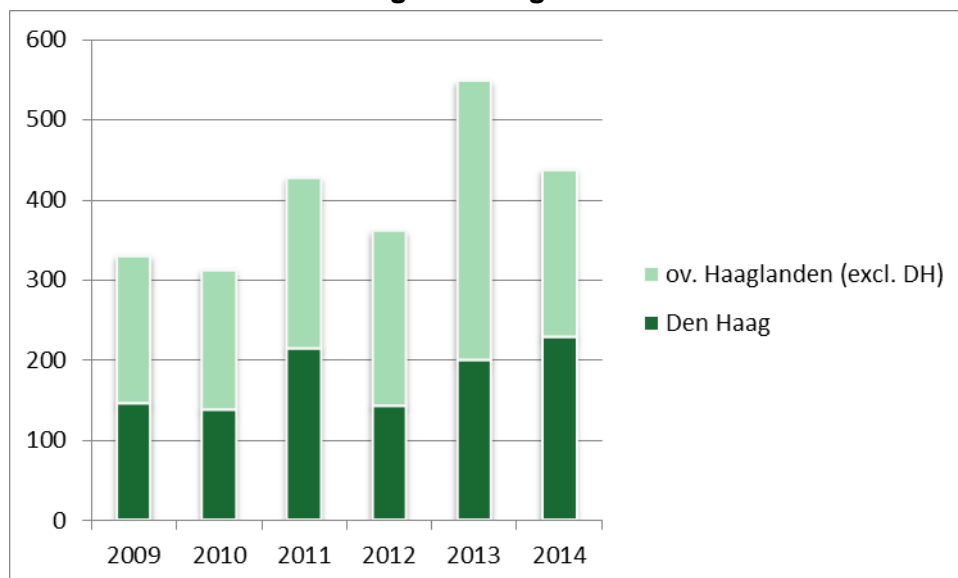

Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking DSO/PSO

Naast het totaal van de vestigingen die verdwenen zijn uit de regio is er ook sprake van faillissementen. De volgende figuur laat zien wat de omvang is van de faillissementen in Haaglanden.

Het aantal faillissementen in Den Haag is nogal wisselend per jaar maar 2014 is met 229 faillissementen wel het jaar met de meeste bedrijfsbeëindigingen. In de rest van Haaglanden was 2013 het jaar met de meeste faillissementen (349).

Figuur 5.5 Faillissementen in Den Haag en de regio

Bron: Kamer van Koophandel, bewerking DSO/PSO

5.3 AANTAL STUDENTEN ONDERNEMERSCHAP

Aandacht voor het ondernemerschap moet een belangrijke plaats krijgen binnen het onderwijs. Als het onderwerp dat krijgt, zal het aantal studenten dat vakken in ondernemerschap of een minor 'ondernemen' volgt, toenemen.

Het ROC Mondriaan verzorgt een aantal studierichtingen in het kader van ondernemerschap. Het gaat dan vooral om vakken die opleiden om als zelfstandige ondernemer aan de slag te gaan. In de volgende tabel zijn deze opleidingen weergegeven.

Tabel 5.1 Aantal leerlingen ROC Mondriaan

	2010	2011	2012	2013	2014*
Medewerker marketing en communicatie	359	319	315	288	174
Medewerker mode/maatkleding	194	159	101	120	118
Ondernemer detailhandel	90	86	140	30	45
Ondernemer horeca	738	730	638	642	666
Totaal	1.381	1.294	1.194	1.080	1.003

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopige cijfers

Door ROC Mondriaan worden Ondernemersdagen georganiseerd om 'ondernemend gedrag' te stimuleren. In 2014 werd door 100 VMBO leerlingen deelgenomen aan de VMBO-MBO Ondernemersdag.

ROC Mondriaan helpt studenten het bedrijfsleven ontdekken tijdens het project Jong Ondernemen. Tijdens dit project zetten tweedejaars marketing studenten een door henzelf bedacht product of dienst in de markt en gedurende een half jaar verkopen ze dit product of deze dienst aan bedrijven en consumenten. In 2014 presenteerden de tweedejaars studenten van de School voor Commerciële Economie van ROC Mondriaan hun (tijdelijk) eigen bedrijf aan vier ondernemers waarna het project door hen werd beoordeeld.

De Haagse Hogeschool heeft een lectoraat ingesteld om onderwijs in ondernemerschap breed toegankelijk te maken voor alle opleidingen. Inmiddels participeren studenten van bijna 40 opleidingen in deze minors. In de volgende tabel is het aantal HBO studenten weergegeven dat een opleiding volgt met vakken in ondernemerschap.

Tabel 5.2 Aantal studenten Haagse Hogeschool⁶

	2010	2011	2012	2013	2014*
International Business & Management	974	1.083	1.086	1.128	1.194
Commerciële Economie	909	992	937	1.029	1.047
Small Business and Retail Management	587	647	631	638	674

Bron: Website HBO Raad april 2015, *2014 zijn voorlopige cijfers

⁶ Behalve de Haagse Hogeschool biedt ook ID College en InHolland deze opleiding aan, maar aangezien de hoofdlocatie zich buiten Haaglanden bevindt worden deze cijfers hier niet getoond.

6 JONGEREN HELPEN MET EEN GOEDE LOOPBAANSTART

Doelen:

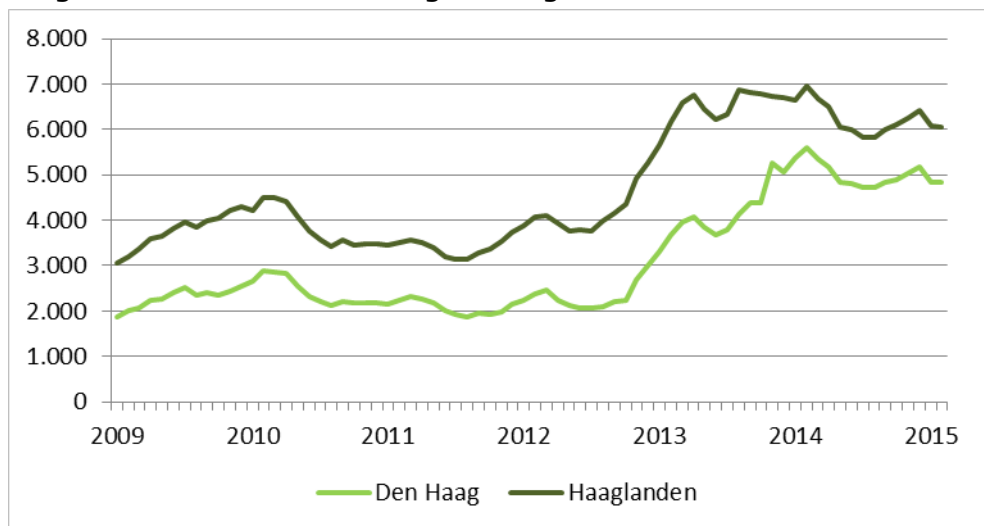
1. Jongeren kiezen beter onderbouwd voor een bepaalde studie en loopbaan
2. Jongeren hebben goed zicht op (regionale) arbeidsmarktperspectieven

6.1 NIET WERKENDE WERKZOEKENDE JONGEREN (NWW)

Sterke toename van de jeugdwerkloosheid

De werkloosheid onder jongeren tot 27 jaar is sterk toegenomen vanaf eind 2012. Begin 2015 was het aantal niet werkende werkzoekenden onder de 27 jaar in Haaglanden ruim 6.000 in Haaglanden. Het merendeel daarvan komt voor in Den Haag (4.800). Daarmee is het aantal weer iets afgenomen ten opzichte van het absolute maximum dat bereikt werd in Den Haag in februari 2014 (5.600). Voor het Haagse NWW werkloosheidspercentage betekent dit een stijging tot 14% van de Haagse beroepsbevolking jonger dan 27 jaar.

Figuur 6.1 Jeugdwerkloosheid in Den Haag en Haaglanden

Bron: UWV, bewerking PSO

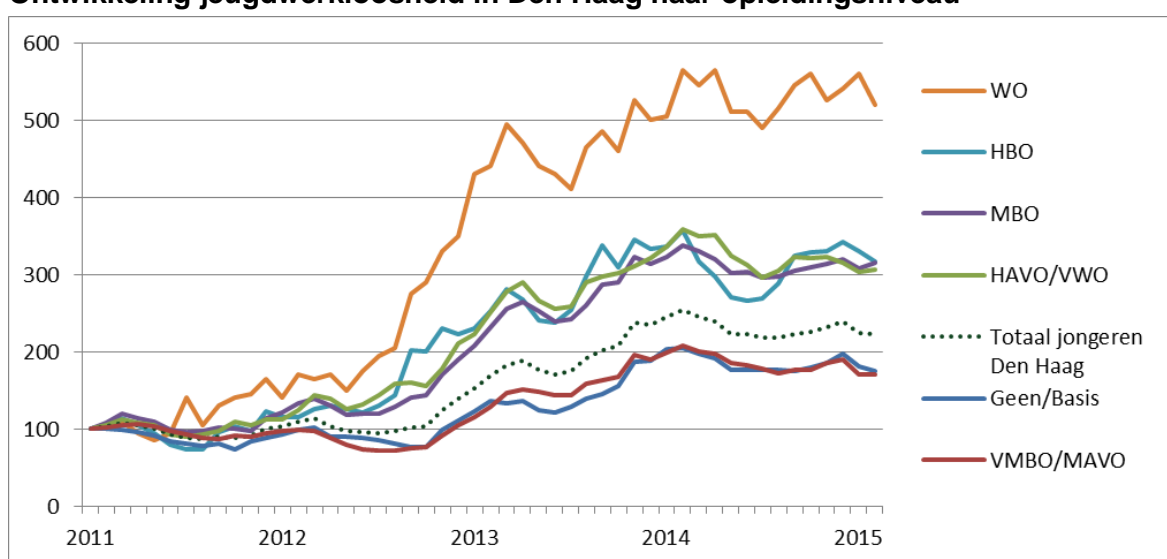
Overigens wordt in deze monitor nog de 'oude' definitie van de beroepsbevolking gebruikt. Deze gold tot 1-1-2015. Hierin bestaat de beroepsbevolking uit mensen van 15 t/m 64 jaar die tenminste 12 uur per week willen werken. Na 1 januari 2015 is deze definitie gewijzigd in de leeftijdsgroep 15 t/m 74 jaar en telt iedere gewenste werkduur mee mits minimaal 1 uur per week. Deze nieuwe definitie van de beroepsbevolking zal in de volgende monitor gebruikt worden.

Voor de regio weten we de omvang van de beroepsbevolking tot 27 jaar niet, maar het werkloosheidspercentage zal hier naar schatting rond de 8% zijn eind 2014.

Toename jeugdwerkloosheid in absolute zin vooral onder laagopgeleiden

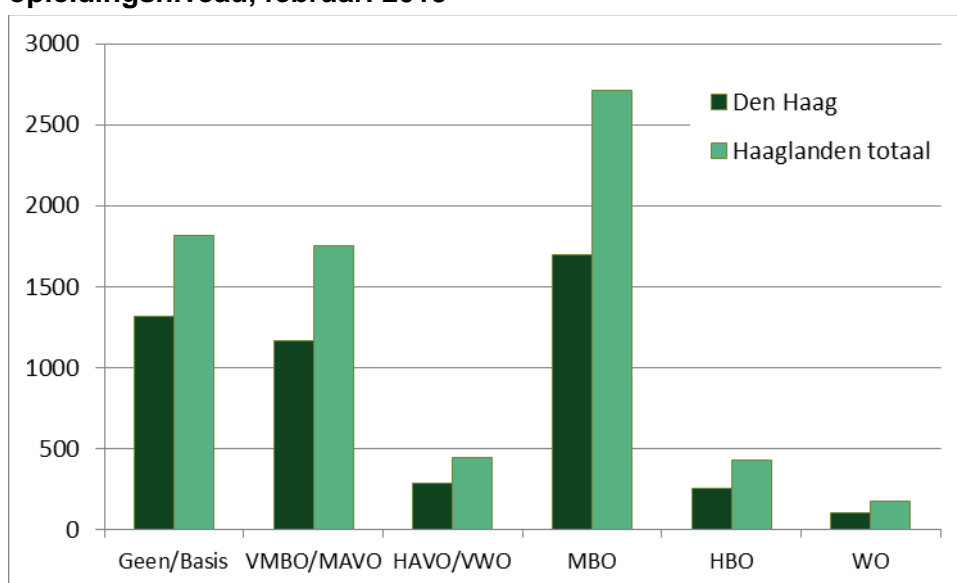
In Den Haag zien we dat de grootste *relatieve* groei heeft plaatsgevonden bij de hoogste opleidingsniveaus. Het aantal jeugdigen met een WO opleiding is sinds 2011 meer dan vijf keer zo groot geworden (van 20 naar 104 jongeren). Overigens zitten deze hoogopgeleide jongeren nog steeds in een heel goede uitgangspositie. HBO, MBO en HAVO/VWO zitten allen rond een index van 300 ten opzichte van 2011. In *absolute aantallen* gaat het bij HBO en HAVO/VWO ieder om ca. 270 en bij MBO om 1.700 werkzoekende jongeren.

Figuur 6.2 Ontwikkeling jeugdwerkloosheid in Den Haag naar opleidingsniveau

Bron: UWV, bewerking PSO

Figuur 6.3 Aantallen NWW'ers tot 27 jaar in Den Haag en Haaglanden naar opleidingsniveau, februari 2015

Bron: UWV, bewerking PSO

Haaglanden als totaal vertoont hetzelfde patroon maar ligt op een iets lager niveau. De toename van de jeugdwerkloosheid is in Haaglanden 112% en in Den Haag 123% ten opzichte van 2011.

6.2 STAGEPLAATSEN

Stageplaatsen liggen niet binnen elke beroepsgroep voor het oprapen

Veel jongeren vinden het moeilijk om een realistisch beeld te vormen van hun toekomstige beroep. Het is lastig daarvoor de juiste opleiding te kiezen. Voor een goede loopbaanoriëntatie is goede informatie over beroepen en kansen op werk nodig. Ook stages horen daarbij. Er zijn inmiddels verschillende websites voor jongeren om zich te oriënteren en informatie over opleidingen, beroepen en stages in te winnen. Sommigen bevatten een database met beschikbare stageplaatsen.

Voorbeelden zijn:

www.bekijkjetoekomstnu.nl

www.kansopwerk.nl

www.werk.nl/arbeidsmarktinformatie en

www.stagemarkt.nl

Vooral binnen Bouw en Infra tekort aan stageplaatsen

Het SBB houdt per kwartaal bij binnen welke beroepsgroepen door opleidingen stagetekorten worden gemeld. In onderstaande tabel is dit inzichtelijk gemaakt voor het derde kwartaal van 2014.

Tabel 6.1 Door opleidingen gemelde tekorten aan stageplaatsen in regio Haaglanden (in augustus 2014)

Beroepsgroep	BBL 1+2	BBL 3+4	BOL 1+2	BOL 3+4
Groen	Bloemen en tuincentra, plantenteelt en voedingsindustrie	-	Dierverzorging, groene ruimte	Dierverzorging, groene ruimte, plantenteelt en voedingsindustrie
Techniek	Bouw en Infra, Carrosserie	Bouw en Infra	Bouw en infra	Bouw en infra
Economie			ICT	
Zorg en Welzijn			Zorg	Zorg

Bron: SBB/kenniscentra in Basiscijfers Jeugd

Binnen de beroepsgroep Bouw en Infra zijn op alle niveaus tekorten aan stageplaatsen. Dit is een trend die vrijwel onveranderd door de jaren heen te zien is.

De school voor Bouw & Infra van ROC Mondriaan is in 2014 diverse keren in het nieuws geweest door initiatieven waarbij een praktijkstage gekoppeld wordt aan helpen in de wijk. Zo is onlangs het Buurthuis De Burcht van start gegaan als lerend wijkcentrum. Studenten van de School voor Bouw & Infra van ROC Mondriaan hebben meegeholpen het gebouw van binnen op te knappen. Zo snijdt het mes aan twee kanten: de studenten hebben een zinvolle praktijkstage en de buurt heeft de voorzieningen die nodig zijn.

Ook in Mariahoeve was een soortgelijk initiatief:

Onder de naam 'Pimp your Portiek' knappen studenten van de School voor Bouw en Infra van ROC Mondriaan portieken en andere gezamenlijke ruimten in Mariahoeve op. Ook leerlingen van praktijkklassen van het Johan de Wittcollege doen mee.

Het opknappen gebeurt in nauw overleg met buurtbewoners. Schilders, timmermannen en servicemedewerkers in opleiding zijn sinds najaar 2014 aan de slag in Mariahoeve. Ze hebben de wanden en het houtwerk geschilderd, kozijnen gerepareerd en waar nodig het tegelwerk van de vloeren vervangen.

Eric Zegwaard (Docent Bouwtechniek en projectleider van Pimp your Portiek):
"Met dit project krijgen leerlingen goede stageplekken. Bewoners krijgen tegelijk leefbare en gezellige portieken. Dat maakt dit project uniek."

Haag Wonen, Staedion en Vestia vinden het fantastisch dat bewoners op deze manier enthousiast gemaakt worden. Samen zorgen ze voor een thuisgevoel vanaf de portiekdeur. Het project laat de wijk er beter uit zien. Daarnaast doen studenten werkervaring op, wat voor hen erg belangrijk is. Het is de bedoeling dat buurtbewoners zelf zorgen voor het onderhoud van de nieuwe portieken.

Leermeester Rachid el Fargougui (leermeester van het jaar 2013) over de leerlingen:
"De leerlingen doen werkervaring in de bouw op in een echte werksituatie: tegelen, schilderen, plamuren en gronden. Maar ze leren ook op tijd te komen en de omgang met direct betrokkenen."

Tabel 6.2 Door opleidingen gemelde tekorten aan stageplaatsen in regio Haaglanden

BBL aantal richtingen met tekorten	Aug 2012	Aug 2014
BBL 1+2	4	3
BBL 3+4	3	0
BOL		
BOL 1+2	6	5
BOL 3+4	8	6

Bron: SBB/kenniscentra in Basiscijfers Jeugd

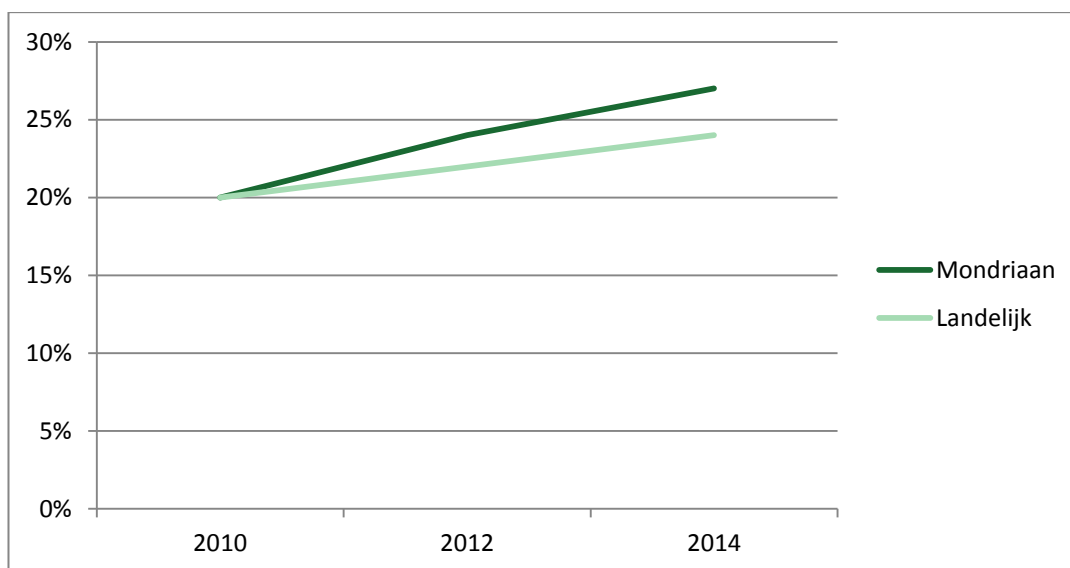
Met name binnen de beroepsgroep Groen is er door de jaren heen een tekort aan stageplekken. Je ziet wel een kleine verbetering, er zijn in 2014 minder richtingen met tekorten. Helaas zijn er over de branche Groen geen cijfers over augustus 2010 bekend, maar van wat er bekend is is wel een positieve ontwikkeling te zien binnen de branches Economie en Techniek, waar in 2010 bij 6 richtingen tekorten waren, die in 2012 en 2014 niet meer terug te zien zijn.

Wat vinden de jongeren zelf over het vinden van een stageplek

JOB, de Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs, is belangenbehartiger van mbo-studenten. Via de JOB-monitor brengt zij de tevredenheid van studenten over hun onderwijs voor het voetlicht. Hiermee biedt JOB handvatten aan studenten(-raden) en instellingen om (samen) te werken aan onderwijsverbetering.

Aan de MBO-studenten die de BOL volgen, zijn een aantal vragen over de stage gesteld. Het vinden van een stageplek wordt niet makkelijker door de jaren heen en de meningen over de hulp die men vanuit school krijgt bij het vinden van een stageplek, lijken somberder. Onderstaande drie figuren illustreren deze ontwikkelingen.

Figuur 6.4 Percentage jongeren dat aangeeft moeite te hebben (gehad) een stageplek te vinden.

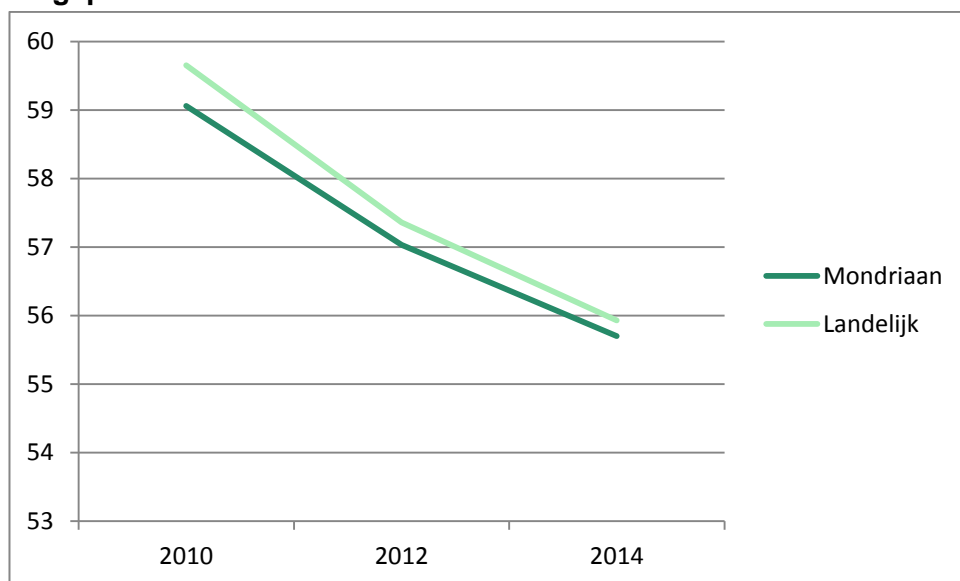

Bron: Job-Monitor

In figuur 6.4 is te zien dat inmiddels ruim een kwart van de jongeren moeite heeft met het vinden van een stageplek. Bij een meerderheid verloopt het vinden van een stageplek moeiteloos. Gold dit in 2010 nog voor evenveel Haagse jongeren als voor het totaal aantal jongeren in Nederland, in 2012 en nog meer in 2014 is te zien dat dit probleem in Den Haag zelfs groter is dan de landelijke trend.

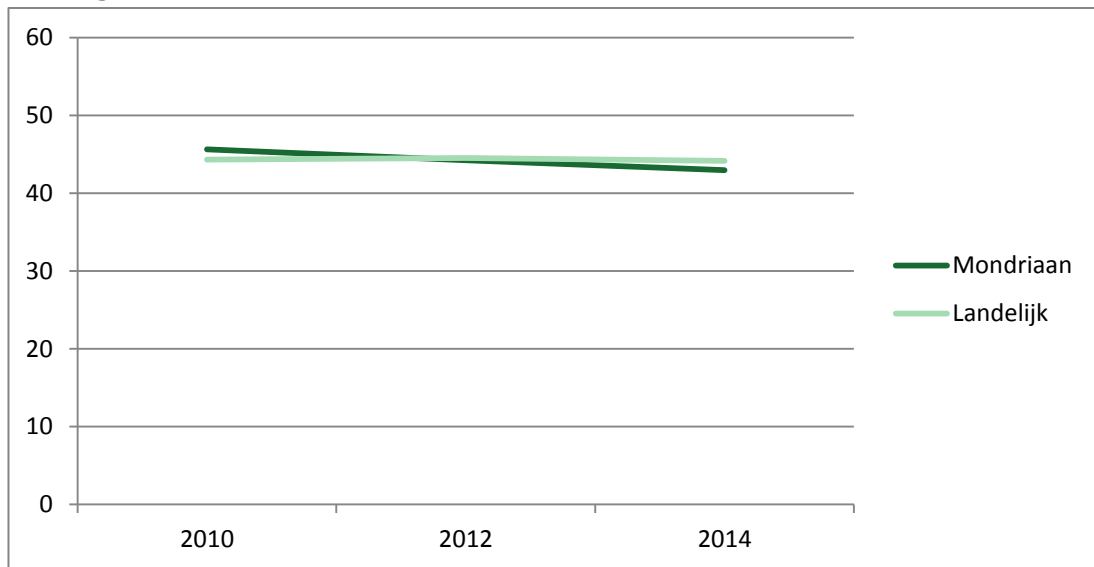
Figuur 6.5 laat zien dat in 2014 ruim de helft van de jongeren ervaart dat school meehelpt met het zoeken naar een stageplek. Vier jaar eerder werd dit nog door 2 op de 3 jongeren ervaren. Deze trend lijkt zich dus iets minder positief te ontwikkelen, zowel landelijk als bij Mondriaan.

Figuur 6.5 Percentage jongeren dat ervaart dat school meehelpt bij het vinden van een stageplek

Bron: Job-Monitor

Figuur 6.6 Percentage jongeren dat tevreden is over de begeleiding vanuit school tijdens de stage

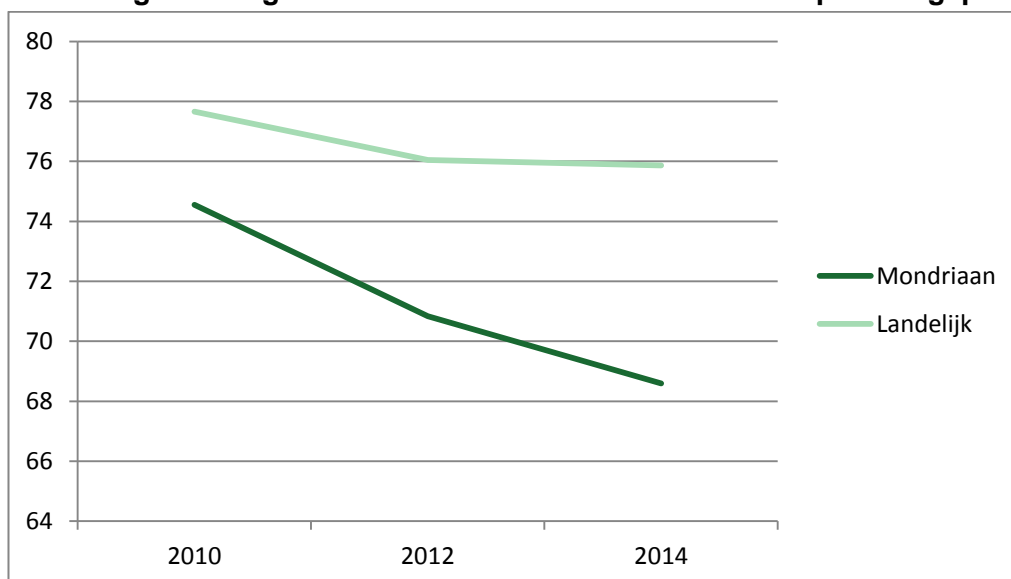
Bron: Job-Monitor

Figuur 6.6 laat zien dat er landelijk niet heel veel veranderd is in de loop der jaren, bijna de helft van de jongeren is tevreden over de begeleiding vanuit school. Bij het Mondriaan zijn jongeren iets minder tevreden in 2014 ten opzichte van 2010.

Jongeren nog steeds tevreden over het leereffect van de stage

In figuur 6.7 is te zien dat driekwart van de studenten tevreden is over wat zij leren op de stage. Vergeleken met vijf jaar geleden blijken studenten iets minder tevreden. Op dit punt scoorde het ROC Mondriaan alle jaren net onder het landelijk gemiddelde, en die verschillen zijn in 2014 iets toegenomen.

Figuur 6.7 Percentage leerlingen dat tevreden is over het leereffect op de stageplek

Bron: JOB-monitor

6.3 LEERBANEN

Voor jongeren tot 27 jaar zonder of met weinig werkervaring is het moeilijk om een (leer)baan te vinden. Aan de andere kant blijkt het voor werkgevers lastig te zijn om gemotiveerde jongere medewerkers binnen te halen. De leerwerkcheque biedt hiervoor een oplossing.

Leerwerkcheques bieden perspectief

Een student met de leerwerkcheque kan zes maanden aan de slag in het bedrijfsleven en vergroot hiermee de kans op een (leer)baan. Bij het volgen van een BBL-opleiding kan zelfs het hele schooljaar (tot maximaal tien maanden) gebruik gemaakt worden van de leerwerkcheque. De leerwerkcheque is bedoeld voor:

- Haagse jongeren tot 27 jaar met een diploma op MBO-2, of MBO-3 niveau;
- Leerlingen/schoolverlaters van het praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs die nog geen (leer)baan gevonden hebben;
- Leerlingen van ROC Mondriaan die nog geen leerbaan (Beroepsbegeleidende Leerweg (BBL)) hebben kunnen vinden.

In 2014 zijn er 107 aanvragen gedaan voor de leerwerkcheques. Hiervan zijn er 83 toegekend en 24 afgewezen. Aanvragers zijn gemiddeld 21 jaar oud en 48 procent is vrouw. Iets meer dan helft van alle jongeren met een leerwerkcheque woont in de wijken: Schildersbuurt, Transvaal, Bouwlust/Vrederust, Morgenstond, Moerwijk of Laak.

Jongeren met een leerwerkcheque zijn vooral aan de slag bij garagebedrijven, in de detail- en groothandel, gezondheidszorg, zakelijke dienstverlening of de audio-visuele wereld. Werkgevers in de bouw of installatietechniek, beveiligingsbedrijven en culturele instellingen kwamen in verhouding in 2014 juist weinig voor. Met de leerwerkcheque krijgen studenten de kans om werkervaring op te doen. 16- en 17 jarige studenten die kiezen voor de leerwerkcheque ontvangen een netto stagevergoeding van 400 euro per maand. Voor studenten vanaf 18 jaar en ouder bedraagt deze vergoeding 600 euro netto per maand.

Startersbeurs biedt mogelijk oplossing voor jonge starters

De gemeente Den Haag heeft in 2014 ongeveer 200 startersbeurzen ter beschikking gesteld voor hoogopgeleide Haagse jongeren die werkervaring willen opdoen. Hiervan zijn er dit jaar 74 daadwerkelijk gebruikt. Voor gediplomeerde jongeren zonder werkervaring is het moeilijk om een baan te vinden. Aan de andere kant blijkt het voor werkgevers moeilijk om gemotiveerde jongere medewerkers binnen te halen. Voor deze jongeren en werkgevers biedt de Startersbeurs een oplossing. Met deze beurs kunnen jonge starters op de arbeidsmarkt gedurende zes maanden werkervaring opdoen in het bedrijfsleven. Zo kunnen zij hun kansen op de arbeidsmarkt vergroten en verbeteren. In deze periode ontwikkelen zij competenties en vaardigheden die belangrijk zijn op de arbeidsmarkt én die aansluiten bij het opleidingsniveau. De starter ontvangt van de werkgever een tegemoetkoming van 500 euro per maand. Daarnaast bouwt de starter voor iedere maand die hij of zij

met de Startersbeurs werkzaam is geweest een spaartegoed op van 100 euro. Het opgebouwde tegoed kan na afloop van de werkzaamheden worden ingezet voor scholing, een cursus of een certificeringstraject.

6.4 UITVAL NA 1 JAAR STUDIE

Samenwerking met voortgezet onderwijs voorkomt uitval HBO

Van de studenten rondt 75% de HBO-opleiding af met een bachelorsdiploma. Het HBO verwacht dat er winst te halen valt met een betere aansluiting van het Voortgezet Onderwijs op het HBO. Als jongeren goed geïnformeerd en bewust een profiel- en opleidingskeuze maken, zullen zij minder snel stoppen met hun studie en overstappen op een andere studie. Als het beleid van de gemeente slaagt, zullen dus minder studenten in hun eerste jaar afhaken en van studie veranderen. Er zijn al initiatieven waarbij HBO- en WO-instellingen voor vierdejaars leerlingen in het Voortgezet Onderwijs workshops en meeloopdagen organiseren, zodat leerlingen een beter beeld krijgen van de opleiding naar keuze. Overigens is het soms een bewuste keuze van leerlingen om na de propedeuse in het HBO een overstap te maken naar het WO.

Eén op de zes studenten in het HBO stopt in het eerste jaar

In de onderstaande tabel is het aandeel studenten bij de Haagse Hogeschool weergegeven die 1 jaar na het starten van hun HBO opleiding niet meer stonden ingeschreven. In 2013 was 16,3% van de studenten gestopt met hun opleiding. In de sector Techniek lag dit percentage het laagst met 13,4% en in de sector Gezondheidszorg het hoogst met 20,3%. In vergelijking met 2009 is het percentage stoppers in de sector Techniek met 2,1 procentpunten gedaald en in de sector Gezondheidszorg met 4,2% gestegen.

Tabel 6.3 Percentage uitval na 1 jaar opleiding bij de Haagse Hogeschool naar opleidingsrichting 2009-2013

	2009	2010	2011	2012	2013
% uitval totaal	15,1%	16,2%	18,2%	16,4%	16,9%
% uitval economisch onderwijs	13,6%	16,3%	18,9%	16,7%	15,6%
% uitval gezondheidszorg onderwijs	16,3%	16,2%	18,6%	20,8%	21,6%
% uitval pedagogisch onderwijs	20,2%	23,1%	19,0%	18,9%	22,1%
% uitval sociaal agogisch onderwijs	17,5%	20,6%	21,2%	16,6%	18,2%
% uitval technisch onderwijs	15,6%	12,2%	14,6%	13,4%	15,8%

Bron: website HBO Raad, april 2015

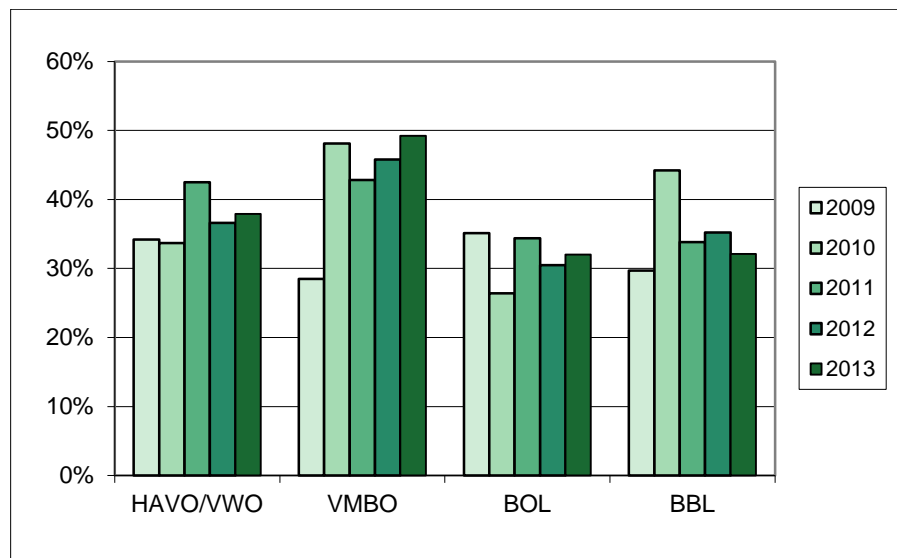
6.5 TEVREDENHEID OVER STUDIEVOORLICHTING

De tevredenheid over de studievoorlichting wisselt van jaar tot jaar

In het schoolverlaters onderzoek van het ROA wordt o.a. gevraagd in hoeverre men tevreden is over de voorlichting over studie.

Uit de onderzoeken van de afgelopen jaren komt naar voren dat zo'n 30 tot 50% van de afgestudeerden (zeer) tevreden is over de voorlichting. De cijfers fluctueren licht van jaar tot jaar. Een duidelijke trend is niet te onderkennen. Onderstaande figuur laat dit zien. Opmerkelijk is wel dat jongeren die hun VMBO opleiding hebben afgerond, in 2009 nog het meest ontevreden waren, maar in 2013 juist het meest tevreden zijn (ca. 50% tevreden). Jongeren die het BOL of BBL hebben behaald, zijn het minst tevreden (ca. 30% tevreden). Jongeren die het HAVO/VWO hebben behaald nemen een tussenpositie in (ca. 40% tevreden).

Figuur 6.8 Oordeel (zeer) tevreden over voorlichting studie- en beroepsmogelijkheden, uitgesplitst naar onderwijsrichting

Bron: ROA Schoolverlatersonderzoek

7 LEREN EN WERKEN IN DE ICT

AANTREKKELIJKER MAKEN

Doelen

1. Ontwikkelen van aansprekende opleidingen met de telecomsector
2. Verbetering aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt in de ICT-sector

7.1 WERKGELEGENHEID BINNEN DE ICT

Krimpemde telecom beeldbepalend voor ICT sector

ICT staat voor informatie- en communicatietechnologie. Om deze sector af te bakenen maken we gebruik van de definitie van het CBS. ICT is een vakgebied dat zich met telecommunicatie, informatiesystemen en computers bezighoudt. In bijlage IV staan de SBI-codes die binnen dit cluster vallen.

De ICT sector omvat in de regio Haaglanden zo'n 4.000 vestigingen waarvan bijna 1.900 in Den Haag gevestigd zijn. In totaal heeft de sector in de regio ruim 27.000 banen, 6% van alle banen in de regio Haaglanden. Hoewel Den Haag als grootste gemeente ook de meeste ICT banen heeft, heeft Zoetermeer naar verhouding de meeste banen in deze sector. In deze gemeente omvat het ICT cluster 10% van alle banen, in Den Haag is dat 5,6%.

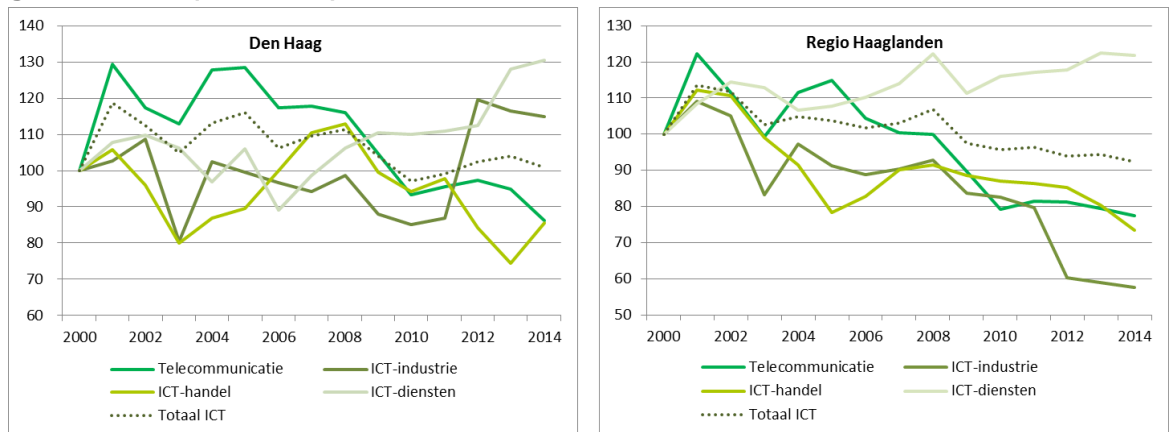
Tabel 7.1 Banen in de ICT in Den Haag en overig regio Haaglanden, 2014

	Den Haag	overig regio Haaglanden	Totaal
Telecommunicatie	6.517	845	7.362
ICT-diensten	4.929	9.692	14.621
ICT-industrie	1.579	585	2.164
ICT-handel	1.104	2.036	3.140
Totaal ICT	14.129	13.158	27.287

Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking PSO

In de sector ICT worden vier sub-clusters onderscheiden, zoals te zien is in tabel 7.1. In Den Haag is het grootste sub-cluster van de ICT de Telecommunicatie. Ook binnen de regio domineert Den Haag in het aantal banen in de telecom.

Figuur 7.1 Ontwikkeling van de banen in de ICT in Den Haag en in de regio Haaglanden, geïndexeerd (2000=100)

Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking PSO

De telecom is een krimpende sector. In de eerste jaren van dit decennium ging de ontwikkeling van het aantal banen nog met ups en downs maar vanaf 2004 is er eigenlijk alleen nog maar sprake van krimp. Door de economische crisis daalde het aantal telecombedrijven in vijf jaar tijd met 12%. Deze daling komt volledig op het conto van eenmansbedrijven en bedrijven met 2 tot 10 werknemers.

Het aantal bedrijven in de top van de markt (meer dan 100 werknemers) is vrij stabiel. Het aantal middelgrote bedrijven in Nederland is zelfs met een derde gestegen. Hierdoor steeg de concentratiegraad in de branche.

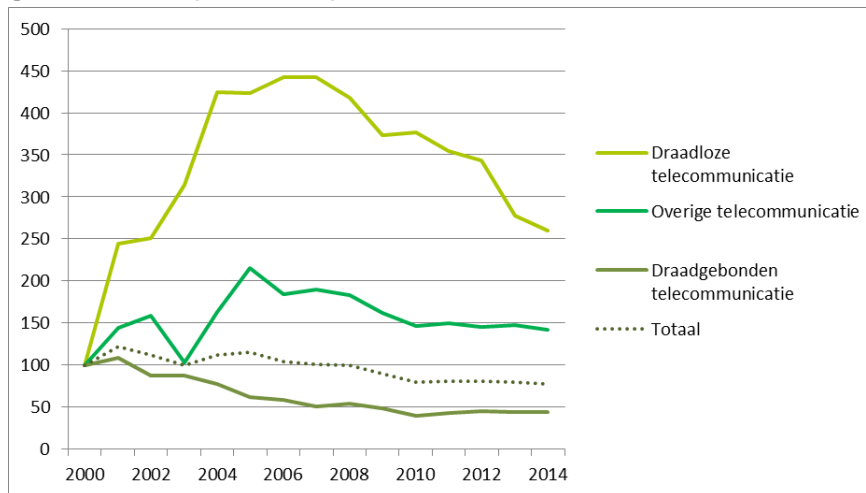
In Den Haag heeft de telecom sinds 2000 ruim 1.000 banen verloren (14% krimp). In 2013 speelde de verhuizing van Ziggo van Den Haag naar Rijswijk een belangrijke rol. En in de nabije toekomst verwacht KPN ook nog een forse inkrimping wat tot een verdere krimp van de telecom zal leiden.

Voor de enkele telecom vestigingen waar wel groei voorkomt geldt dat deze in omvang veel kleiner zijn en de verliezen bij de grote spelers als KPN en T-Mobile niet kunnen compenseren.

Voor de rest van de regio Haaglanden komen daar nog eens ruim 1.000 verdwenen banen bij. In totaal is de krimp in de telecom in de regio Haaglanden sinds 2000 23%.

Overigens zijn er ook onderdelen binnen de sub-cluster telecom die zich stabielier ontwikkelen. De omvang van de draad gebonden telecom is gehalveerd sinds 2000 maar is inmiddels gestabiliseerd op ca. 3.000 banen in de regio. De draadloze telecom kende een enorme groei in de jaren 2000 - 2007 om daarna in een vrije val te raken. De overige telecommunicatie tenslotte nam toe in omvang tot 2005, nam daarna weer wat af maar ook deze is sinds 2010 gestabiliseerd op ca. 3.600 banen in de regio (zie de volgende figuur).

Figuur 7.2 Ontwikkeling van de banen in de telecommunicatie in de regio Haaglanden, geïndexeerd (2000=100)

Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking PSO

Het tweede sub-cluster in Den Haag zijn de ICT-diensten. Deze dienstensector heeft zich in Den Haag in gunstige zin ontwikkeld sinds het dieptepunt van 2005. Inmiddels omvat de sub-cluster ca. 5.000 banen in Den Haag. De groei bij de ICT-diensten in Den Haag compenseert het verlies aan banen bij de Telecom sinds 2000.

Binnen de regio is dit de grootste sub-cluster met 15.000 banen. Naast Den Haag komen de ICT-diensten vooral voor in Zoetermeer (4.200 banen) en in mindere mate in Delft (3.300 banen) en in Rijswijk (2.000 banen). Binnen de regio zien we wel een terugval van het aantal banen na de crisis van 2008 maar deze dip is in de regio inmiddels hersteld. Het aantal banen is in de regio met 14.600 terug op het niveau van 2008.

De ICT-industrie staat met 1.600 banen op de derde plaats binnen het ICT cluster van Den Haag. De trend volgt een grillig patroon maar is duidelijk neerwaarts gericht. Een behoorlijke krimp was er in 2011 bij Siemens. Dit leidde tot concentratie van Siemens op de Haagse vestiging ten koste van het aantal banen bij Siemens in Zoetermeer. Hierdoor zien we bij figuur 7.1 bij Haaglanden de krimp bij de ICT-industrie steil dalen in 2011 terwijl we tegelijkertijd bij de figuur van Den Haag zien dat de lijn in 2011 omhoog gaat. Het gaat hier dus om een verschuiving van banen van Zoetermeer naar Den Haag plus per saldo op regionaal niveau een forse krimp.

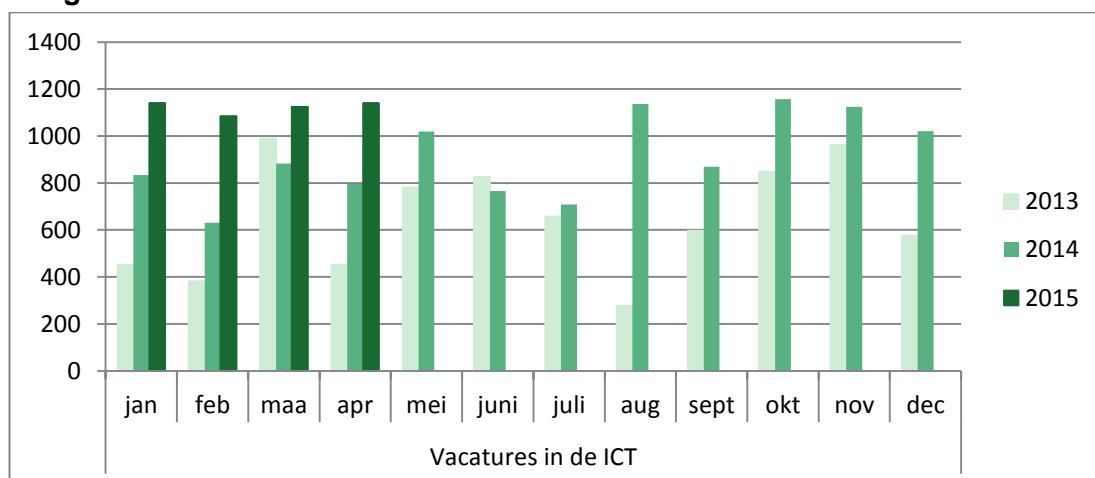
De kleinste ICT sub-cluster is de ICT-handel. In de regio gaat het hierbij om ongeveer 3.000 banen waarvan ruim 1.100 in Den Haag. Vooral groothandels in computers, randapparatuur en software spelen hierbij een rol. Voor de stijgende lijn van 2013 naar 2014 in Den Haag is AT&T Global Network Services verantwoordelijk.

7.2 Vacatures in de ICT

Ondanks de krimp heeft naar verwachting 43% van de bedrijven moeite met het invullen van IT-vacatures in 2013. Vooral in de HR-dienstverlening, gezondheidszorg en industrie. Dat blijkt uit een onderzoek van Berenschot in samenwerking met Performa Uitgeverij onder elfhonderd Nederlandse HR-professionals. Uit de Spanningsindicator arbeidsmarkt (van het UWV) blijkt dat ook in de eerste twee kwartalen van 2015 de krapte op de arbeidsmarkt voor ICT functies nog groot tot zeer groot is. Dit gaat vooral om functies op HBO niveau. Naar functies op MBO niveau is minder vraag.

Het belang van ICT in alle sectoren neemt toe. In figuur 7.3 is te zien dat sinds 2013 het aantal vacatures binnen de ICT explosief is gegroeid. Doordat steeds minder jongeren kiezen voor een ICT-opleiding worden de vacatures vaak niet opgevuld. Hoog tijd dus voor een offensief naar jongeren in de onderbouw van middelbare scholen. Zij staan voor hun profielkeuze. Zij staan voor de keuze om ICT op te nemen in hun profiel. Het is aan de leerkrachten om hen zo enthousiast te maken dat ze na de middelbare school kiezen voor exact.

Figuur 7.3 Ontwikkeling van het aantal vacatures bij bedrijven in de ICT, in de regio Haaglanden

Bron: UWV www.arbeidsmarkt cijfers.nl

7.3 Opleidingen in de ICT

Zowel het ROC Mondriaan als de Haagse Hogeschool verzorgen opleidingen in de ICT. Tabel 7.2 laat zien dat de totale animo onder leerlingen op het ROC met de jaren afneemt. Dit is met name te wijten aan minder interesse in de opleiding ICT- en mediabeheer. Het aantal leerlingen bij de opleiding applicatie- en mediaontwikkeling is de afgelopen 5 jaar juist verdriedubbeld.

Tabel 7.2 Aantal leerlingen ROC Mondriaan in een ICT opleiding 2010-2014

	2010	2011	2012	2013	2014*
Applicatie- en mediaontwikkeling	52	81	92	117	150
ICT- en mediabeheer	317	260	206	139	168
medewerker ICT	166	204	193	200	179
Totaal	535	545	491	456	497

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober *2014 voorlopige cijfers

Tabel 7.3 laat zien dat op de Haagse Hogeschool groeit het aantal leerlingen bij de opleidingen 'Informatica' en 'Information security management' de laatste jaren, terwijl bij de overige opleidingen juist een afname van aantal leerlingen te zien is.

Tabel 7.3 Aantal leerlingen Haagse Hogeschool HBO-ICT 2010-2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Business IT & management	513	496	453	450	479
Informatiedienstverlening en -management	137	136	151	133	121
Informatica	459	492	484	573	587
Technische informatica	349	359	338	321	284
Information security management	78	114	155	187	203
Totaal	1536	1597	1581	1664	1674

Bron: HBO Raad, mei 2015

7.4 AANSLUITING AANBOD OP DE VERWACHTE VRAAG NAAR ICT-PERSONEEL

De werkloosheid is nog hoog en de crisis nauwelijks voorbij, maar toch zijn er ICT-bedrijven die de grootste moeite hebben om aan personeel te komen. Vooral aan technici met een MBO-opleiding is behoefte, blijkt uit een landelijk onderzoek van adviesbureau Berenschot.

De vraag naar personeel van ICT-bedrijven blijft gering

De ICT-sector is sterk in beweging. Sommige takken groeien, andere krimpen. Het Tympana instituut heeft voor Haaglanden een prognose gemaakt van vraag en aanbod voor het SBI-cluster. In vergelijking met andere clusters is de vervangingsvraag laag. Het aanbod overtreft de vraag ruim, zodat er per saldo sprake is van een overschot (van 246 mensen). Daarin komt de komende jaren geen verandering. Dit wil overigens niet zeggen dat de afgestudeerden geen werk vinden. Ook in andere clusters is behoefte aan ICT-ers.

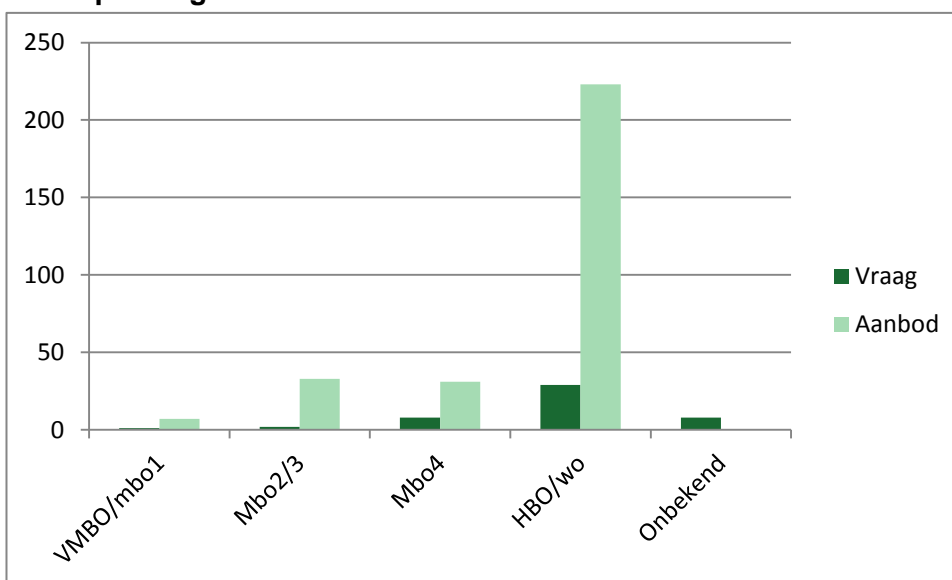
Tabel 7.4 Schatting vraag en aanbod voor het SBI-cluster ICT in Haaglanden in 2014 en prognoses tot 2018, naar opleidingsniveau

Opleidingsniveau	Vraag	Aanbod	Saldo
VMBO/MBO1	1	7	6
MBO2/3	2	33	31
MBO4	8	31	23
HBO/WO	29	223	194
Overig	8	-	-126
Totaal 2014	48	294	246
Prognose 2018	46	272	226

Bron: Regiometer Tympaan Instituut

Het overschot geldt vooral voor HBO/WO-niveau (194 mensen). In onderstaande figuur is dat goed te zien. Daarin zijn per opleidingsniveau vraag en aanbod naast elkaar gezet.

Figuur 7.5 Schatting vraag en aanbod voor het SBI-cluster ICT in Haaglanden in 2014, naar opleidingsniveau

Bron: Regiometer Tympaan Instituut

8

LEREN EN WERKEN IN DE GREENPORT AANTREKKELIJKER MAKEN

Doelen:

1. Sterke agenda's in Westland, Oostland (Lansingerland en Pijnacker-Nootdorp) en Barendrecht voor een sterke Greenport Horti Campus
2. Aanpak MBO-HBO door nauwe samenwerking van INHolland, Lentiz en Edudelta met landelijke instanties
3. Opzetten stageloket voor bedrijven en MBO-HBO-instellingen
4. Verbetering imago Greenport bij jongeren van 4-18 jaar

8.1 Werkgelegenheid in de Greenport

Een Greenport is de term die in Nederland wordt gebruikt voor een grote tuinbouwcluster, waarin planten, bomen, bollen, bloemen en groenten worden geproduceerd en verhandeld.

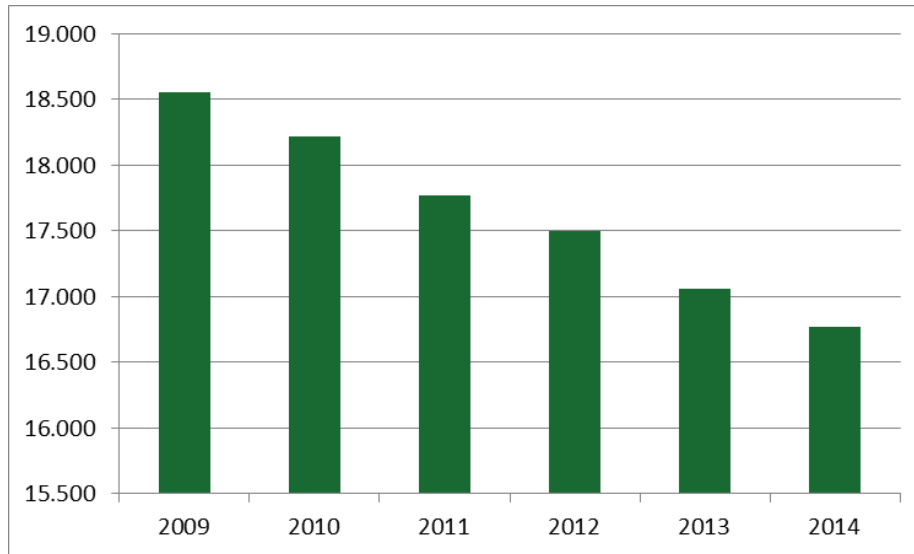
Het grootste deel van de productie gebeurt onder glas (de glastuinbouw), maar een belangrijk deel - vooral de bollenteelt en boomsierteelt - ook in de open lucht. Behalve productie en handel is er sprake van een hele keten van activiteiten met kassenbouw, techniek, transport, onderwijs en onderzoek, veredeling e.d. Alles bij elkaar vertegenwoordigen de Greenports een grote economische waarde, ook internationaal gezien.

Er zijn in Nederland zes Greenports aangewezen waarvan Zuid-Hollands glasdistrict (Westland en Oostland, inclusief Zuidplaspolder) er één is.

In de regio Haaglanden gaat het vooral om de gemeente Westland waar 75% van de banen in de land- en tuinbouw zijn gevestigd. De figuur op de volgende pagina laat de ontwikkeling van het aantal banen zien in de teelt van gewassen, de dienstverlening voor de tuinbouw, de behandeling van zaden en producten na de oogst en veilingen sinds 2009.

Figuur 8.1 laat zien dat de werkgelegenheid in de Greenport de afgelopen jaren met 10% is afgenomen.

Figuur 8.1 Ontwikkeling van de banen in de Greenport in Haaglanden

Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking PSO

8.2 Greenport Onderwijs

Greenport Horti Campus Westland

De bouw van de Greenport Horti Campus Westland, dé internationale kennis- en onderwijshotspot in de tuinbouw, is een stap dichterbij gekomen. Dit jaar hebben vier partijen op hoofdlijnen overeenstemming bereikt over de uitgangspunten van de nieuwe campus. Gemeente Westland, Lentiz onderwijsgroep, Demokwekerij Westland en Stichting Food & Flower Xperience Center zetten zich gezamenlijk in om een plek te creëren waar bedrijfsleven, scholen en kennisinstellingen elkaar ontmoeten en inspireren.

Kennis, innovatie, mensen

Het belang om een kennis- en onderwijscampus in de Greenport te realiseren is groot in een sector waar innovatie, internationaal ondernemerschap en hightech oplossingen centraal staan. De behoefte aan deskundig personeel in deze sector neemt de komende jaren toe. Als onderdeel van het brede kennis- en innovatieprogramma in de Greenport Westland-Oostland en Barendrecht zijn een groot aantal programma's ontwikkeld om kennis en innovatie op een hoger niveau te tillen. Dit wordt in de praktijk gebracht op drie locaties: Barendrecht, Bleiswijk en Westland. In 2013 heeft de Westlandse gemeenteraad het besluit genomen om de bouw van een campus in Westland te ondersteunen.

Visitekaartje van de regio

Lentiz onderwijsgroep, Demokwekerij Westland en Stichting Food & Flower Xperience Center investeren samen in een (inter)nationale ontmoetingsplaats voor bedrijven, studenten, onderwijs en onderzoek. Gemeente Westland ondersteunt de ontwikkeling in de opstartfase. De partijen gaan met elkaar 26.000 m² inrichten op

het terrein tegenover de bloemenveiling FloraHolland, waar het scholencomplex, een kassencomplex (onderzoekscentrum glastuinbouw) en een expositiecentrum een plek krijgen. Het expositiecentrum wordt een bolwerk van innovatie, demonstratie, beleving, events, kantoren en ontmoeting. Docenten, leerlingen, onderzoekers en ondernemers maken gezamenlijk gebruik van een aantal ruimtes om kennisuitwisseling te stimuleren. De eerste contouren van het plan zijn dit voorjaar gepresenteerd aan de gemeenteraad in Westland.

Het Groene Lyceum

In augustus 2012 is door Lentiz onderwijsgroep het Groene Lyceum in Naaldwijk gestart. Het Groene Lyceum is een onderwijsconcept voor voortgezet onderwijs en is een alternatief voor leerlingen met hoog werk en denkniveau en een praktische instelling. In een vijfjarig traject gaan theorie en praktijk hand in hand. Na deze vijf jaar hebben leerlingen een volwaardig MAVO-diploma en een MBO-4 diploma en hebben hiermee een startbewijs voor het HBO. Op dit moment zijn er 14 Groene Lycea verspreid over Nederland. De leerlingen van Lentiz het Groene Lyceum maken kennis met de omgeving, met de Greenport en alle bedrijvigheid erom heen. Daarnaast krijgen zij les in de algemene vakken op een niveau dat aansluit bij hun capaciteiten.

Tabel 8.1 Aantal leerlingen het Groene Lyceum Naaldwijk

	2012/2013	2013/2014
Leerjaar 1	26	37
Leerjaar 2	0	26
Totaal	26	63

Bron: Het Groene Lyceum

Tabel 8.2 Aantal leerlingen Lentiz MBO Greenport Naaldwijk

schooljaar	aantal
2009/2010	414
2010/2011	433
2011/2012	411
2012/2013	444
2013/2014	496

Bron: Jaarverslag Lentiz

Tabel 8.3 Aantal HBO studenten opleiding Greenport Business & Retail bij INHolland in Delft

schooljaar	2010	2011	2012	2013	2014
Inschrijvingen	156	142	141	141	128
Instream	22	30	41	33	25
Diploma's	34	25	25	30	nrb

Bron: website HBO Raad april 2015

Stageloket voor het versterken van het imago

Eén van de doelen van de actieagenda is de oprichting van een stageloket. De tuinbouw heeft innovatieve vakmensen nodig die nu en in de toekomst willen werken in een sector die voorop loopt in oplossingen als het gaat om voedsel, energie en water. Inspirerende stages moeten het imago van de sector onder jongeren verbeteren en de tuinbouw aantrekkelijk maken als werkgever. Het meldpunt stages is ontwikkeld onder de vlag van de Greenport Horti Campus en moet hier een impuls aan geven. Want een inspirerende stage is de beste kennismaking met de beroepspraktijk.

Bij het Meldpunt Stages kunnen bedrijven de volgende zaken melden:

- Verzoeken om dan wel ideeën rondom stages en afstudeeropdrachten. De Greenport Horti Campus heeft een sterke relatie met het VMBO, MBO, HBO en universiteiten in de regio. Het kunnen stage-verzoeken zijn rondom teelt, handel, communicatie, merkstrategie, social media, logistiek, ICT, finance, HRM etc. Kortom, het brede spectrum van onderwerpen.
- Klachten rondom lopende dan wel geplande stages en afstudeeropdrachten. Ook hier komt dit netwerk goed van pas om snel de juiste personen aan elkaar te koppelen en problemen op te lossen.
- Suggesties voor een betere aanpak van stages en afstudeeropdrachten.
- Vragen over stages en afstudeeropdrachten.

8.3 AANSLUITING AANBOD OP DE VERWACHTE VRAAG NAAR PERSONEEL IN DE GREENPORTS

De afgelopen jaren zijn er een aantal speciale opleidingen gestart voor het werken in de Greenports. Het aantal banen in het cluster Greenports is echter sinds 2009 met 10% gedaald. Het Tympaan Instituut heeft voor Haaglanden een prognose gemaakt van vraag en aanbod in het Greenports-cluster. Door de afname van het aantal banen is sprake van een negatieve vraag. Het aanbod is (nog) laag, met uitzondering van HBO/WO. Per saldo is er sprake van een overschot (van 158 mensen). Tot 2018 komt daar naar verwachting weinig verandering in.

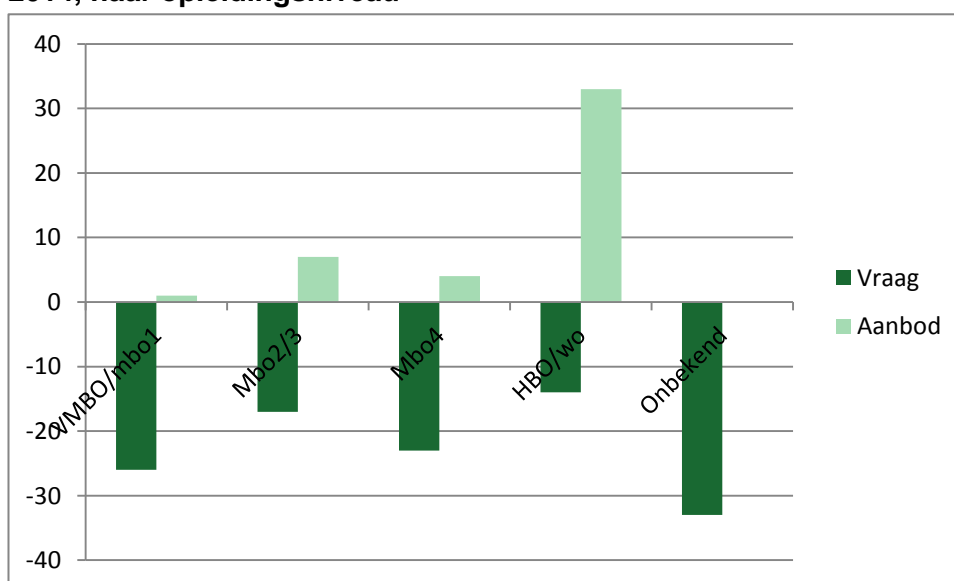
Tabel 8.4 Schatting vraag en aanbod voor het SBI-cluster Greenports in Haaglanden in 2014 en prognoses tot 2018, naar opleidingsniveau

Opleidingsniveau	Vraag	Aanbod	Saldo
VMBO/MBO1	-26	1	27
MBO2/3	-17	7	24
MBO4	-23	4	27
HBO/WO	-14	33	47
Overig	-33	-	-126
Totaal 2014	-113	45	158
Prognose 2018	-101	46	147

Bron: Regiometer Tympaan Instituut

In onderstaande figuur zijn per opleidingsniveau vraag en aanbod naast elkaar gezet. Duidelijk is te zien dat het aanbod (lichtgroen) en het overschot (lichtgroen en donkergroen samen) op HBO/WO het grootst zijn.

Figuur 8.2 Schatting vraag en aanbod voor het SBI-cluster Greenport in Haaglanden in 2014, naar opleidingsniveau

Bron: Regiometer Tympaan Instituut

EPILOOG

Het doel van deze monitor is inzicht geven in de stand van zaken van de verschillende doelstellingen per speerpunt, waarmee de beleidsafdeling van gemeente Den Haag de resultaten van de actiepunten kan volgen.

De afdeling Onderwijsbeleid, dienst OCW van gemeente Den Haag heeft diverse beleidsmedewerkers van de diensten SZW en DSO inhoudelijk laten reageren op de monitor.

De monitor is tevens in concept voorgelegd tijdens een bijeenkomst met de klankbordgroep, met het doel een inhoudelijke vertaalslag te maken, en de cijfers te checken met de praktijk. De klankbordgroep bestond uit de volgende ondertekenaars van de Actieagenda:

- Gemeente Zoetermeer
- ROC Mondriaan
- Stichting Samenwerking beroepsonderwijs bedrijfsleven (SBB)
- UWV Werkbedrijf regio Haaglanden
- VNO-NCW (wegens ziekte alleen schriftelijk gereageerd)
- ZorgZijnWerkt

Deze monitor Aansluiting Onderwijs Arbeidsmarkt 2015 zal in februari 2016 in de Gemeenteraad worden ingebracht. Ook zal de monitor worden aangeboden aan omliggende gemeenten. De monitor zal in digitale vorm op de website www.geslaagdinhetvak.nl worden gepubliceerd.

I BIJLAGE 1: AFKORTINGEN

AO	Arbeidsongeschiktheidsuitkering (WAO, WAJONG, WIA, WAZ)
BBL	Beroepsbegeleidende leerweg
BOL	Beroepsopleidende leerweg
BBO	Basisgegevens bekostigd onderwijs
DUO	De uitvoeringsorganisatie van de Rijksoverheid voor het onderwijs
HBO	Hoger beroepsonderwijs
JOB	Jongeren Beroeps Organisatie
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
NWW	Niet werkende werkzoekenden
PABO	Pedagogische academie voor het basisonderwijs
ROA	Researchcentrum voor onderwijs en arbeidsmarkt
ROC	Regionaal opleidingcentrum
SBB	Stichting Samenwerking beroepsonderwijs bedrijfsleven
SBI	Standaard bedrijfsindeling
SGHL	Stadsgewest Haaglanden
SIS	Schoolverlatersinformatiesysteem
SOI	Standaard Onderwijs Indeling
StartBaan	StartBaan is het re-integratiebedrijf van de gemeente Den Haag
SZW	

Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheidsprojecten van de gemeente Den Haag

WWB
Wet Werk en Bijstand

WW
Werkloosheidswet

WO
Wetenschappelijk onderwijs

II BIJLAGE 2: Doelstellingen en bronvermelding per speerpunt

1 INLEIDING

Na de actieagenda 'Geslaagd in het vak, onderwijs en arbeidsmarkt verbinden' 2012-2015, waarvan de Monitor Aansluiting Onderwijs-Arbeidsmarkt Startmeting 2012 een aanzet was voor tweejaarlijkse monitoring en evaluatie, was het tijd voor een update. Daarom is het goed dat de actieagenda Geslaagd in het vak is aangepast aan de nieuwe werkelijkheid. Bestaande speerpunten zijn aangepast aan de beleidsmatige ontwikkelingen die in sommige gevallen een verandering op de arbeidsmarkt teweeggebracht hebben. Andere speerpunten hebben al veel resultaten geboekt en gaan nu de tweede fase in. De ontwikkelingen op de arbeidsmarkt binnen Haaglanden rondom ICT en de Greenport hebben bijgedragen tot twee nieuwe speerpunten die zijn toegevoegd aan de actieagenda. Het gaat om speerpunt 7: 'Leren en werken in de Greenport aantrekkelijker maken via de Greenport Horti Campus' en speerpunt 8: 'Leren en werken in de ICT aantrekkelijker maken'.

Hieronder wordt per speerpunt aangegeven welke concrete doelen worden nagestreefd en welke indicatoren met bijbehorende bronnen gehanteerd kunnen worden om na te gaan of deze doelen gerealiseerd worden.

2 OVERZICHT VAN INDICATOREN

Speerpunt 1. Leren werken in de techniek aantrekkelijker maken

Doelen:

1. Bedrijven en instellingen beschikken voer voldoende en kwalitatief, toekomstbestendig opgeleid personeel in technische beroepen;
2. Jongeren en volwassenen kunnen breed kennismaken met de techniek.

Indicatoren:

1 Aantal banen in de techniek

Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking DSO/PSO

2. Aantal vacatures in de technische sector

Bron: UWV www.arbeidsmarktcijfers.nl

3. Aantal leerlingen dat een technische opleiding volgt

Bronnen: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober;

website HBO Raad, april 2015

4 Aansluiting aanbod op de verwachte vraag naar technisch personeel

Bron: Regiometer Tympaan Instituut

Toelichting: De regiometer zet de verwachte (vervangings-)vraag af tegen het verwachte aanbod op basis van het aantal leerlingen dat een bepaalde onderwijsrichting volgt. Hierbij kiezen we de 3 sectoren waar relatief de meeste technische functies zijn nl. Bouw, Overheid en Telefonie. Hiervan kunnen we bepalen of de aansluiting in aantallen en niveau verbetert of verslechtert. Het is onduidelijk in hoeverre er tussen deze drie sectoren dubbelingen zitten.

5 Imago technische sector

Bron: ROA Schoolverlaters onderzoek en de kansen op de arbeidsmarkt.

Speerpunt 2. Leren en werken in de zorg aantrekkelijker maken

Doel:

Voldoende kwantitatief en kwalitatief personeel in de sector Zorg en Welzijn

Indicatoren:

1. Aantal banen in de zorg

Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking DSO/PSO

Toelichting: de verwachting is dat door de vergrijzing het aantal banen in de zorgsector de komende jaren sterk zal toenemen. Deze indicator houdt de groei bij. Hierbij is wel een opmerking te maken. Het werkgelegenheidsregister houdt namelijk het aantal bezette banen bij. Wanneer een werkgever veel onvervulde vacatures heeft omdat het gekwalificeerde personeel er niet is, komt dat niet direct terug in de cijfers. Wellicht moet de ontwikkeling van de banen afgezet worden tegen de ontwikkeling van de vacatures in de zorg.

2. Aantal vacatures in de zorgsector

Bron: UWV www.arbeidsmarktcijfers.nl

Toelichting: Het aantal vacatures zegt iets over de aansluiting tussen vraag en aanbod in de zorgsector; een groot aantal duidt op een tekort aan geschikte arbeidskrachten.

3. Aantal leerlingen dat zorgvakken volgt

Bron: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober

4. Aansluiting aanbod op de verwachte vraag naar zorgpersoneel

Bron: Regiometer Tympaan Instituut

Toelichting: De regiometer zet de verwachte (vervangings-)vraag af tegen het verwachte aanbod op basis van het aantal leerlingen dat een bepaalde onderwijsrichting volgt.

Speerpunt 3. Personeelstekorten in het onderwijs aanpakken

Doel:

Alle leraren in en op scholen in Den Haag hebben in 2018 de juiste lesbevoegdheid en profileren zich via het lerarenregister. Andere gemeenten en schoolbesturen kunnen zich aansluiten.

Indicatoren:

1. Aantal banen in het onderwijs

Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking DSO/PSO

2. Aantal vacatures in de onderwijssector

Bron: UWV www.arbeidsmarktcijfers.nl

Toelichting: het aantal vacatures zegt iets over de aansluiting tussen vraag en aanbod in de onderwijssector; een hoog aantal duidt op een tekort aan geschikte arbeidskrachten.

3. Aantal afgestudeerden HBO lerarenopleidingen

Bron: opgave instellingen en website HBO Raad april 2015

4. Aansluiting aanbod op de verwachte vraag naar onderwijspersoneel

Bron: Regiometer Tympan Instituut

Toelichting: De regiometer zet de verwachte (vervangings-)vraag af tegen het verwachte aanbod op basis van het aantal leerlingen dat een bepaalde onderwijsrichting volgt.

Speerpunt 4. Kansrijke clusters Vrede & Recht en veiligheid versterken via onderwijs

Doelen:

Vrede en Recht

Internationale werkgevers in DH weten de onderwijsinstellingen in de regio te vinden. Er vindt uitwisseling plaats van organisaties die werkzaam zijn op het terrein van Vrede & Recht met stagiaires en personeel uit andere sectoren (communicatie, facilitaire dienstverlening, financiën, etcetera)

Veiligheid

Nieuw en bestaand onderwijsaanbod sluit aan bij recente ontwikkelingen in de groeiende en dynamische veiligheidssector in de Haagse regio

Indicatoren:

1. Aantal banen in Vrede & Recht en Veiligheid

Bronnen: Decisio, 2012, bewerking DSO/PSO;

Policy Research Corporation, Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking DSO/PSO

Toelichting: Het cluster Vrede & Recht biedt groeimogelijkheden voor de gemeente Den Haag. In eerste instantie gaat het om hoog gekwalificeerd werk, maar in de spin-off creëert het ook laaggekwalificeerd werk. Het werkgelegenheidsregister bevat gegevens over het aantal organisaties en banen in deze sector; het gaat dan vooral om de directe werkgelegenheid. Het rapport van Decisio gaat op een aantal zaken dieper in en kan daarom eens in de zoveel jaar als aanvulling dienen.

2. Vacatures binnen Openbare Orde en Veiligheid

Bron: UWV www.arbeidsmarktcijfers.nl

3. Aantal studierichtingen in de sector Vrede & Recht

Bron: website HBO Raad april 2015

4. Aantal studenten HBO/WO in de sector Veiligheid

Bron: : Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober

Speerpunt 5. Ondernemerschap stimuleren via onderwijs

Doelen:

1. Meer jongeren komen tijdens hun schoolloopbaan in aanraking met ondernemerschap als optie voor een loopbaan,
2. Meer jongeren kiezen voor zelfstandig ondernemerschap

Indicatoren:

1. Aantal startende ondernemers

Bronnen: Kamer van Koophandel, bewerking DSO/PSO;

Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking DSO/PSO.

Toelichting: Startende ondernemers beginnen steeds jonger. Uit het onderzoek blijkt dat de groep starters in de leeftijd 20-30 jaar snelst groeit en de afgelopen 6 jaar is verdubbeld. De leeftijdscohorten 20-30 en 30-40 jaar zijn de meeste starters. Jonge ondernemers zijn minder succesvol. De meeste stoppers zijn tussen de 20 en 30 jaar. Het aantal starters tussen 20-30 jaar is een indicatie van mensen die binnen enkele jaren na afstuderen voor het ondernemerschap kiest.

2. Aantal ondernemers dat stopt/verdwijnt

Bronnen: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking DSO/PSO;

Kamer van Koophandel, bewerking DSO/PSO

Toelichting: Het aantal startende ondernemingen zegt iets over het aantal mensen dat een onderneming start, is geen indicatie voor succesvol ondernemerschap. Het heeft geen nut als het merendeel van hen weer binnen een jaar ten gronde gaat. De verhouding tussen het aantal starten ondernemingen en het aantal ondernemingen dat er in een jaar mee stopt, zegt iets over het succes. De KvK heeft faillissementen naar SBI-code (branche).

3. Aantal studenten Ondernemerschap

Bronnen: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober; Website HBO Raad april 2015.

Toelichting: Aandacht voor het ondernemerschap moet een belangrijkere plaats krijgen binnen het onderwijs. Als het onderwerp dat krijgt, zal het aantal studenten dat vakken in ondernemerschap of een minor ondernemen volgt, toenemen.

Speerpunt 6. Jongeren helpen met een goede loopbaanstart

Doelen:

1. Jongeren kiezen beter onderbouwd voor een bepaalde studie en loopbaan
2. Jongeren hebben goed zicht op (regionale) arbeidsmarktperspectieven

Indicatoren:

1. Het aantal niet-werkende werkzoekende jongeren (NWW)

Bron: UWV, bewerking PSO

Toelichting: Als de plannen van de gemeente slagen om jongeren succesvol naar werk toe te leiden, zal het aantal jonge NWW'ers laag zijn.

2. Aantal stageplaatsen

Bronnen: SBB/kenniscentra in Basiscijfers Jeugd; Job-Monitor en diverse websites, zoals:

www.bekijkjetoekomstnu.nl

www.kansopwerk.nl

www.werk.nl/arbeidsmarktinformatie en

www.stagemarkt.nl

Toelichting: Stageplaatsen nemen een steeds belangrijkere plaats in het gemeentebestuur. Het aantal stageplaatsen is echter niet bekend. Onbekend is of werkgevers hun maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen. Zodoende is het van belang om dit hiaat in de informatievoorziening op te heffen.

3. Aantal leerbanen

Bron: SZW

Toelichting: Ook leerbanen zijn een mogelijkheid om leerlingen in de praktijk ervaring op te laten doen. Het aantal leerbanen staat echter onder druk. Het aantal leerbanen is een indicator voor de kansen die jongeren krijgen.

4. Aantal studenten dat na een jaar met een studie ophoudt

Bronnen: website HBO Raad, april 2015;

Toelichting: Als jongeren goed geïnformeerd en bewust een opleidingskeuze maken, zullen zij niet snel stoppen met hun studie en overstappen op een andere studie. Als het beleid van de gemeente slaagt, zullen dus minder studenten in hun eerste jaar afhaken en van studie veranderen.

5. Tevredenheid over studievoorziening

Bron: ROA Schoolverlatersonderzoek

Toelichting: Betere informatie zal tot meer tevredenheid leiden

Speerpunt 7. Leren en werken in de ICT aantrekkelijker maken

Doel:

Bedrijven en instellingen beschikken over voldoende personeelsaanbod in ICT-beroepen

Indicatoren:

1. Aantal banen binnen de ICT

Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking PSO

2. Aantal vacatures binnen de ICT

Bron: : UWV www.arbeidsmarkt cijfers.nl

2. Aantal opleidingen binnen de ICT

Bronnen: Ministerie van OCW/DUO, BBO per 1 oktober; HBO Raad, mei 2015

3. Aansluiting aanbod op de verwachte vraag naar ICT-personeel

Bron: Regiometer Tympaan Instituut

Speerpunt 8. Leren en werken in de Greenport aantrekkelijker maken

Doelen:

1. Sterke agenda's in Westland, Oostland (Lansingerland en Pijnacker-Nootdorp) en Barendrecht voor een sterke Greenport Horti Campus

2. Aanpak MBO-HBO door nauwe samenwerking van Inholland, Lentiz en Edudelta met landelijke instanties

3. Opzetten stageloket voor bedrijven en MBO-HBO-instellingen

4. Verbetering imago Greenport bij jongeren van 4-18 jaar

Indicatoren:

1. Aantal banen in de Greenport

Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking PSO

2. Aantal opleidingen en leerlingen binnen de Greenport

Bronnen: Het Groene Lyceum; Jaarverslag Lentiz; website HBO Raad april 2015

3. Aansluiting aanbod op de verwachte vraag naar personeel in de Greenports

Bron: Regiometer Tympaan Instituut

III BIJLAGE 3: TOELICHTING

ONDERWIJSSECTOREN

VMBO

Het VMBO is onderverdeeld in vier verschillende sectoren: Economie, Techniek, Zorg en Welzijn en Landbouw (de groene sector).

Het onderwijs in de theoretische leerweg bestaat voor elke sector uit:

- een gemeenschappelijk deel, dat voor alle sectoren gelijk is,
- een sectordeel, dat kenmerkend is voor die sector, en
- een vrij deel, dat bestaat uit door de leerling te kiezen vakken en andere programma-onderdelen.

Het gemeenschappelijk deel van de theoretische leerweg omvat: Nederlandse taal, Engelse taal, maatschappijleer, lichamelijke opvoeding en ten minste een van de vakken behorende tot beeldende vorming, muziek, dans of drama.

Het sectordeel van de theoretische leerweg omvat wat betreft:

- de sector Techniek: wiskunde en natuur- en scheikunde I (NASK1),
- de sector Zorg en Welzijn: biologie en, ter keuze van de leerling, wiskunde, maatschappijleer II, geschiedenis en staatsinrichting, of aardrijkskunde, met dien verstande dat de school mag bepalen welke van de laatste drie vakken wordt of worden aangeboden,
- de sector Economie: economie en, ter keuze van de leerling, wiskunde, Franse taal, Duitse taal (Europees Nederland) of Spaanse taal (Caribisch Nederland),
- de sector Landbouw: wiskunde en, ter keuze van de leerling, biologie of natuur- en scheikunde I.

Het vrije deel van de theoretische leerweg omvat door de leerling te kiezen vakken als hiervoor genoemd, kan omvatten technologie, natuur- en scheikunde II (NASK2), vakken behorende tot beeldende vorming, muziek, dans, drama en lichamelijke opvoeding, door de leerling te kiezen, en kan nog andere vakken en programma-onderdelen bevatten. In Europees Nederland zijn dat Spaanse taal, Turkse taal, Arabische taal en Friese taal en cultuur en in Caribisch Nederland zijn dat Duitse taal en Papiaments.

Binnen de leerwegen VMBO (Basisberoepsgerichte, Kaderberoepsgerichte en Gemengde Leerwegen) zijn de sectoren weer onderverdeeld in afdelingen en programma's, zoals:

- Sector Techniek: Bouwtechniek (timmeren, metselen, schilderen en meubelmaken), Elektrotechniek, Grafische techniek, Installatietechniek,

- Metaaltechniek, Transport en logistiek, Voertuigentechniek. Intrasectorale programma's: Bouwtechniek-breed, Techniek-breed, Instalektro, Metalektro.
- Sector Zorg en Welzijn: Uiterlijke verzorging, Verzorging. Intrasectorale programma's: Zorg en welzijn breed, Sport Dienstverlening en Veiligheid.
 - Sector Economie: Administratie, Consumptief horeca, Consumptief bakken, Economie, Handel en verkoop, Mode en commercie. Intrasectorale programma's: Consumptief-breed en Handel en administratie.
 - Sector Landbouw: Landbouw en natuurlijke omgeving, Plantenteelt, Groene ruimte, Bloembinden en -schikken, Dierhouderij en -verzorging, Verwerking agrarische producten, Agrarische bedrijfseconomie, Agrarische techniek en Landbouw breed.

MBO

Het middelbaar beroepsonderwijs heeft twee verschillende leerwegen of leerroutes. Bij alle opleidingen vormt de praktijk, de beroepspraktijkvorming (bpv), een belangrijk deel van de opleiding.

- *Beroepsopleidende leerweg (bol)*: Deelnemers van een bol-opleiding hebben tijdens hun opleiding één of meerdere stageperiodes. De beroepspraktijkvorming vormt bij een bol-opleiding minimaal 20 en maximaal 60 %.
- *Beroepsbegeleidende leerweg (bbl)*: Een bbl-opleiding bestaat voor minimaal 60 procent uit praktijk. Mensen die een bbl-opleiding volgen, werken met een arbeidsovereenkomst in een leerbedrijf en gaan meestal één dag in de week naar school voor de theoretische onderbouwing. Studenten in de bbl-opleidingen zijn vaak wat ouder, de gemiddelde leeftijd is 25 jaar.

De opleidingen in het middelbaar beroepsonderwijs zijn verdeeld over vier sectoren:

- Zorg en welzijn
- Techniek
- Economie
- Landbouw

HBO

In het hoger beroepsonderwijs worden de volgende sectoren onderscheiden:

- Economie
- Gezondheidszorg
- Taal en Cultuur
- Landbouw en Natuurlijke omgeving
- Pedagogisch
- Gedrag en Maatschappij
- Techniek
- Onderwijs

Onder de sector **Techniek** valt een groot aantal (erkende) studierichtingen: Advanced Sensor Applications, AOT – Techniek, Applied Science, Aquatische Ecotechnologie, Archeologie, Automotive, Autotechniek, Aviation, Bedrijfsmanagement MKB, Bedrijfswiskunde, Bewegingstechnologie, Bio-informatica, Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek, Biometrie, Biotechnologie, Bouwkunde, Bouwmanagement en Vastgoed, Bouwtechnische Bedrijfskunde, Built Environment, Business Engineering, Chemie, Chemische

Technologie, Civiele Techniek, Climate & Management, Commercieel Ingenieur, Communication and Multimedia Design, Elektrotechniek, Embedded Systems Engineering, Energie- en Procestechologie (AOT), Engineering, Engineering Design and Innovation, Forensisch Onderzoek, Game Architecture and Design, Geodesie, Gezondheidszorg Technologie, HBO-ICT, Human Technology, Industrieel Produkt Ontwerpen, Industriële Automatisering, Informatica, Information Security Management, International Maintenance Management, Kunst en Techniek, Logistiek en Technische Vervoerskunde, Luchtvaarttechnologie, Maritiem Officier, Mechatronica, Mediatechnologie, Milieukunde, Mobiliteit, Netwerk Infrastructuur Design, Ocean Technology, Orthopedische Technologie, Ruimtelijke Ordening en Planologie, Scheepsbouwkunde, Stedenbouwkundig Ontwerpen, Technische Bedrijfskunde, Technische Commerciële Confectiekunde, Technische Commerciële Textielkunde, Technische Informatica, Technische Natuurkunde, Watermanagement, Werktuigbouwkunde.

Onder de sector **Gezondheidszorg** vallen de volgende (erkende) studierichtingen: Audiologie, Farmakunde, Huidtherapie, Kunstzinnige Therapie, Management in de Zorg, Medisch Beeldvormende en Radiotherapeutische technieken, Medische Hulpverlening, Mondzorgkunde, Oefentherapie Cesar, Opleiding Podotherapie, Opleiding tot Fysiotherapeut Supplement, Opleiding tot Oefentherapeut-Mensendieck, Opleiding tot Verpleegkundige, Opleiding voor Ergotherapie, Opleiding voor Logopedie, Optometrie, Orthoptie, Psychomotorische Therapie en Bewegingsagogie, Sport, Gezondheid en Management, Toegepaste Gerontologie, Verloskunde, Voeding en Diëtetiek.

IV

BIJLAGE 4: VESTIGINGEN MBO, HBO EN WO IN DEN HAAG, HAAGLANDEN EN BUITEN DE REGIO

Onderstaand overzicht laat zien waar de vestigingen MBO, HBO en WO zich bevinden. De tabellen in de verschillende hoofdstukken zijn als volgt opgebouwd: eerst de jongeren uit Haaglanden in het MBO, HBO en/of WO, dan de Haagse jongeren in het MBO, HBO en/of WO en als laatste de onderwijsinstelling waar het grootste gedeelte hun MBO, HBO en/of WO opleiding volgt. Voor het MBO is dit ROC Mondriaan, voor het HBO is dit de Haagse Hogeschool.

Vestigingen onderwijsinstellingen voor MBO en HO in Haaglanden

	Den Haag	Rest Haaglanden	Buiten regio Haaglanden
MBO			
ROC Mondriaan	15	4	1
ROC ID College	0	5	7
ROC Albeda College	0	1	33
Wellant College	2	2	32
Lentiz	0	7	2
HBO			
Haagse Hogeschool	2	2	0
Hotelschool	1	0	1
Hogeschool der Kunsten	2	0	0
INHolland	1	1	7
WO			
Universiteit Leiden	3	0	17
TU Delft	0	32	0

Bron: DUO en website instellingen

BIJLAGE 5: TOELICHTING OP DE GEHANTEERDE BEGRIPPEN BIJ DE REGIOMETER

In opdracht van het RPA Haaglanden heeft het Tympaan Instituut de Regiometer ontwikkeld, een prognosemodel om de uitbreidingsvraag en vervangingsvraag op de arbeidsmarkt te voorspellen.

De uitbreidingsvraag wordt berekend door op sectorniveau/clusterniveau de gemiddelde jaarlijkse banengroei uit de periode 2005-2014 in Haaglanden binnen het betreffende cluster te berekenen. Dit percentage wordt vervolgens toegepast voor de komende jaren. De gebruiker kan dit percentage in de rechterkolom wijzigen, waarna deze wijziging wordt doorgerekend. Ook veel andere achtergrondvariabelen kunnen door de gebruiker worden gewijzigd.

De vervangingsvraag bestaat uit drie componenten:

- *pensionering*: op grond van de Enquête Beroepsbevolking (EBB) van het CBS kennen we de leeftijdsopbouw van de werkzame beroepsbevolking op sector-/clusterniveau. Door uit te gaan van een bepaalde uitstroomleeftijd (bijv. 60 jaar) wordt uitgerekend wat de jaarlijkse uitstroom is.
- *arbeidsongeschiktheid*: momenteel zijn hier op sectorniveau geen cijfers over; een gebruiker kan zelf een percentage invoeren.
- *uitstroom naar andere sectoren*: momenteel zijn hier op sectorniveau geen cijfers over; een gebruiker kan zelf een percentage invoeren.

Bij de vraag naar arbeid moet rekening gehouden worden met het feit dat bedrijven door middel van de SBI-code in een sector worden gerangschikt.⁷ Alle banen binnen dit bedrijf -dus ook ondersteunend personeel- vallen vervolgens binnen de betreffende sector.

Voor het aanbod vanuit het onderwijs wordt gebruik gemaakt van de cijfers van het DUO. Deze cijfers betreffen instroom, studenten en gediplomeerden per opleiding. Omdat, wederom op grond van de EBB, bekend is welke type opleiding werknemers in een bepaalde sector hebben gevolgd, kan de beschikbaarheid vanuit het onderwijs worden berekend. Omdat de registraties en categorieën binnen de arbeidsmarkt en het onderwijs nogal afwijken, vindt deze koppeling op een algemeen niveau plaats.

Concreet gezegd: per sector zijn de opleidingen van de werknemers bekend naar 10 categorieën, volgens de Standaard Onderwijs Indeling (SOI) van het CBS:

- algemeen onderwijs
- leraren
- humaniora, sociale wetenschappen, communicatie en kunst
- economie, commercieel, management en administratie
- juridisch, bestuurlijk, openbare orde en veiligheid
- wiskunde, natuurwetenschappen en informatica
- techniek
- agrarisch en milieu
- gezondheidszorg, sociale dienstverlening en verzorging

⁷ Standaard BedrijfsIndeling; zie verder <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/classificaties/overzicht/sbi/sbi-2008/default.htm>

- horeca, toerisme, vrijetijdsbesteding, transport en logistiek

Bij de berekening van de beschikbaarheid vanuit het onderwijs gaat men ervan uit dat de verhouding gelijk blijft; met andere woorden: als bijvoorbeeld in de huidige situatie 60% van de mensen met een opleiding in de categorie 'agrarisch en milieu' binnen de landbouw werkt, dan wordt die 60% ook voor de komende 5 jaar toegepast.

Hierbij wordt tevens rekening gehouden met doorstroom naar vervolgonderwijs. Voor de komende jaren worden prognoses van de uitstroom, waarbij wordt uitgegaan van de instroomcijfers. Rekening houdend met gemiddelde studieduur, slagingspercentage en doorstroom naar vervolgopleiding levert dit een prognose van de uitstroom op.

De cijfers die van de EBB gebruikt worden zijn cijfers op landelijk niveau. Cijfers op provinciaal of regionaal niveau zouden, met alle uitsplitsingen die wij voor de modellen nodig hebben, teveel lege cellen bevatten.

Voor meer informatie over de achtergrondvariabelen van de Regiometer zie:

www.databankzh.nl/ris of

www.databankzh.nl/ris/gegevens.php?s10_cd=20&s11_cd=109&s12_cd=0

VI

BIJLAGE 6: SBI-CODES BINNEN HET CLUSTER TECHNIEK, ICT, GREENPORTS, ZORG EN ONDERWIJS

In onderstaande tabel staan alle codes van de Standaard Bedrijfindeling (SBI) van bedrijven die tot het cluster Techniek behoren.

24100	Vervaardiging van ijzer en staal en van ferrolegeringen
24200	Vervaardiging van stalen buizen, pijpen, holle profielen en fittings daarvoor
24420	Vervaardiging van aluminium
24430	Vervaardiging van lood, zink en tin
24530	Gieten van lichte metalen
24540	Gieten van overige non-ferrometalen
25110	Vervaardiging van metalen constructiewerken en delen daarvan
25120	Vervaardiging van metalen deuren, vensters en kozijnen
25210	Vervaardiging van ketels en radiatoren voor centrale verwarming
25290	Vervaardiging van metalen tanks en reservoirs
25300	Vervaardiging van stoomketels (geen ketels voor centrale verwarming)
25400	Vervaardiging van wapens en munitie
25500	Smeden, persen, stampen en profielwalsen van metaal; poedermetallurgie
25610	Oppervlaktebehandeling en bekleding van metaal
25620	Algemene metaalbewerking
25710	Vervaardiging van scharen, messen en bestek
25720	Vervaardiging van hang- en sluitwerk
25730	Vervaardiging van gereedschap
25910	Vervaardiging van stalen vaten e d
25930	Vervaardiging van artikelen van draad en van kettingen en veren
25940	Vervaardiging van bouten, schroeven en moeren
25990	Vervaardiging van overige producten van metaal n e g
26110	Vervaardiging van elektronische componenten
26200	Vervaardiging van computers en randapparatuur
26300	Vervaardiging van communicatieapparatuur
26400	Vervaardiging van consumentenelektronica
26510	Vervaardiging van meet-, regel-, navigatie- en controleapparatuur
26600	Vervaardiging van bestralingsapparatuur ed.
26700	Vervaardiging van optische instrumenten en apparatuur
26800	Vervaardiging van informatiedragers
27110	Vervaardiging van elektromotoren, elektrische generatoren en transformatoren
27120	Vervaardiging van schakel- en verdeelinrichtingen
27320	Vervaardiging van overige elektrische en elektronische kabel
27400	Vervaardiging van elektrische lampen en verlichtingsapparaten
27510	Vervaardiging van elektrische huishoudapparaten
27520	Vervaardiging van niet-elektrische huishoudapparaten
27900	Vervaardiging van overige elektrische apparatuur
28110	Vervaardiging van motoren en turbines (niet voor vliegtuigen, motorvoertuigen en bromfietsen)
28120	Vervaardiging van hydraulische apparatuur
28130	Vervaardiging van niet-hydraulische pompen en compressoren
28140	Vervaardiging van appendages
28210	Vervaardiging van industriële ovens en branders
28220	Vervaardiging van hijs-, hef- en transportwerktuigen
28230	Vervaardiging van kantoormachines en -apparatuur (geen computers en randapparatuur)

- 28240 Vervaardiging van pneumatisch en elektrisch handgereedschap
- 28250 Vervaardiging van machines en apparaten voor industriële koeltechniek en klimaatregeling
- 28290 Vervaardiging van overige machines en apparaten voor algemeen gebruik 28300
- Vervaardiging van machines en werktuigen voor de land- en bosbouw
- 28410 Vervaardiging van gereedschapswerktuigen voor metaalbewerking
- 28490 Vervaardiging van gereedschapswerktuigen niet voor metaalbewerking
- 28930 Vervaardiging van machines voor de productie van voedings- en genotmiddelen
- 28940 Vervaardiging van machines voor de productie van textiel, kleding en leer
- 28990 Vervaardiging van overige machines, apparaten en werktuigen voor specifieke doeleinden n e g
- 29100 Vervaardiging van auto s
- 29201 Carrosseriebouw
- 29202 Vervaardiging van aanhangwagens en opleggers
- 29310 Vervaardiging van elektrische en elektronische onderdelen en toebehoren voor auto s
- 29320 Vervaardiging van niet-elektrische en -elektronische onderdelen en toebehoren voor auto s
- 30110 Bouw van schepen en drijvend materieel (geen sport- en recreatievaartuigen)
- 30120 Bouw van sport- en recreatievaartuigen
- 30200 Vervaardiging van rollend spoor- en tramwegmaterieel
- 30300 Vervaardiging van vliegtuigen en onderdelen daarvoor
- 30910 Vervaardiging van motor- en bromfietsen
- 30920 Vervaardiging van fietsen en invalidenwagens
- 30990 Vervaardiging van overige transportmiddelen n e g
- 33121 Reparatie en onderhoud van machines voor algemeen gebruik en machine-onderdelen
- 33123 Reparatie en onderhoud van machines voor een specifieke bedrijfstak
- 33140 Reparatie van elektrische apparatuur
- 33150 Reparatie en onderhoud van schepen
- 33221 Installatie van machines voor algemeen gebruik (geen gereedschap)
- 33223 Installatie van machines voor een specifieke bedrijfstak
- 33230 Installatie van elektronische en optische apparatuur
- 33240 Installatie van elektrische apparatuur
- 35111 Productie van elektriciteit door thermische, kern- en warmtekrachtcentrales
- 35112 Productie van elektriciteit door windenergie
- 35113 Productie van elektriciteit door zonnecellen, warmtepompen en waterkracht
- 35120 Beheer en exploitatie van transportnetten voor elektriciteit, aardgas en warm water
- 43210 Elektrotechnische bouwinstallatie
- 43221 Loodgieters- en fitterswerk; installatie van sanitair
- 43222 Installatie van verwarmings- en luchtbehandelingsapparatuur
- 43290 Overige bouwinstallatie
- 61100 Draadgebonden telecommunicatie
- 61200 Draadloze telecommunicatie
- 61300 Telecommunicatie via satelliet
- 61900 Overige telecommunicatie

Codes van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) van bedrijven die tot het cluster Zorg behoren

- 86102 Algemene ziekenhuizen
- 86103 Categorale ziekenhuizen
- 86104 Geestelijke gezondheids- en verslavingszorg met overnachting
- 86210 Praktijken van huisartsen
- 86221 Praktijken van med. specialisten en med. dagbehandelcentra
- 86222 Praktijken van psychiaters en psych. dagbehandelcentra
- 86231 Praktijken van tandartsen
- 86232 Praktijken van tandheelkundig specialisten
- 86911 Praktijken van verloskundigen
- 86912 Praktijken van fysiotherapeuten
- 86913 Praktijken van psychotherapeuten en psychologen
- 86919 Overige paramedische praktijken (geen fysiotherapie, psych.)
- 86921 Gezondheidscentra
- 86922 Arbobegeleiding en reïntegratie
- 86923 Preventieve gezondheidszorg (geen arbobegeleiding)
- 86924 Medische laboratoria, trombosediensten en overig behandeling
- 86925 Ambulancediensten en centrale posten
- 86929 Samenwerkingsorganen op het gebied van gezondheidszorg
- 87100 Verpleeghuizen
- 87200 Huizen en dagverblijven voor verstandelijk gehandicapten
- 87302 Verzorgingshuizen
- 87901 Jeugdzorg met overnachting en dagverblijven voor jeugdzorg
- 87902 Maatschappelijk opvang met overnachting
- 88101 Thuiszorg
- 88102 Welzijnswerk voor ouderen
- 88103 Ondersteuning en begeleiding van gehandicapten
- 88911 Kinderopvang
- 88912 Peuterspeelzaalwerk
- 88991 Ambulante jeugdzorg
- 88992 Maatschappelijk werk
- 88993 Lokaal welzijnswerk
- 88999 Overig maatschappelijk advies, gemeenschapshuizen

Codes van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) van bedrijven die tot het cluster ICT behoren

- 2611 Vervaardiging van elektronische componenten
- 2620 Vervaardiging van computers en randapparatuur
- 2630 Vervaardiging van communicatieapparatuur
- 2651 Vervaardiging van meet-, regel-, navigatie- en controleapparatuur
- 2670 Vervaardiging van optische instrumenten en apparatuur
- 2731 Vervaardiging van kabels van optische vezels
- 2732 Vervaardiging van overige elektrische en elektronische kabel
- 2790 Vervaardiging van overige elektrische apparatuur
- 61 Telecommunicatie
- 62 Dienstverlenende activiteiten op het gebied van informatietechnologie
- 7112 Ingenieurs en overig technisch ontwerp en advies

Codes van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) van bedrijven die tot het cluster Greenports behoren

- 0113 Teelt van groenten en wortel- en knolgewassen
- 0119 Teelt van overige eenjarige gewassen
- 0128 Teelt van specerijgewassen en van aromatische en medicinale gewassen
- 0129 Teelt van overige meerjarige gewassen
- 0130 Teelt van sierplanten
- 0161 Dienstverlening voor de akker- en/of tuinbouw
- 0163 Behandeling van gewassen na de oogst
- 0164 Behandeling van zaden voor vermeerdering

- 4611 Handelsbemiddeling in landbouwproducten, levende dieren en grondstoffen voor textiel en voedingsmiddelen
- 4622 Groothandel in bloemen en planten
- 82991 Veilingen van landbouw-, tuinbouw- en visserijproducten

Codes van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) van bedrijven die tot het cluster Onderwijs behoren

- 85201 Basisonderwijs voor leerplichtigen
- 85202 Speciaal basisonderwijs
- 85203 Speciaal onderwijs in expertisecentra
- 85311 Havo en vwo
- 85312 Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
- 85313 Praktijkonderwijs
- 85314 Brede scholengemeenschappen voor voortgezet onderwijs
- 85321 Middelbaar beroepsonderwijs
- 85322 Educatie
- 85323 Middelbaar beroepsonderwijs en educatie (gecombineerd)
- 85410 Niet-universitair hoger onderwijs
- 85420 Universitair hoger onderwijs
- 85511 Zeil- en surfscholen
- 85519 Overig sport- en recreatieonderwijs
- 85521 Dansscholen
- 85522 Kunstzinnige vorming van amateurs (geen dansscholen)
- 85530 Auto- en motorrijdscholen
- 85591 Afstandsonderwijs
- 85592 Bedrijfsopleiding en -training
- 85599 Studiebegeleiding, vorming en onderwijs n.e.g.
- 85600 Dienstverlening voor het onderwijs

VII BIJLAGE 7: OMSCHRIJVING VAN **BEROEPSNIVEAUS**

Elementaire beroepen: beroepen waarvoor alleen basisonderwijs of geen onderwijs voldoende is.

Lagere beroepen: beroepen waarvoor een opleiding op LBO of MBO-1 niveau nodig is.

Middelbare beroepen: beroepen waarvoor een MBO-2, MBO-3 of MBO-4 opleiding nodig is.

Hogere beroepen: beroepen waarvoor een HBO opleiding (of evt een MBO-4 opleiding met ervaring) nodig is.

Wetenschappelijke beroepen: beroepen waarvoor een WO opleiding of een HBO opleiding met ruimte ervaring nodig is.